

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Π.Μ.Σ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ:

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

Το Εθνικό Συμφέρον των ΗΠΑ στην Μεταψυχροπολεμική Εποχή:

Η Περίπτωση του Πολέμου στο Ιράκ το 2003

Τρικαλιώτης Παναγιώτης

ΑΜ: 1207M017

Επιβλέπων καθηγητής: Μάριος Ευρυβιάδης

MET

TP1

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Εισαγωγή.....	σελ.4
---------------	-------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Το Εθνικό Συμφέρον και η Θεωρία Διεθνών Σχέσεων

Η Έννοια του Εθνικού Συμφέροντος.....	σελ.8
Η Ρεαλιστική Προσέγγιση της Έννοιας του Εθνικού Συμφέροντος και η Πλουραλιστική Κριτική	σελ.9

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η Αμερικανική Εξωτερική Πολιτική και τα Ιδεολογικά της Ρεύματα

Η Εξωτερική Πολιτική ως έκφραση του Εθνικού Συμφέροντος	σελ.15
Ιδεολογικά Ρεύματα Αμερικανικής Εξωτερικής Πολιτικής:	
Jacksonians.....	σελ.17
Hamiltonians	σελ.18
Wilsonians	σελ.19
Jeffersonians	σελ.20

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Κυρίαρχα Μοντέλα Διαμόρφωσης και Λήψης Αποφάσεων.....	σελ.22
---	--------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Το Αμερικανικό Εθνικό Συμφέρον επί Διακυβέρνησης Clinton

Η Εξωτερική Πολιτική του Bill Clinton.....	σελ.34
Οι Ανθρωπιστικές Επεμβάσεις.....	σελ.37
Η Περιοχή της Μέσης Ανατολής.....	σελ.40

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Το Αμερικανικό Εθνικό Συμφέρον επί Διακυβέρνησης W.Bush

Η ανάληψη της εξουσίας από τους Νεοσυντηρητικούς.....σελ.	45
Τα γεγονότα της 11 ^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 και οι επιπτώσεις αυτών στην Αμερικανική εξωτερική πολιτική.....σελ.	47
Πόλεμος εναντίον της Τρομοκρατίας.....σελ.	51
Η Al-Qaeda και η επέμβαση στο Αφγανιστάν.....σελ.	52
Η εξαγγελία του Δόγματος Bush και η αρχή εφαρμογής του Προληπτικού Πολέμου στην αμερικανική εισβολή στο Ιράκ το 2003.....σελ.	55
Οι Στρατηγικές Επιλογές της Μεταψυχροπολεμικής Αμερικανικής Εξωτερικής Πολιτικής.....σελ.	62
 Συμπεράσματα.....σελ.	67
 Βιβλιογραφία.....σελ.	77
 Παράρτημα.....σελ.	81
 Iraq Liberation Act of 1998 (Enrolled as Agreed to or Passed by Both House and Senate)	

Εισαγωγή

Το θεωρητικό μέρος της παρούσης διπλωματικής εργασίας πραγματεύεται την έννοια του εθνικού συμφέροντος στις διακρατικές σχέσεις, όπως αυτό σχετίζεται με την άσκηση εξωτερικής πολιτικής από τις ΗΠΑ και το πραγματολογικό μέρος αφορά ειδικότερα την περίπτωση του Πολέμου στο Ιράκ το 2003 και πώς μέσω αυτού του παραδείγματος αναδεικνύονται οι διεθνολογικές προβληματικές σχετικά με την έννοια του εθνικού συμφέροντος. Αρχικά εξετάζονται κυρίως η ρεαλιστική προσέγγιση της έννοιας του εθνικού συμφέροντος, αλλά και η πλουραλιστική, η οποία παρουσιάζεται υπό τη μορφή κριτικής της πρώτης.

Η εξωτερική πολιτική αποτελεί τον τρόπο εφαρμογής του εθνικού συμφέροντος, δηλαδή τον τρόπο με τον οποίο τα διαθέσιμα μέσα και οι σκοποί συνδυάζονται κατάλληλα για να προωθήσουν το εθνικό συμφέρον. Στην αμερικανική εξωτερική πολιτική εντοπίζονται τέσσερα ιδεολογικά ρεύματα, αυτά των Τζακσονικών, των Ουίλσονιανών, των Χαμιλτονιανών και των Τζεφερσονικών καθένα από τα οποία υποστηρίζεται από συγκεκριμένες ομάδες στο εσωτερικό των ΗΠΑ, με κυρίαρχα, ωστόσο στην μεταψυχροπολεμική εποχή, τα ρεύματα του Ουίλσονισμού και του Τζακσονισμού.

Στην απόπειρα εξέτασης της έννοιας του εθνικού συμφέροντος χρησιμοποιήθηκαν τα κυρίαρχα μοντέλα διαμόρφωσης και λήψης αποφάσεων σχετικά με την εξωτερική πολιτική, όπως η ορθολογική επιλογή, η οργανισμική θεωρία και η θεωρία της γραφειοκρατίας, ενώ χρησιμοποιήθηκαν και οι αναλύσεις των Alexander George και Robert Jervis. Όλα τα ανωτέρω συνδέθηκαν με το πλαίσιο χάραξης και εφαρμογής του αμερικανικού εθνικού συμφέροντος, όπως αυτό διαμορφώνεται σε αλληλοσυσχέτιση με τις αναγκαιότητες του θεσμικού και πολιτικοκοινωνικού συστήματος των Ηνωμένων Πολιτειών.

Η μεταψυχροπολεμική περίοδος της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής που θα εξεταστεί, αφορά τις δύο οκταετίες διακυβέρνησης των κυβερνήσεων του Bill Clinton και του George Walker Bush, γεγονός το οποίο μας καθοδηγεί να αναλύσουμε τα κυρίαρχα στοιχεία της επίσημης αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής εκείνης της εποχής, δηλαδή την διπλή ανάσχεση, τις ανθρωπιστικές επεμβάσεις, την έννοια του προληπτικού πολέμου, της μογομερούς δράσης, και της διακεκρηγμένης πρόθεσης εξάπλωσης της δημοκρατίας, ως τρόπου προώθησης του αμερικανικού εθνικού συμφέροντος. Ειδικότερα τόσο οι έννοιες του προληπτικού πολέμου και της

μονομερούς δράσης, όσο και οι ευρύτερες θεωρήσεις του νεοσυντηρητικού ρεύματος σκέψης, θα εξεταστούν σε συσχέτιση με τα τέσσερα κυρίαρχα θεωρητικά ρεύματα αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, με σκοπό να αναδειχθούν οι όποιες εσωτερικές διαφοροποιήσεις ή οι ενδεχόμενες αντιφάσεις του Δόγματος Bush.

Το πραγματολογικό μέρος της ανάλυσης αυτής πραγματεύεται αρχικά την εξωτερική πολιτική του Προέδρου Clinton και τις συνθήκες κάτω από τις οποίες πήρε τις εκάστοτε αποφάσεις. Αν και στις αρχικές του προθέσεις ήθελε να επικεντρωθεί στα ζητήματα εσωτερικής πολιτικής, ωστόσο η θέση της χώρας του στην νέα παγκόσμια κατανομή ισχύος που προέκυψε μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, δεν του επέτρεψε να αποστασιοποιηθεί από τα παγκόσμια ζητήματα. Υιοθετώντας μία ιδεολογική εξωτερική πολιτική, η οποία εμφορείτο από το πνεύμα του ουίλσονισμού, με βασικές αρχές της την πολυμέρεια, τη διεθνή συνεργασία, την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την περαιτέρω άνθιση του διεθνούς εμπορίου, το άνοιγμα των αγορών και την πορεία προς την παγκοσμιοποίηση, και δρώντας σε ένα πρωτοφανές ευνοϊκό, για τις ΗΠΑ, διεθνές περιβάλλον, ξεκίνησε μία επιλεκτική παρεμβατική πολιτική σε διάφορες περιοχές του πλανήτη, στις οποίες παραβιάζονται σωρηδόν τα ανθρώπινα δικαιώματα. Παράλληλα οι προκλητικές κινήσεις του Saddam Hussein στο Ιράκ και οι ενέργειες του Ιράν, που αποσταθεροποιούσαν συνεχώς την κατάσταση στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, οδήγησαν στην εξαγγελία του δόγματος της διπλής ανάσχεσης, τόσο του Ιράκ, όσο και του Ιράν, και έδωσαν την ευκαιρία στο Ρεπουμπλικανικό Κογκρέσο να πιέσει για οικονομικές και όχι μόνο κυρώσεις προς το καθεστώς της Βαγδάτης και της Τεχεράνης. Αν και χρησιμοποιήθηκε ένοπλη βία και αεροπορικοί βομβαρδισμοί εναντίον του Ιράκ, ωστόσο η αμερικανική δημοκρατική κυβέρνηση δεν κατόρθωσε να εξασφαλίσει την απαραίτητη εσωτερική και εξωτερική νομιμοποίηση, η οποία θα τις έδινε τη δυνατότητα να προβεί σε μία γενικευμένη σύρραξη εναντίον του καθεστώτος του Saddam. Αντιθέτως, μετά την εκλογή του Mohammad Khatami οι σχέσεις των δύο χωρών, Ιράν και ΗΠΑ, όδευσαν προς το καλύτερο. Ένα τελευταίο ζήτημα με το οποίο καταπιάστηκε η εξωτερική πολιτική Clinton ήταν η επίλυση του Παλαιστινιακού Ζητήματος, το οποίο το 1993, μετά την Συμφωνία του Όσλο μεταξύ του πρωθυπουργού του Ισραήλ Yitzhak Rabin και του ηγέτη των Παλαιστινίων Yasir Arafat, φάνηκε πως ήταν δυνατό τερματιστεί. Ωστόσο η δολοφονία του Rabin σε συνδυασμό με την ανάληψη της εξουσίας από τον Benjamin Netanyahu, έναν

πολέμιο της Συμφωνίας του Όσλο και αργότερα από τον Ariel Sharon, ουσιαστικά σήμαναν την ακύρωση κάθε προηγούμενης επιτυχίας ως προς το ζήτημα αυτό.

Όσον αφορά την εξωτερική πολιτική της νεοσυντηρητικής κυβέρνησης του George W. Bush, το τρομοκρατικό χτύπημα στους Δίδυμους Πύργους από την Al-Qaeda διαδέχεται η κήρυξη του «Πολέμου κατά της Τρομοκρατίας» με κύριο σκοπό την προστασία των αμερικανών πολιτών από άλλες πιθανές απειλές, καθώς επίσης και την πλήρη πάταξη της τρομοκρατίας παγκοσμίως. Για να βοηθηθεί η κυβέρνηση Bush στο έργο της για την πρόληψη τέτοιων απειλών, ψηφίζονται από το αμερικανικό Κογκρέσο μία σειρά νομοθετικών πράξεων, όπως το Homeland Security Act και το Patriot Act.

Την ίδια χρονιά ξεκινάνε οι επιχειρήσεις για την καταπολέμηση της διεθνούς τρομοκρατίας, με πρωτεύον στόχο την εισβολή στο Αφγανιστάν και την σύλληψη των υπαίτιων για το τρομοκρατικό χτύπημα στις ΗΠΑ, δηλαδή των μελών της Al-Qaeda και του αρχηγού της Osama Bin Laden, οι οποίοι είχαν βρει καταφύγιο στο έδαφος της επικράτειάς του Αφγανιστάν. Με τη σύμφωνη γνώμη του Συμβουλίου Ασφαλείας, πραγματοποιείτε η εισβολή στο Αφγανιστάν. Η Διεθνής Κοινότητα Κρατών και ειδικότερα το Συμβούλιο Ασφαλείας ομόφωνα έδωσε την έγκρισή του για αυτή την εισβολή με το σχετικό Ψήφισμα. Σε διάστημα τριών μηνών, μετά από μία σειρά αεροπορικών και χερσαίων επιχειρήσεων, όλες σχεδόν οι δυνάμεις των Taliban και της Al-Qaeda είχαν εγκαταλείψει το Αφγανιστάν, διαφεύγοντας κυρίως προς τα σύνορα με το Πακιστάν. Οι ΗΠΑ εγκατέστησαν μία φιλοαμερικανική δημοκρατική κυβέρνηση, αλλά ακόμα και σήμερα οι συγκρούσεις δεν έχουν κοπάσει, καθώς οι Taliban αναδιοργανωμένοι, συνεχίζουν να εξαπολύουν επιθέσεις προσπαθώντας να ανατρέψουν την νόμιμη κυβέρνηση του Αφγανιστάν.

Το 2002 ανακοινώνεται από τον πρόεδρο Bush το «Δόγμα του Προληπτικού Πολέμου», το οποίο αποτελείται από ένα πλήθος οδηγιών και εγκαινιάζει μία νέα εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ με έμφασ στον προληπτικό πόλεμο, την στρατιωτική υπεροχή των ΗΠΑ, στην μονομερή δράση, αν δεν εξασφαλιστεί η σύμφωνη γνώμη του Συμβουλίου Ασφαλείας, και τέλος στην διάδοση των αρχών της Δημοκρατίας και της Ελευθερίας με βάση το αμερικανικό μοντέλο. Σύμφωνα με το δόγμα αυτό, η επόμενη κίνηση των Ηνωμένων Πολιτειών έπρεπε να είναι η ανατροπή του Saddam Hussein από το Ιράκ.

Τον Μάρτιο του 2003 τα αμερικανικά και αγγλικά αεροπλάνα, παρακάμπτοντας τα θεσμικά όργανα του ΟΗΕ και δρώντας σε μονομερές επίπεδο, βομβαρδίζουν τη πρωτεύουσα Βαγδάτη. Σε διάστημα μικρότερο από ένα μήνα η χώρα βρίσκεται υπό πλήρη κατοχή. Οι ιρακινοί πανηγυρίζουν στους δρόμους για την ανατροπή του Saddam και δέχονται τους αμερικανούς απελευθερωτές τους με ιδιαίτερη ευχαρίστηση. Παρόλα αυτά, η προσπάθεια των ΗΠΑ να εισάγουν το αμερικανικό μοντέλο Δημοκρατίας στο Ιράκ, στέφθηκε από πλήρη αποτυχία, καθώς υποτίμησαν τις προϋποθέσεις και τις τοπικές ιδιαιτερότητες, έτσι ώστε να μεταβεί η χώρα προς ένα δημοκρατικό μοντέλο διακυβέρνησης, όχι απαραίτητα αμερικανικού τύπου. Σε μία Μέση Ανατολή που υφίσταται τις συνέπειες των πολέμων, ο ΟΗΕ προσπαθεί να εξομαλύνει την κατάσταση και προτρέπει τα εμπλεκόμενα κράτη να σέβονται τις αρχές του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και τις σχετικές συμφωνίες, είτε αυτό σημαίνει σεβασμός των αρχών του διεθνούς δικαίου.

Η Έννοια του Εθνικού Συμφέροντος

Πρωταρχικά θα πρέπει να γίνει κατανοητό ότι ένας κοινά αποδεκτός ορισμός της έννοιας του εθνικού συμφέροντος στις διεθνείς σχέσεις, δεν υπάρχει. Οι διάφορες σχολές σκέψης προσδιορίζουν τα στοιχεία από τα οποία μπορεί να αποτελείται το εθνικό συμφέρον ενός έθνους-κράτους, καθώς επίσης και τι κινήσεις μπορούν να γίνουν για να προωθηθεί το συμφέρον αυτό, αλλά καμία δεν έχει καταφέρει να δημιουργήσει έναν ορισμό, ο οποίος θα εκπροσωπεί την πλειοψηφία των περιπτώσεων σχετικά με το εθνικό συμφέρον.

Ωστόσο στον τομέα των διεθνών σχέσεων υπάρχουν δύο σχολές σκέψης όσον αφορά την έννοια του εθνικού συμφέροντος. Οι οπαδοί της πρώτης εξ' αυτών, της Επιστημονικής, της οποίας εμπνευστής και πατέρας θεωρείται ο Πλάτων, υποστηρίζουν την άποψη ότι ο προσδιορισμός του εθνικού συμφέροντος αποτελεί ένα είδος επιστήμης, δηλαδή θεωρούν ότι το εθνικό συμφέρον είναι δυνατό να προσδιοριστεί ορθολογικά και αντικειμενικά. Μία άρχουσα και κατάλληλα εκπαιδευμένη ελίτ είναι σε θέση να λαμβάνει σωστές και τεκμηριωμένες αποφάσεις για το κοινό καλό. Προϋποθέσεις όμως αυτού είναι ότι τα άτομα που αποτελούν αυτή την ελίτ, δεν θα διαφθαρούν από την μεγάλη δύναμη που συγκεντρώνουν στα χέρια τους, καθώς επίσης θα υπάρχει η δυνατότητα, οι αποφάσεις που θα ληφθούν, να εφαρμοστούν αποτελεσματικά από άρτια εκπαιδευμένες και υπάκουες γραφειοκρατίες.

Οι υποστηρικτές της δεύτερης σχολής σκέψης, της Παραδοσιακής, πατέρας της οποίας θεωρείται ο Αριστοτέλης, αντιλαμβάνονται τον προσδιορισμό του εθνικού συμφέροντος ως ένα είδος τέχνης, δηλαδή θεωρούν ότι το εθνικό συμφέρον είναι το αποτέλεσμα μίας δημοκρατικής πολιτικής διαμάχης μεταξύ διαφορετικών υποκειμενικών απόψεων. Το συλλογικό συμφέρον εκφράζει ατομικές και ομαδικές προτιμήσεις και απόψεις, οι οποίες συνήθως είναι υποκειμενικές και πλουραλιστικές. Οι αποφάσεις που προκύπτουν, εκφράζουν τα θέλω της πλειοψηφίας και αποτελούν συνήθως συμβιβασμούς συγκρουόμενων συμφερόντων, ενώ εξαιτίας του γεγονότος ότι προκύπτουν από τον δημόσιο διάλογο, οι αποφάσεις αυτές υπόκεινται σε επανεξέταση, αναθεώρηση ή ριζική αλλαγή.¹

¹ Βλέπε Γιώργος Αθ. Τσούτσος, *Προσεγγίσεις στις Έννοιες "Ισχύς, Εθνικό Συμφέρον, Εξωτερική Πολιτική"* (1960-1970), Εκδόσεις Μπαρτζουλιάνος, Αθήνα 2007, σελ. 14, 27 και Θεόδωρος Κουλουμπής, *Διεθνείς Σχέσεις: Εξουσία και Δικαιοσύνη*, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα 1995 σελ. 120

Στην πραγματικότητα αυτό που ισχύει σήμερα είναι μια σύνθεση της αντικειμενικής και της υποκειμενικής μεθόδου. Στα σύγχρονα έθνη – κράτη οι κυβερνητικές αποφάσεις λαμβάνονται από λίγα εξειδικευμένα άτομα, σχεδιασμένες με τέτοιο τρόπο ώστε να προάγουν το εθνικό συμφέρον, έτσι όπως το αντιλαμβάνονται και το ορίζουν οι λήπτες των αποφάσεων. Συχνό είναι επίσης το φαινόμενο οι ηγετικές ομάδες να προσπαθούν να δικαιολογήσουν την συμπεριφορά τους συνδέοντάς την με το εθνικό συμφέρον».²

Η Ρεαλιστική Προσέγγιση της Έννοιας του Εθνικού Συμφέροντος και η Πλουραλιστική Κριτική της

Ο θεμελιωτής της εκδοχής του κλασσικού ρεαλισμού, ο Hans Morgenthau, αντιλαμβάνεται την έννοια του εθνικού συμφέροντος σε ντετερμινιστικούς όρους κρατικής ισχύος, όπου η ισχύς συνίσταται κυρίως στην οικονομική και στρατιωτική δύναμη ενός κράτους, τα οποία παρέχουν την δυνατότητα άσκησης επιρροής ή καταναγκασμού ενός κράτους σε ένα άλλο μέσω της χρήσης βίας ή της απειλής χρήσης βίας. Συγκεκριμένα, η ισχύς διακρίνεται σε δυο ειδή: α) μετρήσιμη και την β) μη μετρήσιμη. Μετρήσιμα στοιχεία ισχύος είναι δημογραφικά στοιχεία ενός κράτους, τα φυσικά στοιχεία ενός κράτους, οι στρατιωτικές δυνάμεις, η τεχνολογία και η βιομηχανική ανάπτυξη και ο γεωφυσικός πλούτος ενός κράτους. Μη μετρήσιμα στοιχεία ισχύος είναι η ηγεσία, η πολιτική δομή, το ηθικό, η κοινωνική συνοχή, η στρατιωτική εκπαίδευση και η θέληση ενός κράτους να πολεμήσει.³

Ο Hans Morgenthau στην ανάλυση του για το εθνικό συμφέρον εστιάζει στην αποφυγή δυο διαστρεβλωτικών στοιχείων για την ρεαλιστική χάραξη της εξωτερικής πολιτικής ενός κράτους: α) τον εισοδιάσω ιδεολογικών φίλτρων ανάγνωσης του εθνικού συμφέροντος και β) την παρείσφρηση ιδιοτελών κινήτρων των διαμορφωτών της εξωτερικής πολιτικής. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο εν λόγω θεωρητικός των

² Ο Hugh Seton Watson θεωρεί την έκφραση εθνικό συμφέρον ανεπαρκή, διότι όπως αναφέρει την εξωτερική πολιτική των κρατών δεν την χαράζουν τα έθνη – κράτη, αλλά οι κυβερνήσεις τους. Άρα θα ήταν πιο σωστό να χρησιμοποιούνταν οι έννοιες κρατικό συμφέρον και κυβερνητικό συμφέρον, όροι οι οποίοι δεν χρησιμοποιούνται από τους πολιτικούς και τους πολιτικούς επιστήμονες για πολλούς και διάφορους λόγους. Βλέπε Θεόδωρος Κουλουμπής, *Διεθνείς Σχέσεις: Εξουσία και Δικαιοσύνη*, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα 1995, σελ. 122

³ Βλέπε Δημήτριος Κώνστας και Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, *Διεθνείς Σχέσεις: Συνεχεία και Μεταβολή*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 1997, σελ. 241-254.

διεθνών σχέσεων: « Μια ρεαλιστική θεωρία διεθνών σχέσεων, φυλάσσεται από δύο πλάνες: την ενασχόληση με τα κίνητρα και τις ιδεολογικές προτιμήσεις ακόμη και αν γνωρίζαμε τα κίνητρα των πολιτικών αυτή η γνώση θα μας βοηθούσε πολύ λίγο στο να κατανοήσουμε την εξωτερική πολιτική, και θα μπορούσε να μας οδηγήσει σε λάθος εκτιμήσεις.» ⁴

Αντιθέτως, με τα προαναφερθέντα διαστρεβλωτικά στοιχεία διαμόρφωσης του εθνικού συμφέροντος, ο Morgenthau εστιάζει ιδιαίτερα στη σημασία κατανόησης του ορθολογικού ή μη τρόπου σκέψης και δράσης των αντιπάλων ενός κράτους, ώστε οι διαμορφωτές της εξωτερικής πολιτικής ενός ενδιαφερομένου κράτους να διαθέτουν την ικανότητα να αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά και ορθολογικά κάθε πρόκληση και ευκαιρία του διεθνούς συστήματος. ⁵

Γενικότερα, για τον κλασσικό ρεαλισμό αν και τα εθνικά συμφέροντα επηρεάζονται από διάφορους παράγοντες, όπως το πολιτικό και πολιτιστικό περιβάλλον ή την ιδεολογία, ωστόσο εδράζονται σε τελική ανάλυση στην αντικειμενική πραγματικότητα της ισχύος. ⁶ Έτσι για τον Morgenthau : «Υποθέτουμε ότι ο πολιτικός σκέφτεται και δρα με όρους συμφέροντος καθοριζόμενου ως ισχύς, η ίδια η Ιστορία αποδεικνύει αυτή την υπόθεση... Η έννοια του συμφέροντος καθοριζόμενου ως ισχύς επιβάλλει μια διανοητική πειθαρχία στον παρατηρητή, ενώ επιβάλλει μια ορθολογική τάξη στην υποκειμενική ύλη της πολιτικής πραγματικότητας, και κατ' αυτό τον τρόπο καθιστά την θεωρητική κατανόηση της εξωτερικής πολιτικής πιθανή.» ⁷

Ειδικότερα, όσον αφορά τον ρολό της ιδεολογίας, ο Morgenthau τονίζει ότι μια ρεαλιστική θεωρία των διεθνών σχέσεων θα πρέπει να αποφύγει να εξισώνει την εξωτερική πολιτική με τις φιλοσοφικές ή πολιτικές συμπάθειες των πολιτικών. Ο χαρακτήρας της εξωτερικής πολιτικής δεν μπορεί να εξαχθεί με ασφάλεια από την ιδεολογία των υπευθύνων. Για τον Morgenthau ο πολιτικός ο είλει να διαχωρίζει μεταξύ του επίσημου καθήκοντος που βασίζεται στο να δρα με γνώμονα το εθνικό συμφέρον και των προσωπικών του επιθυμιών ή ιδεολογικών προτιμήσεων. Όπως

⁴ Βλέπε, Hans J. Morgenthau, *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, Alfred.A.Knopf. 4th edition, New York 1966, σελ.6

⁵ Βλέπε Hans J. Morgenthau, *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, Alfred.A.Knopf. 4th edition, New York 1966, σελ.6

⁶ Βλέπε Hans J. Morgenthau, *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, Alfred.A.Knopf. 4th edition, New York 1966, σελ.6

⁷ Βλέπε Hans J. Morgenthau, *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, Alfred.A.Knopf. 4th edition, New York 1966, σελ.6

πάντως ο ίδιος θα παραδεχτεί, η εξωτερική πολιτική όπως όντως διεξάγεται, δεν έχει πάντα αυτό τον ορθολογικό, και ψυχρό χαρακτήρα που οφείλει για τον ίδιο να έχει. Η προσωπικότητα, οι προκαταλήψεις και οι υποκειμενικές προτιμήσεις πολλές φορές «εκτροχιάζουν» την εξωτερική πολιτική από τον ορθολογικό δρόμο που θα πρέπει αυτή να ακολουθεί.⁸

Πάντως στην γενική θέση του Morgenthau περί εθνικού συμφέροντος και ισχύος έχει ασκηθεί γόνιμη κριτική από δύο άλλους, μεγάλους θεωρητικούς των διεθνών σχέσεων τον Martin Wight και τον Raymond Aron, οι οποίοι ρέπουν περισσότερο προς την ρασιοναλιστική σχολή σκέψης των διεθνών σχέσεων, χωρίς να αντίκεινται γενικότερα σε παραδοσιακό παράδειγμα πολιτικού ρεαλισμού. Ο Aron στο έργο του «Πόλεμος και Ειρήνη μεταξύ των Εθνών»⁹ ασκεί κριτική στην έννοια της ισχύος και του εθνικού συμφέροντος, όπως χρησιμοποιούνται από τον Morgenthau, και κυρίως στην θέση ότι η ισχύς είναι απλά το μέσο για την επίτευξη των στόχων του κράτους στην διεθνή πολιτική. Κατά τον Morgenthau μόνο όποτε χρησιμοποιείται η ισχύς το κράτος εμπλέκεται στην διεθνή πολιτική. Για τον Aron όμως τίθεται ένα ζήτημα, κατ' αρχήν σε σχέση με το ποιες είναι αυτές οι δυνάμεις που καθορίζουν τους στόχους της πολιτικής ενός κράτους. Σύμφωνα με τον ίδιο, εφόσον ο Woodrow Wilson και ο Χίτλερ χρησιμοποίησαν την ισχύ της χώρας τους προκειμένου να πετύχουν τους στόχους τους, τι είναι αυτό που τις κάνει να διαφέρουν τόσο πολύ. Όπως υποστηρίζει, η ίδια η ισχύς δεν είναι τίποτα περισσότερο από ένα μέσο και σε καμία περίπτωση δεν καθορίζει τους στόχους της εξωτερικής πολιτικής, ούτε τον χαρακτήρα αυτής. Για τον Aron αν ίσχυαν οι θέσεις του Morgenthau, τότε δεν θα δικαιολογείτο η μεγάλη διαφοροποίηση που παρατηρείται στην εξωτερική πολιτική των κρατών προκειμένου αυτά να υπερασπίσουν το εθνικό τους συμφέρον.

Ο Aron με την κριτική αυτή οδηγείται στον πυρήνα ενός μεγάλου ζητήματος της θεωρίας των διεθνών σχέσεων, αυτό του εθνικού συμφέροντος. Το ερώτημα που θέτει ο Aron αναφέρεται στο ποιο ακριβώς είναι το περιεχόμενο της έννοιας του εθνικού συμφέροντος. Αν πρόκειται απλά για την επιβίωση τους, τότε τα κράτη θα ήταν αναμενόμενο να ακολουθούν μια συντηρητική πολιτική, μη αποδεχόμενα να

⁸ Βλέπε Hans J. Morgenthau, *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, Alfred.A.Knopf, 4th edition, New York 1966, σελ. 6-7

⁹ Βλέπε Aron Raymond, *Πόλεμος και Ειρήνη μεταξύ των Εθνών*, Carman-Levy, Paris 2004.

εισέλθουν σε μεγάλους κινδύνους προκειμένου να επιτύχουν άλλους στόχους όπως για παράδειγμα την ηγεμονία, περιφερειακή ή παγκόσμια. Επίσης, αν στόχος των κρατών ήταν απλά η επιβίωση των υπηκόων τους, τότε σε κάποιες περιπτώσεις θα έπρεπε να θυσιασθεί η ανεξαρτησία τους, ίσως τότε στο δίλλημα πυρηνικός πόλεμος ή παράδοση, η τελευταία να είναι η μόνη ορθολογική επιλογή. Τελικά ο Aron καταλήγει στο συμπέρασμα ότι αν ως εθνικό συμφέρον ορίζουμε την διατήρηση της ανεξαρτησίας, την περιφρούρηση του πολιτικού καθεστώτος και της μορφής της κοινωνίας, της πολιτισμικής ιδιαιτερότητας ή απλά την προστασία της επιβίωσης των πολιτών, είναι αναπόφευκτο να αλλάζει και η ουσία της ίδιας της εξωτερικής πολιτικής. Με άλλα λόγια για τον Aron η έννοια του εθνικού συμφέροντος δεν είναι ξεκάθαρη όπως στο Morgenthau.

Για τον Martin Wight ¹⁰ το εθνικό συμφέρον οφείλει να είναι περισσότερο κοντά σε αυτό που θα ονομαζόταν «πεφωτισμένος εγωισμός». Το κράτος οφείλει να διασφαλίσει τα συμφέροντα του έχοντας συναίσθηση της πολυπλοκότητας μιας κατάστασης, *«το πεφωτισμένο κρατικό συμφέρον είναι εκείνο που υπολογίζει τα κωλύματα και τα ενδεχόμενα που μπορεί να προκύψουν στην πορεία εκπλήρωσης του»*¹¹. Το βασικό εμπόδιο το οποίο μπορεί να ανακύψει στην Διεθνή πολιτική όταν ένα κράτος επιδιώκει την προάσπιση των εθνικών του συμφερόντων δεν είναι τίποτα περισσότερο από τα εθνικά συμφέροντα των άλλων κρατών. Για τον Wight πετυχημένος είναι εκείνος ο πολιτικός ο οποίος προστατεύει το συμφέρον της χώρας του, λαμβάνοντας όμως υπόψη του τα συμφέροντα άλλων κρατών, με τα οποία τα συμφέροντα της χώρας του ίσως σε κάποια σημεία να είναι ασυμβίβαστα. Το πεφωτισμένο εθνικό συμφέρον αναγνωρίζει το δικαίωμα στα άλλα κράτη να έχουν επίσης ζωτικά συμφέροντα.

Ο Wight θα συμφωνήσει με την κριτική του Aron στον Morgenthau, ως προς το ακαθόριστο περιεχόμενο της έννοιας του εθνικού συμφέροντος στην ανάλυση του Morgenthau. Στην πρόταση του Morgenthau, ότι πετυχημένος πολιτικός είναι αυτός που επιδιώκει το εθνικό συμφέρον και τα καταφέρνει, ο Wight θα επαναλάβει την κριτική του Aron, ότι η ανάλυση αυτή δεν λαμβάνει υπόψη τα ιστορικής και

¹⁰ Βλέπε Martin Wight, *Διεθνής Θεωρία: Τα τρία ρεύματα Σκέψης*, Μετάφραση Ηρακλείου Στρούκου, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 1998

¹¹ Βλέπε Martin Wight, *Διεθνής Θεωρία: Τα τρία ρεύματα Σκέψης*, Μετάφραση Ηρακλείου Στρούκου, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, σελ. 150

φιλοσοφικής φύσεως ερωτήματα που έθεσε και ο Aron. Ωστόσο, ο Wight βρίσκεται εγγύτερα στην Ρεαλιστική Σχολή και όχι στους «επαναστατικούς», άλλωστε αναγνωρίζει ότι ο Kennan, όπως και ο Morgenthau στέκονται με το «ένα πόδι στο έδαφος των Ρασιοναλιστών».

Ένα επίσης ζήτημα, που τίθεται εκ μέρους της αμιγούς πλουραλιστικής αντίληψης του εθνικού συμφέροντος, σχετίζεται με την θέση του Alexander L. George στο έργο του “Bridging the Gap, Theory and Practice in Foreign Policy”, σύμφωνα με την οποία η ρεαλιστική θεωρία και συγκεκριμένα ο Κλασσικός Ρεαλισμός όπως αυτός εκφράστηκε από τον Hans Morgenthau στο κλασσικό έργο του *Politics among Nations: The Struggle for Power and Peace* προσπάθησε πέρα από το να διατυπώσει μια θεωρία διεθνών σχέσεων, να προχωρήσει και σε προτάσεις πολιτικής, όπως ακόμη και σε προβλέψεις όσον αφορά την διεξαγωγή της εξωτερικής πολιτικής. Ωστόσο η ανάλυση του Morgenthau μένει στενά εντός των ορίων της ανάλυσης της έννοιας της ισχύος και των αποτελεσμάτων αυτής. Από την άλλη ο δομικός ρεαλισμός του Kenneth Waltz στο βασικό έργο του νεορεαλισμού “Theory of International Politics” αναφέρει ότι η θεωρία του αποτελεί απλά μια περιγραφή των ορίων και περιορισμών μέσα στα οποία μπορεί να κινηθεί η εξωτερική πολιτική των κρατών. Ο Morgenthau όπως και η πλειοψηφία των ρεαλιστών εκκινούν από μια σειρά από αξιώματα: 1) ότι τα κράτη ως ακέραιες μονάδες είναι οι βασικοί παίκτες στις διεθνείς σχέσεις και 2) τα κράτη ενεργούν ορθολογικά, υπολογίζοντας τα κέρδη και τις ζημιές των εναλλακτικών τρόπων δράσης και επιλέγουν τη δράση που θα μεγιστοποιήσει την χρησιμότητα τους, 3) το διεθνές περιβάλλον διακρίνεται από την έλλειψη μιας κεντρικής κυβέρνησης και άρα προσομοιάζει στην φυσική κατάσταση του Thomas Hobbes, όπου κατά βάση ισχύει ο κανόνας της αυτόβοηθειας, προκειμένου να εξασφαλιστεί η ασφάλεια και ευημερία των δρώντων, 4) οι βασικοί στόχοι που επιδιώκουν στη πολιτική οι κυβερνήσεις είναι η ισχύς και η ασφάλεια, ενώ όποιοι άλλοι στόχοι είναι δευτερεύοντες, αφού για να επιτευχθούν αυτοί έχουν ως απαραίτητη προϋπόθεση την ασφάλεια.¹²

Ωστόσο και στις δύο θεωρίες και ιδιαίτερα σε αυτή του δομικού ρεαλισμού, δεν λαμβάνονται υπ’ όψη μια σειρά από παράγοντες, οι οποίοι αναγκαστικά σχετίζονται τόσο με το ζήτημα των εικόνων που μπορεί να έχουν για παράδειγμα δύο

¹² Βλέπε Martin Wight, *Διεθνής Θεωρία: Τα τρία ρεύματα Σκέψης*, Μετάφραση Ηρακλείου Στροϊκού, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, σελ.5

κράτη, όπως επίσης και με το γεγονός ότι οι επιλογές των υπευθύνων μπορεί να μην έχουν σε καμία περίπτωση το εύρος το οποίο φαντάζονταν οι Morgenthau και Waltz ή κάτι ακόμη πιο σοβαρό, οι δυνατότητες των κρατών δεν ταυτίζονται ούτε και αποτελούν ασφαλή προϋπόθεση για το εύρος των επιλογών τους. Πολλές φορές για παράδειγμα αδύναμα σε σχέση με τους αντιπάλους τους κράτη μπορεί να υπερασπιστούν τα συμφέροντα τους με πολύ πιο άκαμπτο και «αδυσώπητο» τρόπο αν θεωρήσουν ότι διακυβεύονται ζωτικά συμφέροντα, σε αντίθεση με ισχυρά κράτη, τα οποία στη διαμάχη τους με ασθενέστερα κράτη μπορεί να θεωρήσουν ότι τα συμφέροντα τους που βρίσκονται σε κίνδυνο δεν είναι ζωτικά και άρα δεν είναι δυνατόν να διατεθούν «απεριόριστοι» πόροι για την επίτευξη του στόχου. Με άλλα λόγια οι επιλογές τις οποίες έχει στη διάθεση του ο υπεύθυνος δεν είναι πάντα αποτέλεσμα των συσχετισμών ισχύος.

Τελικά η θεωρία του πολιτικού ρεαλισμού θεωρεί ότι μια ορθολογική εξωτερική πολιτική είναι μια καλή πολιτική και αυτό γιατί ελαχιστοποιεί τους κινδύνους, ενώ μεγιστοποιεί τα οφέλη. Η θεωρία που αναπτύσσει ο Morgenthau σε τελική ανάλυση όπως ο ίδιος τονίζει δεν έχει ως στόχο *«μια αδιάκριτη περιγραφή της πραγματικότητας, αλλά μια ορθολογική θεωρία των διεθνών σχέσεων»*. Είναι προφανές ότι για τον Morgenthau θεωρία δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς να δώσει έμφαση στα ορθολογικά στοιχεία της πραγματικότητας, με άλλα λόγια μόνο αυτό που είναι ορθολογικό, μπορεί να αναπαρασταθεί σε ένα θεωρητικό πλαίσιο. Παράλληλα, θεωρεί ότι η εξωτερική πολιτική οφείλει να προσεγγίζει το ρεαλιστικό υπόδειγμα, έχοντας όμως συνείδηση του γεγονότος ότι σπάνια αυτό συμβαίνει στην πραγματικότητα. Το «κλειδί» για την ορθή κατανόηση της εξωτερικής πολιτικής δεν είναι τίποτα περισσότερο «από την έννοια του συμφέροντος καθοριζόμενου με όρους ισχύος»¹³. Αυτός ο ορισμός παρέχει τον συνδετικό κρίκο- το νήμα μεταξύ του υποκειμένου που προσπαθεί να κατανοήσει τα γεγονότα και της ίδιας της πραγματικότητας.¹⁴

¹³ Βλέπε Martin Wight, *Διεθνής Θεωρία: Τα τρία ρεύματα Σκέψης*, Μετάφραση Ηρακλείου Στροϊκού, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, σελ.5

¹⁴ Βλέπε Martin Wight, *Διεθνής Θεωρία: Τα τρία ρεύματα Σκέψης*, Μετάφραση Ηρακλείου Στροϊκού, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, σελ.5

Η Εξωτερική Πολιτική ως έκφραση του Εθνικού Συμφέροντος

Οι μελετητές της εξωτερικής πολιτικής¹⁵ χωρίζονται στους θεωρητικούς και στους λήπτες αποφάσεων,¹⁶ δηλαδή σε αυτούς που λαμβάνουν ενεργά μέρος στην διαδικασία διαμόρφωσης και λήψης αποφάσεων εξωτερικής πολιτικής. Οι πρώτοι εμφανίζουν την τάση να χρησιμοποιούν αφηρημένες έννοιες και γενικεύσεις στην ανάλυσή τους, να ταξινομούν, να συγκρίνουν και να αξιολογούν τις εξωτερικές πολιτικές των κρατών, αναζητώντας τα βαθύτερα αίτια των φαινομένων της εξωτερικής τους πολιτικής. Οι λήπτες αποφάσεων από την άλλη θεωρούν ότι η πολιτική είναι τόσο σύνθετη, που σε συνδυασμό με την αντίληψή τους ότι κάθε ζήτημα και κάθε πολιτική αποτελεί μοναδική περίπτωση, η οποία υπόκειται στους δικούς της κανόνες, πιστεύουν ότι η εξωτερική πολιτική δεν μπορεί να χωριστεί σε κατηγορίες με βάση ορισμένες αφηρημένες έννοιες.

Η εξωτερική πολιτική είναι μία σύνθεση σκοπών και μέσων των εθνών κρατών ώστε να προωθήσουν στο μέγιστο δυνατό βαθμό τα συμφέροντά τους.¹⁷ Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει και ο Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος: «Η αμερικανική εξωτερική πολιτική αποτελεί ένα κράμα πραγματισμού και ιδεαλισμού. Η Αμερική διαχειρίζεται τις καθημερινές διπλωματικές τις υποθέσεις με πραγματισμό, αλλά προωθεί τις ιστορικές ηθικές τις πεποιθήσεις με ιδεολογικό ζήλο».¹⁸ Χαρακτηριστική είναι επίσης η αναφορά του Kissinger ότι η αμερικανική εξωτερική πολιτική διαμορφώνεται από δύο διαφορετικές σχολές σκέψης, αυτή του απομονωτισμού και αυτή του διεθνισμού – παρεμβατισμού. Αν και αντίθετες αυτές οι δύο σχολές βασίζονται σε μία κοινή ιδέα, ένα κοινό σύστημα αξιών, στην ιδέα δηλαδή της Αμερικανικής Μοναδικότητας και στο ότι τα υπόλοιπα κράτη θα πρέπει να υιοθετήσουν τις αξίες της Δημοκρατίας, της Ελευθερίας και του Δικαίου, με τον

¹⁵ Για έναν ορισμό της εξωτερικής πολιτικής βλέπε μεταξύ άλλων Βύρων Θεοδορόπουλος, *Προγραμματισμός στην Εξωτερική Πολιτική*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρη, Αθήνα 2004, σελ. 21-38 και Θεόδωρος Κουλουμπής, *Διεθνείς Σχέσεις: Εξουσία και Δικαιοσύνη*, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα 1995, σελ. 145

¹⁶ Στην αγγλική ορολογία είναι γνωστοί με την ονομασία Practitioners ή Policymakers.

¹⁷ Οι σκοποί και τα μέσα αναφέρονται στα εθνικά συμφέροντα, στην ισχύ και στις δυνατότητες ενός κράτους να προωθήσει αυτά τα συμφέροντα. Αυτός ο ορισμός αποτελεί ουσιαστικά την ρεαλιστική αντίληψη της εξωτερικής πολιτικής. Βλέπε Θεόδωρος Κουλουμπής, *Διεθνείς Σχέσεις: Εξουσία και Δικαιοσύνη*, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα 1995

¹⁸ Βλέπε Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, *Η Αμερικανική Εξωτερική Πολιτική Μετά τον Ψυχρό Πόλεμο: Ιδεολογικά Ρεύματα*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2000, σελ. 13

τρόπο όμως που αντιλαμβάνεται αυτές τις αξίες η ίδια η Αμερική.¹⁹ Η σχολή του απομονωτισμού θεωρεί ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες θα πρέπει να απέχουν και να μην ανάμειγνύονται στον διαπλεκόμενο και διεφθαρμένο κόσμο της Realpolitic, ενώ αυτή του διεθνισμού – παρεμβατισμού θεωρεί ότι η Αμερική έχει υποχρέωση να εμπλακεί σε έναν ατέρμονο αγώνα για την διάδοση των αμερικανικών αξιών και στα υπόλοιπα κράτη του κόσμου.²⁰ «Και οι δύο αυτές σχολές σκέψης θεωρούν φυσιολογική μία παγκόσμια τάξη πραγμάτων βασισμένη στην δημοκρατία, στο ελεύθερο εμπόριο και στο διεθνές δίκαιο».²¹ Μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου έχει κυριαρχήσει ξεκάθαρα στην αμερικανική εξωτερική πολιτική η σχολή σκέψης του παρεμβατισμού, γεγονός το οποίο βασιζόταν σε δύο λόγους: Πρώτον, αν και το όραμα της Κοινωνίας των Εθνών του Μεσοπολέμου και της Παγκόσμιας Ειρήνης είχε διαψευσθεί ανεπανόρθωτα, ο εξαιρετικά σημαντικός ρόλος των ΗΠΑ στην εξέλιξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου ανέδειξε την νέα θέση της Αμερικής ως Μεγάλης Δύναμης και την ενέπλεξε σε ένα κόσμο αντιπαράθεσων και πολιτικών συμφερόντων από τον οποίο δεν μπορεί να αποτραβιχτεί. Δεύτερον οι Ηνωμένες Πολιτείες είχαν μία συντριπτικά μεγαλύτερη ισχύ σε σχέση με τις υπόλοιπες Μεγάλες Δυνάμεις της εποχής,²² των οποίων η ισχύς είχε κατακερματιστεί μετά τον πόλεμο. Η, για μισό περίπου αιώνα, εκτεταμένη αντιπαράθεσή τους με την ΕΣΣΔ, έμελλε να δικαιώσει την ιδεολογία και τις αξίες τους, όταν το 1989 το Κομμουνιστικό Σύστημα κατέρρευσε. Για πρώτη φορά στην ιστορία οι Ηνωμένες Πολιτείες είχαν την ευκαιρία και την ανάλογη ισχύ, έτσι ώστε να διαμορφώσουν το διεθνές σύστημα σύμφωνα με τις αξίες και τα συμφέροντά τους. Διαπιστώνοντας ότι στην πραγματικότητα τα κράτη ουσιαστικά ανταγωνίζονται μεταξύ τους με βάση το εθνικό τους συμφέρον και δεν συνεργάζονται με βάση το διεθνές δίκαιο, οι ΗΠΑ αντιμετώπιζαν ένα και μόνο πρόβλημα: Δεν είχαν εμπλακεί ποτέ σε ένα σύστημα ισορροπίας της ισχύος. Δηλαδή

¹⁹ Ιδέα η οποία αποτελεί κυρίαρχο χαρακτηριστικό της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ και στην σύγχρονη εποχή.

²⁰ Βλέπε Henry Kissinger, *Διπλωματία*, Μετάφραση Γιούρι Κοβαλένκο, Εκδόσεις ΛΙΒΑΝΗ, Αθήνα 1995, σελ.22

²¹ Βλέπε Henry Kissinger, *Διπλωματία*, Μετάφραση Γιούρι Κοβαλένκο, Εκδόσεις ΛΙΒΑΝΗ, Αθήνα 1995, σελ.22

²² Μοναδική εξαίρεση αποτελούσε η ΕΣΣΔ, με την οποία ήρθαν σε αντιπαράθεση οι ΗΠΑ και κατέληξαν στον Ψυχρό Πόλεμο.

δεν είχαν την ανάλογη πείρα, έτσι ώστε να αποκομίσουν τα μέγιστα οφέλη, από το νέο σύστημα, το οποίο αποτελούσε παίγνιο θετικού αθροίσματος.²³

Ιδεολογικά Ρεύματα Αμερικανικής Εξωτερικής Πολιτικής²⁴

Jacksonians

Οι Jacksonians είναι φανατικοί υποστηρικτές της Άμεσης Δημοκρατίας και της παραδοσιακής κοινότητας, η οποία διακατέχεται από μία αίσθηση κοινών αξιών και κοινού πεπρωμένου των μελών της. Οι ίδιοι δεν αποτελούν συνειδητοποιημένο κίνημα με ξεκάθαρη ιστορική κατεύθυνση και πολιτική οργάνωση, ούτε έχουν κάποια συγκεκριμένη και ξεκάθαρα διατυπωμένη ιδεολογία. Επίσης χαρακτηρίζονται από μία τάση απόρριψης των ομοσπονδιακών πρωτοβουλιών σχετικά με εγχώρια οικονομικά ζητήματα και ζητήματα πολιτικών δικαιωμάτων.

Είναι λαϊκιστές πολιτικοί και θεωρούν ότι η κυβέρνηση αποτελεί το μέσο για την υποστήριξη της μεσαίας αστικής τάξης. Υποστηρίζουν τις απλές και άμεσες πολιτικές, ενώ είναι φανατικοί υπέρμαχοι του στρατιωτικού θεσμού, παρ' όλες τις ομολογούμενες και εμφανής ατέλειές του. Διακατέχονται από ένα αίσθημα δυσπιστίας έναντι των ελίτ, των υπερασπιστών διεθνιστικών πρωτοβουλιών, της παγκοσμιοποίησης και μίας νέας τάξης πραγμάτων. Γι' αυτό το λόγο χαρακτηρίζονται ως απομονωτιστές δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στο Άρθρο 2 του Αμερικανικού Συντάγματος, ενώ θεωρούν ότι το δικαίωμα της οπλοκατοχής αποτελεί τον καλύτερο εγγυητή των πολιτικών ελευθεριών των αμερικανών πολιτών.

Θεωρούν τον πόλεμο ως της ύστατη λύση στα ξένα προβλήματα, αλλά αυτός θα πρέπει να πραγματοποιηθεί μονάχα εάν διακυβεύονται ζωτικά συμφέροντα των ΗΠΑ. Η ολοκληρωτική ήττα του αντιπάλου είναι επιτακτική από τη στιγμή που θα

²³ Το διπολικό σύστημα το οποίο είχε διαμορφωθεί κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου αποτελούσε παίγνιο μηδενικού αθροίσματος, δηλαδή ότι αποτελούσε κέρδος για την μία πλευρά, μεταφραζόταν σε απώλεια για την άλλη. Αντίθετα σε ένα παίγνιο μη μηδενικού αθροίσματος συμφέρει τα κράτη να επιλέξουν την συνεργασία, διότι με αυτό τον τρόπο το αποτέλεσμα είναι θετικό για όλους. Για μία ανάλυση της Θεωρίας των Παιγνίων βλέπε Πάρις Βαρβαρούσης, *Στρατηγική των Παιγνίων: Συνεργασία και Σύγκρουση στις Διεθνείς Σχέσεις*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1998

²⁴ Για μία αναλυτική παρουσίαση των ρευμάτων της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής βλέπε Russell WalterMead, *Special Providence: American Foreign Policy and How It Changed the World*, Routledge, New York 2002 και Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, *Η Αμερικανική Εξωτερική Πολιτική μετά τον Ψυχρό Πόλεμο: Ιδεολογικά Ρεύματα*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2000

ξεκινήσουν οι εχθροπραξίες. Ωστόσο αρνούνται να υποστηρίξουν τις παρεμβατικές πολιτικές της χώρας τους, σε άλλα μέρη του κόσμου, γεγονός το οποίο φάνηκε τόσο κατά τη διάρκεια των ανθρωπιστικών επεμβάσεων της Προεδρίας Clinton, όσο και κατά τη διάρκεια των Πολέμων στο Αφγανιστάν το 2001 και στο Ιράκ το 2003 επί προεδρίας George W. Bush.

Hamiltonians

Οι Hamiltonians έχοντας λάβει τα πολιτικά τους ερείσματα από τους Φεντεραλιστές,²⁵ δίνουν έμφαση στους τομείς της βιομηχανίας και του εμπορίου, καθώς θεωρούν ότι το εμπόριο μπορεί να συμβάλλει αποτελεσματικά στην ειρήνη μεταξύ των συνεργαζόμενων κρατών. Τίθενται υπέρ της ελευθερίας των θαλασσών και της ελεύθερης ναυσιπλοΐας και αεροπλοΐας, αλλά ενώ υποστηρίζουν τις εμπορικές συμφωνίες μεταξύ κρατών, εναντιώνονται στα αποκλειστικά δικαιώματα και προνόμια που αναπτύσσονται μεταξύ αποικιών και μητροπόλεων.

Μέχρι τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο ήταν υπέρ του προστατευτισμού, ενώ έπειτα υποστήριζαν την φιλελευθεροποίηση του εμπορίου²⁶ και την ανάγκη εξασφάλισης πρώτων υλών για την ανάπτυξη της χώρας τους.²⁷ Η εμπορική ευημερία των ΗΠΑ ήταν ευθύνη της ομοσπονδιακής κυβέρνησης, ενώ το ελεύθερο εμπόριο θα έπρεπε να διευκολύνεται με την ύπαρξη σταθερών εθνικών νομισμάτων, των ανάλογων μεταξύ τους ισοτιμιών για την μετατρεψιμότητά τους, καθώς επίσης και από ύπαρξη συνετών προϋπολογισμών και νομικού καθεστώτος για την εφαρμογή των εμπορικών δικαιωμάτων τόσο των πολιτών, όσο και των μη πολιτών των ΗΠΑ. Θεωρούσαν ότι έπρεπε να υπάρχει ειδική σχέση μεταξύ Μεγάλης Βρετανίας και Ηνωμένων Πολιτειών εξαιτίας της κοινής τους γλώσσας, της κοινής τους κληρονομιάς, των κοινών δημοκρατικών αξιών, των οικονομικών τους δεσμών, καθώς 'επίσης και εξαιτίας της ύπαρξης κοινών εμπορικών και στρατηγικών συμφερόντων. Μία σιωπηρή - άτυπη συμμαχία²⁸ μεταξύ των 2 χωρών απέτρεπε τις

²⁵ Οι Φεντεραλιστές στην συνέχεια μετονομάστηκαν σε Whigs, ενώ σήμερα εκπροσωπούνται σε μεγάλο βαθμό από το Ρεπουμπλικανικό κόμμα.

²⁶ Μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο οι βιομηχανίες των κυριότερων βιομηχανικών αντιπάλων των ΗΠΑ, προσωρινά τουλάχιστον, είχαν καταστραφεί.

²⁷ Στα παλαιότερα χρόνια η κύρια πρώτη ύλη προς εξασφάλιση ήταν το Καουτσούκ, ενώ στην σημερινή εποχή πρωτεύοντα ρόλο διαδραματίζει το Πετρέλαιο.

²⁸ Tacit Alliance

Ηνωμένες Πολιτείες να εμπλέκονται στα ευρωπαϊκά θέματα, ενώ η Μεγάλη Βρετανία εγγυόταν ότι θα σεβόταν τα αμερικανικά δικαιώματα. Υπό Χαμιλτονιανή ηγεσία οι ΗΠΑ καθόριζαν τα συμφέροντά τους υπό παγκόσμιους όρους, τα άρθρωναν στην βάση των ρεαλιστικά καθορισμένων εθνικών συμφερόντων τους και τα προωθούσαν μέσω μίας ρεαλιστικής και επαγγελματικής διπλωματίας.

Μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και την παρακμή της Μεγάλης Βρετανίας, υπήρξε αλλαγή του συσχετισμού δυνάμεων με τις Ηνωμένες Πολιτείες να αποτελούν την ηγεμονική δύναμη και την Μεγάλη Βρετανία την βοηθητική. Στα θέματα ασφαλείας οι Hamiltonians από μία σιωπηρή συμμαχία προχώρησαν σε ένα σύστημα φανερών συμμαχιών²⁹, τόσο με την Μεγάλη Βρετανία όσο και με άλλες χώρες. Στην πραγματικότητα ονειρεύονταν μία κοινοπολιτεία ανεξάρτητων κρατών υπό αμερικανική ηγεμονία και ένα παγκόσμιο δίκτυο συνθηκών ασφαλείας με στόχο την ανάσχεση της ΕΣΣΔ. Μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου θεωρούσαν ότι θεμελιώδης σκοπός της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής θα έπρεπε να ήταν η επέκταση του εμπορίου, κάτι το οποίο θα επιτυγχανόταν μέσω της διατήρησης ενός πειθαρχημένου διεθνούς συστήματος που θα προωθούσε την ελεύθερη ροή κεφαλαίων.

Wilsonians

Οι Wilsonians εντοπίζουν τις ρίζες της ιδεολογίας τους στο ιεραποστολικό κίνημα που σκοπό είχε να καταπολεμήσει την εκμετάλλευση των φτωχών, να προωθήσει την δημοκρατία, την δημόσια υγεία και μόρφωση, να σταματήσει τη καταπίεση των γυναικών και άλλους τέτοιου είδους ηθικούς στόχους. Τα ιδανικά των Wilsonians είναι βαθιά ριζωμένα στον εθνικό χαρακτήρα των Ηνωμένων Πολιτειών και γι' αυτό το λόγο άμεσα συνδεδεμένα με το εθνικό συμφέρον. Από το ιεραποστολικό κίνημα πηγάζει η ιδέα της σύνδεσης του πεπρωμένου της Αμερικής, ως μεγάλης δύναμης, με την εξάπλωση της ιδεολογίας της και σε άλλα μέρη του κόσμου, κάτι το οποίο έγινε εφικτό μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο καθιστώντας τις ιδεολογικές ανησυχίες των ιεραποστολών κομμάτι της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, ώστε να προωθηθούν οι ηθικές τους ανησυχίες.³⁰

²⁹ Overt Alliances

³⁰ Την σημερινή εποχή αυτές οι ηθικές ανησυχίες είναι κυρίως τα ζητήματα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, του αφοπλισμού, της προστασίας των μειονοτήτων, της παγκόσμιας ειρήνης κτλ.

Οι Ουίλσονιανές αρχές κάνουν λόγο για το όραμα μίας παγκόσμιας αδελφοσύνης και ειρήνης, κάτι το οποίο θα μπορέσει να επιτευχθεί με την διάδοση της Δημοκρατίας, διότι θεωρούν ότι τα δημοκρατικά κράτη όντας πιο σταθερά και αξιόπιστα, αποτελούν καλύτερους συνεργάτες και συμμάχους. Επίσης οι Δημοκρατίες αναπτύσσουν νομικά συστήματα και οικονομικές πρακτικές που διευκολύνουν την οικονομική ανάπτυξη και την εμπορική συνεργασία, κάτι το οποίο τις κάνει ολοένα και περισσότερο πλούσιες.

Ένας ακόμη στόχος πέραν της διάδοσης της Δημοκρατίας που θα ήθελαν να επιτύχουν οι Wilsonians είναι η αποτροπή του πολέμου, προσπάθεια κατά την οποία προωθούν και υποστηρίζουν αντιπολεμικά κινήματα, μηχανισμούς επίλυσης διαφορών³¹ και την διαιτησία. Οι Ουίλσονιανές απόψεις στην αμερικανική εξωτερική πολιτική συνδέονται άμεσα με την διάδοση της Δημοκρατίας, καθώς επίσης και με την ανάπτυξη και ανεξαρτησία πολλών κρατών εκτός από την Ευρώπη. Για την διάδοση όμως αυτών των ιδεών ισχυρίζονται ότι δεν χρειάζονται τα όπλα και η στρατιωτική ισχύς, αλλά είναι ικανή και αρκετή η ήπια ισχύς για να προσδώσει τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα.³²

Jeffersonians

Οι Jeffersonians αποτελούν του θεματοφύλακες του Θεμελιώδους Χάρτη των Δικαιωμάτων, ανήκουν στους απομονωτιστές και πιστεύουν στην Αμερικανική Μοναδικότητα, θεωρώντας ότι η εξωτερική πολιτική πρέπει να υπερασπίζεται τις αμερικανικές αξίες στο εσωτερικό του κράτους και όχι να προσπαθεί να τις προωθήσει και σε άλλα κράτη στο εξωτερικό. Πιστεύουν ότι η εμπλοκή των ΗΠΑ σε ξένες υποθέσεις θα ενδυναμώσει την ομοσπονδιακή κυβέρνηση και θα αποτελέσει απειλή για τις εγχώριες ελευθερίες, ενώ υποστηρίζουν ότι η ιστορία έχει αποδείξει ότι η Δημοκρατία είναι εύθραυστη και εύκολα μπορεί να καταρρεύσει. Μετά την αγορά της Λουϊζιάνας και τη απόκτηση της Φλόριντα αντιτίθονταν στην περαιτέρω απόκτηση του Τέξας, του Όρεγκον, της Αβάης και των Φιλιππίνων.

Βασική τους αρχή είναι το όραμα μίας ελεύθερης αμερικανικής κοινωνίας προστατευμένης από εξωτερικές επιρροές και απειλές. Θεωρούν ότι οι διεθνείς

³¹ π.χ. ΟΗΕ στην σημερινή εποχή ή η Κοινωνία των Εθνών στο χρονικό διάστημα του Μεσοπολέμου.

³² Για την ήπια ισχύς βλέπε Joseph Nye, *Ηπια Ισχύς: Το Μέσο Επιτυχία στην Παγκόσμια Πολιτική*, Μετάφραση Ερρίκος Μπαρτζινόπουλος, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2005

εμπορικές συναλλαγές απλώς ενισχύουν την συγκέντρωση οικονομικής εξουσίας σε ολιγοπώλια, ενώ το εθνικό χρέος επιβαρύνει το λαό προς όφελος των μεγαλομετόχων. Ισχυρίζονται ότι η εμπλοκή σε ξένες υποθέσεις προαπαιτεί μία ισχυρή κεντρική κυβέρνηση, κάτι το οποίο συνεπάγεται ενίσχυση της εκτελεστικής εξουσίας εις βάρος της νομοθετικής και του λαού. Αποφεύγουν την εμπλοκή σε πόλεμο για να μην αυξηθεί το δημόσιο χρέος, αλλά αντί αυτού προτείνουν την επιβολή οικονομικών κυρώσεων στον αντίπαλο. Αν όμως ο πόλεμος είναι αναπόφευκτος, τότε υποστηρίζουν την περιορισμένη προσέγγιση και τον ελάχιστο δυνατό βαθμό βίας. Όταν οι συγκρούσεις τελειώνουν, είναι απαραίτητη η γρήγορη στρατιωτική απεμπλοκή και η αποκατάσταση των εξουσιών που είχε αναλάβει η εκτελεστική εξουσία προς το λαό, την κυβέρνηση και τους νομοθέτες.

Η υπερβολική εμπλοκή στον Χομπσιανό κόσμο της διεθνούς πολιτικής θα διαφθείρει και θα υπονομεύσει την Λοκιανή δημοκρατική τάξη που οι Αμερικανοί έχουν εγκαθιδρύσει. Αν και αναγκάστηκαν να αναγνωρίσουν την ύπαρξη της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, προσπαθούν να την περιορίσουν μέσω των συνταγματικών ελέγχων και των εξισορροπήσεων. Υποστηρίζουν τον σκεπτικισμό των Χαμιλτονιανών και των Ουίλσονιανών, τείνοντας να ορίζουν το εθνικό συμφέρον με στενούς όρους. Προστατεύουν τους δημοκρατικούς θεσμούς από συμβιβασμούς οι οποίοι δεν είναι απαραίτητοι.

Κυρίαρχα Μοντέλα Διαμόρφωσης και Λήψης Αποφάσεων

Μία απόφαση εξωτερικής πολιτικής, από την αρχή της σύλληψης της ιδέας, έως την τελική εφαρμογή της, αποτελεί μία εξαιρετικά πολύπλοκη διαδικασία, την οποία επηρεάζουν πολυποίκιλοι παράγοντες, από την ίδια τη δομή του συστήματος, έως την προσωπικότητα του εντολοδόχου που θα κληθεί να την εφαρμόσει. Ένας αναλυτής, ο οποίος προσπάθησε να σκιαγραφήσει την όλη διαδικασία διαμόρφωσης, λήψης και εφαρμογής μίας απόφασης εξωτερικής πολιτικής, ήταν ο Graham Allison, ο οποίος κατασκεύασε τρία θεωρητικά παραδείγματα.³³ Το πρώτο του παράδειγμα είναι το αποκαλούμενο «Μοντέλο του Ορθολογικού Δρώντος», στο οποίο η Εθνική Κυβέρνηση, η οποία αποτελεί τον κυρίαρχο δρώντα, επιδίδεται σε μία προσπάθεια να εξηγήσει τις ενέργειες και τις δράσεις τις οποίες επέλεξε, ποιος ήταν ο στόχος που είχε τεθεί, σε ποιο βαθμό αυτός ο στόχος ταίριαζε με τους γενικότερους στόχους του έθνους και κατά πόσο η ενέργεια αυτή ήταν ορθολογική ή όχι επιλογή. Η Κυβέρνηση θεωρείται ορθολογικός δρών³⁴ και σκοπός των ενεργειών της είναι η μεγιστοποίηση των εθνικών στρατηγικών στόχων.³⁵³⁶ Ως προς το συγκεκριμένο μοντέλο υπάρχουν τρεις παραλλαγές, των οποίων το κοινό τους σημείο είναι ότι κινούνται στο πλαίσιο μεγιστοποίησης του οφέλους. Η πρώτη δίνει έμφαση στον εθνικό – κρατικό δρώντα και στις προτεραιότητες και τις εκτιμήσεις που γίνονται με γνώμονα τις εθνικές παραμέτρους. Η δεύτερη δίνει έμφαση στο άτομο – ηγέτη ή στην ηγετική ομάδα ως τους βασικούς δρώντες οι οποίοι καθορίζουν τις επιλογές, εκτιμούν τις εναλλακτικές και οι επιλογές τους έχουν το μέγιστο αντίκρισμα. Η τρίτη παραλλαγή αφορά τη θεώρηση της ύπαρξης διαφορετικών δρώντων στο εσωτερικό της κυβέρνησης, η

³³ Για τα θεωρητικά μοντέλα του Graham Allison βλέπε Graham T. Allison, *Conceptual Models and The Cuban Missile Crisis*, *The American Political Science Review*, Vol. LXIII, No 3, September 1969

³⁴ Ορθολογικός δρών σημαίνει ότι λαμβάνει υπόψη της το αποζέλεσμα κόστους – οφέλους, άποψη την οποία υιοθετούν οι υποστηρικτές της ρεαλιστικής σχολής σκέψης.

³⁵ Οι εθνικοί στρατηγικοί στόχοι συνδέονται συνήθως με ζητήματα εθνικού συμφέροντος ή εθνικής ασφάλειας. Επίσης οι ενέργειες στις οποίες προβαίνει η Κυβέρνηση αποτελούν κατά κανόνα απάντηση σε στρατηγικά προβλήματα, δηλαδή είναι αποτέλεσμα στατικής και όχι δυναμικής επιλογής.

³⁶ Το γεγονός ότι ένα κράτος δρα ορθολογικά, δηλαδή προσπαθεί να μεγιστοποιήσει το όφελός τους σημαίνει ότι από τις εναλλακτικές τις οποίες έχει στη διάθεσή τους, οι πιθανότητες επιλογής μίας από αυτές αυξάνονται ή μειώνονται ανάλογα με την αύξηση ή την μείωση του κόστους τους. Δηλαδή μία αύξηση στο κόστος μίας εναλλακτικής μειώνει την δυνατότητα επιλογής της, ενώ αντίστοιχα μία μείωση στο κόστος της εναλλακτικής, αυτομάτως αυξάνει τις πιθανότητες επιλογής της από τον δρών.

οποία τείνει να εξηγεί τις εξελίξεις σύμφωνα με τους στόχους των δρώντων που επικρατούν.

Το δεύτερο παράδειγμα του Allison ονομάζεται «Οργανισμική Θεωρία» ή «Οργανωτικός Συμπεριφορισμός» και ο κυρίαρχος δρών εδώ είναι το σύνολο των οργανισμών που λειτουργούν και συνδέονται μεταξύ τους με χαλαρή συμμαχία, μαζί με την άρχουσα κυβερνητική ηγεσία. Κάθε οργανισμός διαχειρίζεται ένα μέρος της εξωτερικής πολιτικής έχοντας σχετική εξειδίκευση και αυτονομία, ενώ η βασική ευθύνη λήψης της απόφασης έγκειται στην ηγεσία. Με βάση αυτό το μοντέλο θεωρείται ότι τρεις διαδικασίες των οργανισμών επηρεάζουν την πολιτική των κρατών σε διεθνές επίπεδο. Η πρώτη διαδικασία αφορά τον τρόπο δράσης του οργανισμού, ο οποίος πρέπει να συμβαδίζει με τις πραγματικές του δυνατότητες, οι οποίες είναι προκαθορισμένες από τις προβλεπόμενες από πριν διαδικασίες. Δεύτερο χαρακτηριστικό είναι ότι οι πραγματικές δυνατότητες θέτουν το πλαίσιο και τα όρια επιλογών της ηγεσίας. Και η Τρίτη διαδικασία αναφέρεται στην επιρροή σε διανοητικό επίπεδο που ασκούν οι οργανισμοί στην ηγεσία, αφού είναι αυτοί που εκθέτουν την οποιαδήποτε κατάσταση στην ηγεσία και προτείνουν τρόπους αντιμετώπισης των προβλημάτων.

Η δράση κάθε οργανισμού καθορίζεται σημαντικά από τον προγραμματικό του χαρακτήρα και από τις συνήθειες εσωτερικές λειτουργίες, ενώ οι στόχοι του επηρεάζονται τόσο από εσωτερικούς όσο και από εξωτερικούς παράγοντες πίεσης,³⁷ γεγονός το οποίο προσδίδει στον κάθε οργανισμό περιορισμένη ελαστικότητα και ευελιξία κινήσεων. Τόσο η δράση όσο και η αλλαγή λειτουργίας του οργανισμού είναι συνάρτηση των οικονομικών του δυνατοτήτων, παρόλα αυτά αλλαγές μπορούν να γίνουν και από την ίδια την ηγεσία. Επίσης το γεγονός ότι για ορισμένα προβλήματα δεν είναι ξεκάθαρο ποιος οργανισμός είναι αρμόδιος, συχνά παρατηρείται στενή συνεργασία ή και σύγκρουση μεταξύ των οργανισμών.

Το πρόβλημα με τους οργανισμούς είναι ότι πρέπει να συνδυαστούν επιτυχώς δύο αντιθετικές τάσεις, αυτή της αποκέντρωσης της εξουσίας που απαιτείται για να είναι ευέλικτος ο οργανισμός και να έχει την δυνατότητα να αντιδρά γρήγορα και επιτυχώς σε κρίσιμες καταστάσεις, με αυτή της συγκέντρωσης της εξουσίας στην ηγεσία της κυβέρνησης, έτσι ώστε να μπορεί να επιβάλλει την συνεργασία των

³⁷ Καθώς αυτές οι εσωτερικές ή εξωτερικές πιέσεις αλλάζουν, αυτομάτως αλλάζουν και οι επιδιωκόμενοι στόχοι.

οργανισμών, όπου αυτό δεν είναι εφικτό από μόνο του, προς ένα κοινό σκοπό. Ωστόσο υπάρχουν και ορισμένοι επιπλέον περιορισμοί στην λειτουργία των οργανισμών με κυρίαρχο πρόβλημα την μη προσαρμοστικότητα του οργανισμού σε νέες καταστάσεις και ανάγκες. Σπάνια τυχαίνει οι ήδη υπάρχουσες λειτουργίες και προγράμματα να ταιριάζουν απόλυτα σε μία κατάσταση, γεγονός το οποίο απαιτεί από τον οργανισμό την συνεχή του προσαρμογή στα νέα δεδομένα. Επιπροσθέτως ο οργανισμός μπορεί να είναι αναποτελεσματικός σε ορισμένα στοιχεία³⁸ και να αντιστέκεται να λάβει δράση, η οποία έρχεται σε αντίθεση με ορισμένους ήδη υπάρχοντες στόχους. Επίσης δύσκολα ο χαρακτήρας των ενεργειών αλλάζει δραματικά, παρά μόνο οριακά μέσα στο χρόνο.

Το τρίτο πρότυπο του Allison αποκαλείται το «Μοντέλο της Κυβερνητικής Πολιτικής»³⁹, όπου κυρίαρχος δρών είναι το σύνολο των ατόμων που συμμετέχουν στις αποφάσεις και τις ενέργειες της κυβέρνησης. Οι αποφάσεις της κυβέρνησης είναι το αποτέλεσμα μίας πολιτικής διαδικασίας, ενός πολιτικού παζαριού που προκύπτει μετά από πληθώρα συμβιβασμών, συσχετίσεων και ανταγωνισμών. Σημαντικό ρόλο σε αυτό το μοντέλο παίζει η προσωπικότητα του κάθε συμμετέχοντα, τα θετικά ή αρνητικά ψυχολογικά κατάλοιπα, καθώς επίσης και η θέση που κατέχει στην ιεραρχία ή σε έναν οργανισμό.⁴⁰ Αν και το πολιτικό αυτό παζάρι έχει προκαθορισμένη δομή, αυτή δεν αναιρεί τις προσωπικές βλέψεις και τα προσωπικά ερείσματα του κάθε παίκτη. Η αβεβαιότητα, η αναγκαιότητα και η κρισιμότητα ως προς τις συνέπειες αποτελούν κυρίαρχα χαρακτηριστικά του πολιτικού περιβάλλοντος, τα οποία καθιστούν ακόμη δυσκολότερη την πολιτική απόφαση και επιβαρύνουν περισσότερο τα συμμετέχοντα άτομα.

Το πλεονέκτημα του μοντέλου αυτού είναι ότι μπορεί να καταδείξει τι και ποιος κρύβεται πίσω από μία ενέργεια της κυβέρνησης ή της ηγεσίας, αποκαλύπτοντας ταυτόχρονα τους συσχετισμούς και το πολιτικό παιχνίδι που εκτυλίσσεται. Μία απόφαση μπορεί να ληφθεί ενώ δεν ήταν καν στις αρχικές προθέσεις κανενός, με τον κάθε συμμετέχοντα να συνεισφέρει το δικό του κομμάτι στην τελική απόφαση. Κάθε θέση στην ιεραρχία έχει τα δικά της χαρακτηριστικά και

³⁸ Αυτό μπορεί να οφείλεται π.χ. σε ελλιπή πληροφόρηση κτλ.

³⁹ Επίσης στη σχετική βιβλιογραφία εμφανίζεται με το όνομα «Μοντέλο της Γραφειοκρατικής Πολιτικής». Βλέπε Θεόδωρος Κουλουμπής, *Διεθνείς Σχέσεις: Εξουσία και Δικαιοσύνη*, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα 1995

⁴⁰ Με άλλα λόγια η ισχύς που συγκεντρώνει στα χέρια του.

τις ανάλογες επιρροές. Το πρόβλημα με το μοντέλο αυτό είναι ότι απαιτεί πληθώρα πληροφοριών, οι οποίες δεν είναι πάντα εύκολο να αποκτηθούν, έτσι ώστε να δοθεί μία αξιόπιστη εξήγηση μέσω των εσωτερικών πολιτικών συσχετίσεων.

Μεταξύ των τριών μοντέλων ο Allison θεωρεί ότι το πρώτο δεν επαρκεί από μόνο του για να εξηγήσει πλήρως την εξωτερική πολιτική. Τα έθνη - κράτη δεν είναι ομοιογενή «μαύρα κουτιά»⁴¹, και γι' αυτό το λόγο είναι αναγκαία η χρησιμοποίηση του δεύτερου, και ακόμη περισσότερο του τρίτου μοντέλου, για να κατανοήσουν οι αναλυτές τους πολύπλοκους μηχανισμούς χάραξης της εξωτερικής πολιτικής.

Ένας άλλος θεωρητικός αναλυτής, ο Alexander George, προσπάθησε να γεφυρώσει το χάσμα μεταξύ των θεωρητικών και αυτών που ασκούν την εξωτερική πολιτική, προτείνοντας μία συνεργασία ανάμεσά τους. Ο πιο ελπιδοφόρος τρόπος να συμβεί αυτό θα ήταν να εστιάσουμε στη σχέση γνώσης και πράξης στην εξωτερική πολιτική, κάτι το οποίο θα επιτυγχανόταν αν οι σχεδιαστές πολιτικής κατανοήσουν λεπτομερέστερα τους 3 τύπους γνώσεις,⁴² οι οποίοι τους είναι απαραίτητοι για να επιλέξουν κάθε φορά την κατάλληλη στρατηγική, αλλά και για να μπορούν να κατανοήσουν και να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα που αναδύονται στην εξωτερική πολιτική. Οι τύποι της γνώσης χρησιμεύουν ως βοήθεια στην κυβέρνηση και στην κρίση των σχεδιαστών πολιτικής, η οποία κρίση, κατά τον George, έχει βαρύνουσα σημασία στη διαδικασία λήψης μίας απόφασης. Οι 3 τύποι γνώσης συμβάλλουν στο διαγνωστικό επίπεδο της πολιτικής ανάλυσης, αλλά από μόνοι τους δεν επαρκούν. Είναι απαραίτητη και μία ειδική – συγκεκριμένη πληροφόρηση, η οποία παρέχεται από πηγές πληροφόρησης, όπως είναι π.χ. η δημοσιογραφία. Στόχος της πολιτικής ανάλυσης είναι να παρέχει ένα βοηθητικό αναλυτικό πλαίσιο στους σχεδιαστές πολιτικής, έτσι ώστε να τους βοηθά να διαλέξουν την καλύτερη, ανά περίπτωση, στρατηγική που θα έχουν στην διάθεσή τους για να επιλύσουν το οποιοδήποτε πρόβλημα μπορεί να έχει προκύψει.

Η πρώτη στρατηγική, με την οποία ασχολείται ο George είναι η «Στρατηγική Αναμόρφωσης των Παράνομων Κρατών και των Κακοποιών Αρχηγών τους». Οι Μεγάλες Δυνάμεις θεωρούν ότι τα κράτη που δεν εναρμονίζονται με τους κανόνες

⁴¹ Βλέπε Θεόδωρος Κουλουμπής, *Διεθνείς Σχέσεις: Εξουσία και Δικαιοσύνη*, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα 1995 σελ.174

⁴² Οι 3 τύποι γνώσεις που προτείνει ο Alexander George είναι: α) Το υποδειγματικό θεωρητικό μοντέλο κάθε στρατηγικής (Conceptual Model of each Strategy), β) Η γενική γνώση των συνθηκών που ευνοούν την επιτυχία μίας στρατηγικής και γ) Η σωστή εικόνα του αντιπάλου (Specific Behavioral Model)

του διεθνούς δικαίου, αποτελούν απειλή για την σταθερότητα του διεθνούς συστήματος.⁴³ Τα παράνομα κράτη και οι κακοποιοί αρχηγοί τους αρνούνται να δεχθούν τους κανόνες και τις πρακτικές του διεθνούς συστήματος και υπάρχει η πιθανότητα να επιδιώξουν να κυριαρχήσουν και να αναδιοργανώσουν το σύστημα, επιδιώκοντας περιφερειακή ή παγκόσμια ηγεμονία.⁴⁴ Τα περισσότερα από αυτά τα παράνομα κράτη, όντας τα περισσότερα ανίσχυρα σε σχέση με τις Μεγάλες Δυνάμεις, συνήθως καταφεύγουν στην τρομοκρατία. Οι Μεγάλες Δυνάμεις από την μεριά τους προσπαθούν να διατηρήσουν την τάξη και τα κίνητρά τους, ενώ η εναντίωσή τους σε αυτή την απειλή επιτείνεται όταν διακυβεύονται ζωτικά τους συμφέροντα. Μέθοδοι αντιμετώπισης των παράνομων κρατών είναι: Α) Η στρατιωτική δράση, οι εξαναγκαστικές πιέσεις ή η συγκεκαλυμμένη δράση ή και τα 3 μαζί, έτσι ώστε να αντικατασταθεί το παράνομο καθεστώς με μία αποδεκτή κυβέρνηση. Β) Ο περιορισμός της εχθρικής ιδεολογίας,⁴⁵ η οποία αν ακολουθηθεί πιστά και ορθά μπορεί να επιφέρει αλλαγές στην ιδεολογία και στην εσωτερική σύνθεση του καθεστώτος, έτσι ώστε να μετριάσει την εξωτερική του πολιτική και την γενικότερη επιθετική συμπεριφορά του. Γ) Μία στρατηγική ανταμοιβών και τιμωριών με σκοπό να επιφέρει αλλαγές στην συμπεριφορά, στην νοοτροπία και στη στάση του παράνομου κράτους. Αυτή η στρατηγική της τροποποίησης της συμπεριφοράς μπορεί να συνοδευτεί προληπτικά από την προηγούμενη μέθοδο, έτσι ώστε το παράνομο κράτος να μην επιδιώξει τους επεκτατικούς του σκοπούς. Δ) Αν και η στρατηγική του κατευνασμού είναι πιθανότερο να ενισχύσει τις φιλοδοξίες και τις απαιτήσεις των ηγετών των παράνομων κρατών, παρόλα αυτά χρησιμοποιείται περιστασιακά για να κερδίσουν χρόνο, έτσι ώστε να διαπιστωθεί ο πραγματικός χαρακτήρας του εχθρού και να προσελκύσει μεγαλύτερη εσωτερική ή εσωτερική υποστήριξη. Η στρατηγική της αμοιβαιότητας⁴⁶ θα ήταν πιο αποτελεσματική, αν χρησιμοποιούνταν σαν μοχλός για την τροποποίηση και την αναμόρφωση του ηγέτη και του κράτους του.

Η στρατηγική αναμόρφωσης των παράνομων κρατών και των κακοποιών αρχηγών τους αποτελεί μία εξαιρετικά χρονοβόρα και πολυέξοδη διαδικασία, κάτι το

⁴³ Ο Henry Kissinger αποκαλεί τα κράτη αυτά επαναστατικά ή παράνομα ή αναθεωρητικά. Βλέπε Henry Kissinger, *Διπλωματία*, Μετάφραση Γιούρι Κοβαλένκο, Εκδόσεις ΛΙΒΑΝΗ, Αθήνα 1995

⁴⁴ Ένα τέτοιο κράτος που οι Αμερικανοί θεωρούν ως επαναστατικό στην σύγχρονη εποχή είναι το Ιράν, το οποίο αρνείται να παύσει το πυρηνικό του πρόγραμμα.

⁴⁵ (Containment) Μοιάζει με το δόγμα της Ανάσχεσης την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου.

⁴⁶ Η στρατηγική της αμοιβαιότητας συνίσταται στην αμοιβαία ανταλλαγή παραχωρήσεων και προνομίων μεταξύ δύο κρατών.

οποίο πολλές φορές συμβάλλει στην εγκατάλειψη ή την μη υιοθέτηση εξ' αρχής της στρατηγικής αυτής από τα κράτη. Δύο επιπλέον λόγοι εγκατάλειψης αυτής της στρατηγικής είναι πρώτον, να στραφεί το ενδιαφέρον των Μεγάλων Δυνάμεων σε άλλα ζητήματα και δεύτερον, να είναι απαραίτητη η υποστήριξη του παράνομου κράτους, ώστε να υπερισχύσει κάποια από τις ανταγωνιστικές, σε αυτή την περίπτωση, Μεγάλες Δυνάμεις.

Η «Στρατηγική του Κατευνασμού» μειώνει τα ενδεχόμενα του πολέμου σε μία διαμάχη μεταξύ δύο κρατών. Ουσιαστικά προσπαθεί να εξαλείψει τα αίτια του πολέμου, κάτι το οποίο είναι εξαιρετικά δύσκολο να συμβεί στην πράξη. Πριν την εφαρμογή της στρατηγικής του κατευνασμού προηγούνται διάφορα στάδια. Πρώτο από αυτά είναι το στάδιο της αποκλιμάκωσης της έντασης, κατά το οποίο πραγματοποιείται μία προσπάθεια αποικοδόμησης των εντάσεων. Το δεύτερο στάδιο αφορά την προσέγγιση κατά την οποία ένα από τα δύο κράτη εκφράζει την επιθυμία να βρεθούν κοινά αποδεκτές λύσεις. Το επόμενο στάδιο είναι αυτό της συνεννόησης, κατά το οποίο αναγνωρίζονται και από τις δύο πλευρές κοινά συμφέροντα, αλλά η μεταξύ τους κατανόηση συνεχίζει να είναι περιορισμένη. Μετά από όλα αυτά τα στάδια ακολουθεί η συμμαχία ή ο κατευνασμός ή και τα δύο μαζί.

Η στρατηγική του κατευνασμού⁴⁷ προτιμάται συνήθως από την ισχυρότερη πλευρά, η οποία απολαμβάνει σχετικής ασφάλειας και υιοθετείται όταν υπάρχει αντίπαλος αναθεωρητής ή ένα κράτος που θέλει να επεκταθεί. Τα πιο αδύναμα κράτη αναγκάζονται να επιλέξουν τις στρατηγικές της αναχαίτισης ή της αποτροπής. Οι σχεδιαστές πολιτικής θα πρέπει να έχουν τη σωστή εικόνα του αντιπάλου και να είναι σε θέση να διαχωρίζουν τα εκτός νόμου κράτη από τα εντός νόμου κράτη με επεκτατικές βλέψεις.⁴⁸ Ο κατευνασμός ωστόσο δεν θα είναι αποδοτικός σαν στρατηγική, αν ο εχθρός έχει ήδη αποφασίσει να χρησιμοποιήσει στ_ρ ατιωτική δύναμη.⁴⁹ Παρόλα αυτά θα μπορούσε να επιτύχει στην περίπτωση που το αμυνόμενο κράτος στερείται της ικανότητας να οικοδομήσει μία ισχυρή αποτροπή.

⁴⁷ Υπάρχει ο Παθητικός Κατευνασμός ο οποίος εμφανίζεται όταν μία χώρα κρατά ουδέτερη στάση σε μία αλλαγή του status quo (π.χ. Όταν η Γαλλία δέχθηκε και δεν εναντιώθηκε στην κατάληψη του Rhineland από τον Χίτλερ) και ο Ενεργητικός Κατευνασμός κατά τον οποίο πραγματοποιείται μία διπλωματική συμφωνία για την αλλαγή του status quo (π.χ. Συμφωνία Χίτλερ για ενσωμάτωση τμήματος της Τσεχοσλοβακίας).

⁴⁸ Τα εκτός νόμου κράτη υποσκάπτουν το διεθνές σύστημα, ενώ τα εντός νόμου κράτη με επεκτατικές βλέψεις εστιάζουν τις προσπάθειές τους στην επέκταση, χωρίς να προσδοκούν αλλαγή του συστήματος.

⁴⁹ Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο πόλεμος που διεξήγε ο Χίτλερ εναντίον της Πολωνίας.

Μία επιπλέον χρήσιμη στρατηγική είναι η «Στρατηγική της Αποτροπής και του Καθησυχασμού». Σημαντικό στοιχείο για την επιτυχία της στρατηγικής της αποτροπής είναι η αξιοπιστία της. Παράγοντες από τους οποίους εξαρτάται η αξιοπιστία της αποτροπής είναι:

- Η θέληση μίας χώρας να πολεμήσει για να προστατεύσει τα ζωτικά της συμφέροντα. Οι απειλές αυτές γίνονται πιο αποτελεσματικές και πειστικές αν επαληθεύονται από το παρελθόν.
- Η φήμη σταθερής χώρας και χώρας με ριψοκίνδυνη συμπεριφορά.
- Τα συμφέροντα τα οποία διακυβεύονται αν είναι ζωτικής ή δευτερευούσης σημασίας.
- Η μετάδοση της απειλής θα πρέπει να είναι δραστική και αξιόπιστη, έτσι ώστε να δημιουργεί στον αντίπαλο την αίσθηση αρνητικού αποτελέσματος στον υπολογισμό κόστους-οφέλους.
- Η σωστή εικόνα για τον αντίπαλο, η οποία δεν είναι εύκολη αν υπολογίσει κανείς τους ψυχολογικούς παράγοντες και την προσωπικότητα των εμπλεκομένων.

Ο καθησυχασμός συνίσταται στην αποφυγή δημιουργίας αισθήματος ανασφάλειας στον αντίπαλο και εμφανίζεται κατά περιόδους κρίσεων ή όταν διεξάγεται προληπτικός πόλεμος εκ μέρους του αντιπάλου. Είναι αναγκαία η ανεύρεση μίας πολύ λεπτής ισορροπίας μεταξύ επίδειξης ετοιμότητας και μη πρόκλησης του αντιπάλου. Ένα πρόβλημα που αντιμετωπίζει τόσο η στρατηγική της αποτροπής όσο και αυτή του καθησυχασμού είναι η υπερβολική και μη πραγματική εικόνα που έχει ένα κράτος για ένα άλλο ως απειλή, χωρίς αυτό το δεύτερο να αποτελεί ουσιαστική απειλή για το πρώτο.⁵⁰

Μία τέταρτη στρατηγική είναι η «Στρατηγική της Εξαναγκαστικής Διπλωματίας», όπου οι σχεδιαστές πολιτικής πριν την επιλέξουν, θα πρέπει να γνωρίζουν ξεκάθαρα τι ακριβώς απαιτούν από τον αντίπαλο. Εκτός αυτού, θα πρέπει να δημιουργήσουν ένα αίσθημα επείγουσας απειλής στον αντίπαλο, όπου αν ο τελευταίος δεν συμμορφωθεί με τις επιταγές τους, τότε οι συνέπειες που θα επωμιστεί α είναι εξαιρετικά δυσχερέστερες. Η ισχυρότερη μορφή της στρατηγικής της

⁵⁰ Τέτοιο παράδειγμα αποτελεί ο Πρώτος Πόλεμος του Κόλπου κατά τον οποίο οι ΗΠΑ κινήθηκαν εναντίον του Σαντάμ και τον απέτρεψαν να εισβάλλει στο Κουβέιτ.

εξαναγκαστικής διπλωματίας είναι το τελεσίγραφο, το οποίο συνοδεύεται από μία προθεσμία για συμμόρφωση και το οποίο κρύβει ορισμένους κινδύνους.⁵¹ Άλλη μορφή άσκησης της στρατηγικής της εξαναγκαστικής διπλωματίας είναι η «turning of the screw», η οποία συνίσταται σε μία πολιτική σταδιακών αλλαγών που συνοδεύεται από μία αυξανόμενη πίεση. Γενικότερα τα αποτελέσματα της στρατηγικής της εξαναγκαστικής διπλωματίας είναι αβέβαια, ακόμα και αν κάποιος έχει άριστη γνώση αυτής της στρατηγικής, διότι εξαρτώνται από ψυχολογικούς παράγοντες, κοινωνικές και πολιτικές μεταβλητές, οι οποίες ενεργούν στον αντίπαλο, καθιστώντας έτσι πολύ δύσκολη την πρόβλεψή τους και την αποτελεσματική αντιμετώπισή τους, ώστε να διασφαλιστεί η επιτυχία της ανωτέρω στρατηγικής.⁵²

Τέλος υπάρχει και η «Στρατηγική Τερματισμού του Πολέμου». Καθώς υπάρχουν διαφορετικοί τύποι πολέμου, αντιστοίχως υπάρχουν και διαφορετικοί τύποι τερματισμού τους. Για παράδειγμα στους πολέμους που τερματίζονται με στρατιωτική επιτυχία της μίας πλευράς, η σχέση νικήτριας - ηττημένης δύναμης ποικίλει από την πλήρη επικράτηση της ειρήνης έως την πλήρη αποδυνάμωση της ηττημένης πλευράς. Η στρατηγική τερματισμού του πολέμου προσπαθεί να επιτύχει στρατιωτική και πολιτική νίκη επί του αντιπάλου, αλλά όταν ένας πόλεμος είναι περιορισμένος παρατηρείται δυσκολία στο να ενσωματωθούν οι πολιτικοί με τους στρατιωτικούς στόχους, κάτι το οποίο δεν ισχύει στην περίπτωση των καθολικών πολέμων. Ενώ κανονικά θα έπρεπε οι αντίπαλοι να προσπαθούν να επιτύχουν και στρατιωτικούς και πολιτικούς σκοπούς με κλιμάκωση, όπου χρειάζεται, των επιχειρήσεων, όταν διεξάγεται ένας περιορισμένος πόλεμος, επιδιώκονται περιορισμένοι σκοποί με τη χρήση περιορισμένων μέσων, διότι η κλιμάκωση ίσως να μην τους συμφέρει, καθώς θα πρέπει να δαπανήσουν περισσότερες από τις προβλεπόμενες δυνάμεις, και επιπλέον εγκυμονεί ο κίνδυνος να χάσουν τόσο την εξωτερική, όσο και την εσωτερική τους υποστήριξη. Συμπερασματικά παρατηρείται το γεγονός ότι η στρατιωτική επιτυχία μπορεί να είναι μία απαραίτητη συνθήκη για

⁵¹ Οι κίνδυνοι του τελεσιγράφου είναι: α) Να νομίζει ο αντίπαλος ότι είναι μπλόφα. β) Να κατανοήσει την σοβαρότητα της κατάστασης και να ξεκινήσει αυτός πρώτος τον πόλεμο (π.χ. Όπως έκανε η Ιαπωνία εναντίον των ΗΠΑ το 1941 στο Pearl Harbor) γ) Να απορριφθεί το τελεσίγραφο ως ταπεινωτικό και ασύμβατο με το πολιτικό γόητρο της ηγεσίας

⁵² Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η πρώτη κρίση του Κόλπου, κατά την οποία χρησιμοποιήθηκε η στρατηγική της εξαναγκαστικής διπλωματίας, ξεκινώντας ως «turning of the screw» με οικονομικές κυρώσεις και αντικαταστάθηκε από τελεσίγραφο απειλής πολέμου.

να επιτύχει κανείς φιλόδοξους πολιτικούς σκοπούς, αλλά δεν είναι μία επαρκής συνθήκη που εξασφαλίζει την επιτυχία αυτών των σκοπών.

Ο Alexander George αν και θεωρεί την δομική ρεαλιστική θεωρία, ως την κυρίαρχη θεωρία διεθνών σχέσεων, η οποία θα πρέπει να αποτελεί αδιαμφισβήτητο και αναγκαίο κομμάτι της απαραίτητης γνώσης που χρειάζονται οι σχεδιαστές πολιτικής για την διαδικασία λήψης μίας απόφασης, ωστόσο αυτή η θεωρία είναι ανεπαρκής για την μελέτη και την διεξαγωγή εξωτερικής πολιτικής.⁵³ Επιπλέον υπάρχουν και άλλες μεταβλητές που επηρεάζουν τις αποφάσεις εξωτερικής πολιτικής όπως η ιδεολογία, οι εσωτερικές δομές και οι πολιτικές ενός κράτους, η εικόνα του αντιπάλου, η γραφειοκρατία, η στρατηγική που θα επιλεγεί, τα οποία πρέπει να ληφθούν υπόψη, κατά την διαδικασία λήψης μίας απόφασης, και τα οποία δεν απαντά η θεωρία του δομικού ρεαλισμού. Ο George θεωρεί ότι ο σχεδιαστής πολιτικής για να πάρει την πιο σωστή απόφαση θα πρέπει να είναι εφοδιασμένος με καλύτερη και πληρέστερη εμπειρική γνώση των χρήσεων, αλλά και των περιορισμών των διαφόρων ειδών στρατηγικής και εργαλείων την πολιτικής.

Αν κάποιος γνωρίζει άριστα τις ανωτέρω στρατηγικές, αυτό δεν σημαίνει ότι θα μπορεί εξίσου άριστα να τις εφαρμόζει, καθώς το σημαντικότερο ίσως χαρακτηριστικό είναι η σωστή εικόνα του αντιπάλου. Παρά το γεγονός ότι οι πολιτικές επηρεάζονται τόσο από την γραφειοκρατία, από τη φύση του κράτους, τη δομή της εσωτερικής πολιτικής και από το διεθνές περιβάλλον, ωστόσο, όπως ισχυρίζεται ο Robert Jervis, υπάρχουν ορισμένες περιπτώσεις εσφαλμένων αντιλήψεων, οι οποίες επηρεάζουν όλα τα επίπεδα ανάλυσης μίας πολιτικής απόφασης, από την αρχική υιοθέτησή της έως την τελική εφαρμογή της.

Η πρώτη εξ' αυτών λανθασμένη αντίληψη ονομάζεται αντίληψη της κεντρικότητας και συνίσταται στην τάση των δρώντων της μία πλευράς να θεωρούν την συμπεριφορά της άλλης πλευράς περισσότερο κεντριοποιημένη, σχεδιασμένη και συντονισμένη σε σχέση με την πραγματικότητα, αλλά και σε σχέση με την δική τους συμπεριφορά. Γι' αυτό το λόγο τυχαία γεγονότα, συμπτώσεις, λάθη και σύγχυση, εκλαμβάνονται όλα ως μέρος ενός καλά οργανωμένου σχεδίου. Συνήθως τα

⁵³ Εξάλλου ο ίδιος ο Waltz, ο οποίος συνέλαβε και εξήγησε πρώτος την θεωρία του δομικού ρεαλισμού, έχει αναγνωρίσει ότι η θεωρία του δομικού ρεαλισμού δεν αποτελεί μία θεωρία εξωτερικής πολιτικής. Βλέπε Kenneth N. Waltz, *International politics is not foreign policy*, Security Studies, 6:1, σελ. 54 — 57

άτομα αυτά είναι επιρρεπή στην αποδοχή θεωριών συνωμοσίας, αντί να δεχθούν την πραγματικότητα, αναζητώντας πάντα τα κρυφά αίτια μίας οποιασδήποτε συμπεριφοράς, αποτυγχάνοντας με αυτό τον τρόπο να αποκτήσουν μία σωστή εικόνα για τον αντίπαλο.

Η δεύτερη λανθασμένη αντίληψη σχετίζεται με τους αντιπροσώπους ενός κράτους. Οι δρώντες συχνά αντιλαμβάνονται την συμπεριφορά των επισήμων εκπροσώπων μίας χώρας ως την επίσημη θέση της πολιτικής της, ενώ στην πραγματικότητα, όπως υποστηρίζει ο Jervis, οι αντιπρόσωποι αυτοί μπορεί να μην εκφράζουν πλήρως τη θέση των κυβερνήσεών τους, αλλά να προσθέτουν και τις προσωπικές τους απόψεις. Κατ' αυτόν τον τρόπο δημιουργούνται συγχύσεις και λανθασμένες εκτιμήσεις, οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν στην δημιουργία ενός γενικότερου κλίματος καχυποψίας μεταξύ των δύο χωρών.

Μία τρίτη κατηγορία είναι αυτή της υπερεκτίμησης της σημασίας που έχει ο δρών ως επιρροή ή ως στόχος. Οι δρώντες συχνά υπερβάλλουν για το βαθμό στον οποίο παίζουν κεντρικό ρόλο στον σχεδιασμό της πολιτικής των άλλων ή θεωρούν ότι αποτελούν στόχο των πράξεών αυτών. Τα άτομα γενικότερα παρουσιάζουν την τάση να αντιλαμβάνονται τις δικές τους πράξεις ως την σημαντικότερη αιτία της επιτυχίας μίας πολιτικής ή μίας απόφασης, ενώ όταν πρόκειται για αποτυχίες συνηθίζεται να προσπαθούν να τις αποσυνδέσουν με τα πεπραγμένα τους. Με άλλα λόγια χρεώνουν τις επιτυχίες στους εαυτούς τους και τις αποτυχίες στους άλλου. Η υπερεκτίμηση αυτή της επιτυχημένης επιρροής στον αντίπαλο οφείλεται στην ενίσχυση και ικανοποίηση του εγωισμού του δρώντος, καθώς επίσης και στην εξοικείωση του δρώντος με τις δικές του προσπάθειες άσκησης επιρροής, χωρίς να είναι σε θέση να γνωρίζει ποιοι άλλοι παράγοντες μπορεί να έχουν διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στην όλη κατάσταση.

Δύο επιπλέον στοιχεία τα οποία επηρεάζουν τις αποφάσεις, είναι οι επιθυμίες και οι φόβοι των ληπτών των αποφάσεων. Έρευνες έχουν δείξει ότι γενικότερα οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται αυτά που θέλουν να αντιληφθούν. Φυσικά στην αντίληψή τους επιδρούν και άλλοι παράγοντες, αλλά κατά τον Jervis οι προσδοκίες επηρεάζουν περισσότερο από τις επιθυμίες την κρίση του λήπτη αποφάσεων. Επίσης οι φόβοι ασκούν σημαντική επιρροή από δύο απόψεις. Πρώτον αν ο δρών πιστεύει ότι δεν μπορεί να αποφύγει τις συνέπειες ενός γεγονότος, τότε ο εσωτερικός ατομικός πόνος δυσκολίας για την λήψη μίας απόφασης θα ανέβει και θα ενεργοποιηθεί ο

ψυχολογικός αμυντικός μηχανισμός άρνησης κινδύνου, όπου το άτομο θα δείξει σημάδια παραίτησης και δεν θα αποδίδει την πρέπουσα σημασία σε εισερχόμενες πληροφορίες. Από την άλλη, αν ο δρών έχει τα μέσα για να αποκρούσει τις αρνητικές συνέπειες του φόβου του, τότε ο εσωτερικός ατομικός πήχης δυσκολίας για την λήψη μίας απόφασης θα κατέβει και θα ενεργοποιηθεί η ετοιμότητα και η αντανakλαστικότητα στην αντίληψη του κινδύνου. Όμως η υπερεκτίμηση των ικανοτήτων σε αυτή την περίπτωση, μπορεί να οδηγήσει σε μη επιθυμητά αποτελέσματα.

Τέλος ο Jervis αναφέρει την θεωρία της γνωστικής δυσαρμονίας η οποία συνίσταται στο γεγονός ότι η ύπαρξη δύο διαφορετικών αντίθετων αντιλήψεων, προκαλεί εσωτερική σύγκρουση στον λήπτη αποφάσεων. Η βάση για τη θεωρία της γνωστικής δυσαρμονίας είναι ότι οι άνθρωποι αναζητούν ισχυρή δικαιολόγηση για την συμπεριφορά τους. Η δυσαρμονία δημιουργεί ψυχολογική σύγχυση, γι' αυτό το λόγο το άτομο προσπαθεί να την μειώσει και να επιτύχει την αρμονία, ενώ παράλληλα με την μείωσή της θα προσπαθεί να αποφύγει καταστάσεις που θα ήταν δυνατό να την αυξήσουν. Γενικότερα τα άτομα επιθυμούν να ελαχιστοποιούν τις εσωτερικές τους συγκρούσεις και προσπαθούν να πείσουν τους εαυτούς τους ότι οι επιλογές τους ήταν οι καλύτερες δυνατές. Για να ελαχιστοποιηθεί η δυσαρμονία επιμένουν να δικαιολογούν την αρχική τους συμπεριφορά, πολλές φορές ακόμα και στην περίπτωση που αυτή αποδειχθεί λανθασμένη. Η δυσαρμονία αρχίζει μετά την λήψη της απόφασης και προϋποθέτει την δυνατότητα επιλογών. Χωρίς επιλογές δεν υπάρχει και δυσαρμονία. Η αρχική απόφαση επηρεάζει τις μεταγενέστερες διότι πρώτον, ο δρών δείχνει αφοσίωση στα κριτήρια που τον οδήγησαν στην αρχική απόφαση και κατά δεύτερον το κόστος εγκατάλειψης μίας πολιτικής είναι ιδιαίτερα μεγάλο. Όσο μεγαλύτερη είναι η σύγκρουση των αντιφατικών επιλογών, όσο μεγαλύτερη είναι η δυσαρμονία που δημιουργείται στο άτομο.

Ορισμένα μέτρα μείωσης των εσφαλμένων αντιλήψεων θα ήταν η μη υπερβολική εμπιστοσύνη στις πεποιθήσεις και στις αντιλήψεις των ληπτών των αποφάσεων. Επίσης ορισμένα κοινά λάθη αντίληψης θα μπορούσαν ενδεχομένως να προβλεφθούν και να αποφευχθούν. Επίσης οι λήπτες αποφάσεων θα πρέπει να γίνουν περισσότερο δεκτικοί σε εναλλακτικές επιλογές, επεξηγήσεις, προτάσεις και περισσότερο ανοικτοί σε επανεξέταση των απόψεών του. Επιπλέον η εξέταση των διαφόρων ζητημάτων από διαφορετικές οπτικές γωνίες, κάτι το οποίο θα προσέφερε

μία πιο σφαιρική θεώρηση των πραγμάτων, θα μπορούσε να συμβάλλει σημαντικά, αν όχι στην αποφυγή, τουλάχιστον στην μείωση τέτοιων λανθασμένων αντιλήψεων.

Η Εξωτερική Πολιτική Clinton

Εκκινώντας την προεδρική του θητεία τον Ιανουάριο του 1993, ο Αμερικανός Πρόεδρος Bill Clinton έδειχνε να ενδιαφέρεται περισσότερο για τα εσωτερικά θέματα παρά για τα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής, με τα οποία ασχολούνταν μονάχα με οικονομικής φύσεως ζητήματα, και πώς θα διεύρυνε ακόμα περισσότερο το ελεύθερο εμπόριο, θεωρώντας ότι τα ζητήματα ασφαλείας είχαν εκλείψει, μετά την επιτυχία του Πολέμου του Κόλπου το 1991, επί Προεδρίας George H.W. Bush.⁵⁴ Βασικές αρχές και επιδιώξεις της δημοκρατικής αυτής κυβέρνησης ήταν η πολυμέρεια (multilateralism), η διεθνής συνεργασία, η προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η περαιτέρω άνθιση του διεθνούς εμπορίου, το άνοιγμα των αγορών και η πορεία προς την παγκοσμιοποίηση, όπως επίσης η εξεύρεση νέων αγορών για τα αμερικανικά προϊόντα και το πώς θα μπορέσουν οι Ηνωμένες Πολιτείες να διατηρήσουν την πρωτοκαθεδρία τους στα διεθνή δρώμενα. Η δημοκρατική κυβέρνηση Clinton, υιοθετώντας την φιλελεύθερη αντίληψη, όριζε και αντιλαμβανόταν το εθνικό συμφέρον των ΗΠΑ με οικονομικούς όρους, θεωρώντας ότι μία οικονομική υπεροχή είναι κατά πολύ ισχυρότερη από μία στρατιωτική υπεροχή.

Παρόλα αυτά η κυβέρνηση Clinton είχε την τύχη να δράσει μέσα σε ένα εξαιρετικά ευνοϊκό για αυτήν διεθνές περιβάλλον. Ο μεγαλύτερος αντίπαλος και ανταγωνιστής των ΗΠΑ, η Σοβιετική Ένωση, είχε διαλυθεί αναίμακτα πριν από τρία χρόνια, μεταβάλλοντας τον καταμερισμό ισχύος προς την μεριά των Ηνωμένων Πολιτειών, καθιστώντας τις την μοναδική πλέον υπερδύναμη σε ολόκληρο τον κόσμο, τόσο στον στρατιωτικό, όσο και στον οικονομικό τομέα.⁵⁵ Παράλληλα όμως η μοναδική αυτή υπερδύναμη, βρέθηκε χωρίς κυρίαρχη αποστολή, τουλάχιστον τέτοιου βαθμού, όπως ήταν η ανάσχεση της Σοβιετικής Ένωσης. Αναλυτές όπως ο Francis Fukuyama και ο Samuel Huntington προσπάθησαν να περιγράψουν την φύση των μεταψυχροπολεμικών προκλήσεων της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, μιλώντας ο μὲν πρώτος για το περίφημο τέλος της ιστορίας, και ο δεύτερος για την σύγκρουση

⁵⁴ Βλέπε Warren I. Cohen, *America's Failing Empire: U.S. Foreign Relations Since the Cold War*, Blackwell Publishing, Oxford 2005, σελ.57

⁵⁵ Η μοναδική χώρα που μπορεί να θεωρηθεί ότι είχε ανάλογη των ΗΠΑ οικονομική μονάχα ανάπτυξη, ήταν η Κίνα.

των πολιτισμών. Και τα δύο αυτά επιχειρήματα βρήκαν απήχηση στις ΗΠΑ, το καθένα για τους δικούς του λόγους.⁵⁶

Το περίφημο Τείχος του Βερολίνου, το οποίο είχε χωρίσει μία χώρα σε δύο διαφορετικούς ιδεολογικούς και όχι μόνο κόσμους, είχε καταρρεύσει, οδηγώντας στην αναπόφευκτη επανένωση της Ανατολικής και της Δυτικής Γερμανίας, σε ένα ενιαίο κράτος. Οι παλαιές κομμουνιστικές επαρχίες της Σοβιετικής Ένωσης στην ανατολική Ευρώπη, είχαν ήδη κάνει τα πρώτα τους βήματα μετάβασης προς ένα δημοκρατικό πολίτευμα, με πρωτοπόρα την Πολωνία. Οι παλαιότερες ψυχρές σχέσεις των δύο χωρών, ΗΠΑ – Σοβιετικής Ένωσης, είχαν πλέον αντικατασταθεί από μία προσπάθεια, μεταξύ Γκορμπατσόφ, Ρέιγκαν, αρχικά, και Μπους του Πρεσβύτερου αργότερα, να εξομαλύνουν τις μεταξύ τους σχέσεις, με αποκορύφωμα την αμερικανοσοβιετική συνεργασία στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ μετά την ιρακινή εισβολή στο Κουβέιτ. Ο Πρώτος Πόλεμος του Κόλπου είχε λήξει με μία παταγώδη ήττα του Σαντάμ Χουσεΐν.⁵⁷

Παράλληλα όμως στα πρώτα χρόνια της μεταψυχροπολεμικής περιόδου, πέραν του ανεπτυγμένου κόσμου, ο οποίος απολάμβανε ασφάλεια, ειρήνη, δημοκρατία και συνεχώς αυξανόμενη οικονομική ευρωστία, υπήρχαν κάποια σημαντικά τμήματα πάνω στην γη τα οποία μαστίζονταν από μεγάλη αστάθεια και αιματηρές συρράξεις, εμφύλιες και μη. Η πρώην Γιουγκοσλαβία με τα αποσχιστικά κινήματα, τα οποία την χώρισαν σε τέσσερα νέα κράτη, η Τουρκία με το πρόβλημα των Κούρδων, η Ινδία, το Αφγανιστάν και τα περισσότερα αφρικανικά κράτη ήταν μεταξύ άλλων, ορισμένες από τις χώρες οι οποίες γνώρισαν εμφύλιες ή διεθνής αιματηρές πολεμικές συρράξεις κατά τη δεκαετία του '90, κλονίζοντας σε μεγάλο βαθμό το βεστυφλιανό σύστημα κυρίαρχων κρατών.

Η δεσπόζουσα θέση των ΗΠΑ στο διεθνές σύστημα σε συνδυασμό με τις προηγουμένως αναφερόμενες εξελίξεις, δημιούργησαν στο αμερικανικό πολιτικό

⁵⁶ Για το επιχείρημα του Francis Fukuyama βλέπε Francis Fukuyama, *Το Τέλος της Ιστορίας και ο Τελευταίος Άνθρωπος*, Μετάφραση Αχιλλέας Φακατσέλης, Εκδόσεις Α.Α.Λιβάνη, Αθήνα 1992 ενώ για το επιχείρημα του Samuel Huntington βλέπε Samuel P. Huntington, *Η Σύγκρουση των Πολιτισμών: Και ο Ανασχηματισμός της Παγκόσμιας Τάξης*, Terzo Books, Αθήνα 2001

⁵⁷ Η μετάβαση από τον κομμουνισμό στην δημοκρατία, σε όλες τις πρώην κομμουνιστικές επαρχίες της Σοβιετικής Ένωσης πραγματοποιήθηκε χωρίς αιματοχυσία, με εξαίρεση την περίπτωση της Ρουμανίας. Βλέπε Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2003, σελ. 367

σύστημα τρεις διαφορετικές αντιλήψεις για την μεταψυχροπολεμική αμερικανική εξωτερική πολιτική κατά τη δεκαετία του 1990. Ο φιλελεύθερος ιδεαλισμός του Ουίλσον επηρέασε σημαντικά την εξωτερική πολιτική της κυβέρνησης Clinton.⁵⁸ Οι Wilsonians θεωρώντας ότι οι δημοκρατίες δεν πολεμούν μεταξύ τους, υποστηρίζουν ότι ο καλύτερος τρόπος να μεταβούν τα κράτη προς την παγκόσμια ειρήνη και σταθερότητα, είναι η διάδοση της Δημοκρατίας, η ανάπτυξη του ελεύθερου εμπορίου, καθώς η οικονομική αλληλεξάρτηση μεταξύ των κρατών θα καθιστούσε εντελώς ασύμφορη την διεξαγωγή ενός πολέμου, και η ανάπτυξη πολυμερών θεσμών που θα εξασφαλίσουν την συλλογική ασφάλεια. Οι κύριοι υποστηρικτές αυτής της άποψης είναι οι κεντροαριστεροί φιλελεύθεροι.

Παράλληλα με τον Ουίλσονισμό αναβίωσε και ο Τζακσονισμός⁵⁹ με τους συντηρητικούς «νεοαπομονωτιστές»,⁶⁰ οι οποίοι εντοπίζονται κυρίως στο Ρεπουμπλικανικό κόμμα. Αν και δεν είναι πλήρως απομονωτιστές, όπως οι ιδεολογικοί προγονοί τους, οι μεταψυχροπολεμικοί Τζανσονικοί συνεχίζουν να υποστηρίζουν την μονομερή δράση, με στρατιωτικά μέσα, για την υπεράσπιση και εξασφάλιση των αμερικανικών εθνικών συμφερόντων, αλλά αντιτίθενται ισχυρά στην εμπλοκή των ΗΠΑ σε πολυμερές συμφωνίες και φυσικά στην ιδέα της συλλογικής ασφάλειας, χωρίς να αποκλείουν όμως την εμπλοκή των ΗΠΑ στο περίπλοκο διεθνές σύστημα.

Τέλος μία τρίτη αντίληψη που προέκυψε ήταν ο Ρεαλισμός, ο οποίος βρίσκεται κάπου ανάμεσα στον ουίλσονιανό ιδεαλισμό και τον εθνικιστικό τζακσονισμό. Οι ρεαλιστές κατανοούν ως τον πρωτεύοντα στόχο των ΗΠΑ στην εξωτερική πολιτική την εξασφάλιση και προώθηση των εθνικών τους συμφερόντων, χωρίς ωστόσο να αντιτίθενται στις πολυμερείς δεσμεύσεις των Ηνωμένων Πολιτειών, υπό την προϋπόθεση όμως ότι αυτές οι δεσμεύσεις θα έχουν θετικά αποτελέσματα για το εθνικό συμφέρον της χώρας τους. Κατανοώντας τη νέα δεσπόζουσα θέση των ΗΠΑ στο διεθνή καταμερισμό ισχύος, υποστηρίζουν την εμπλοκή τους στα διεθνή

⁵⁸ Για τις αρχές του Ουίλσονισμού βλέπε σελ.20

⁵⁹ Για τις αρχές του Τζανσονισμού βλέπε σελ.18

⁶⁰ Βλέπε Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2003, σελ.391

δρώμενα ως ο Παγκόσμιος Αστυφύλακας,⁶¹ ο οποίος θα είναι υπεύθυνος για την παγκόσμια, τόσο γενική, όσο και περιφερειακή, ισορροπία ισχύος.

Δεδομένου των γεγονότων ότι κατά τις δύο τετραετίς προεδρίας του δημοκρατικού Clinton (μετά το 1994), το Κογκρέσο διέθετε ρεπουμπλικανική πλειοψηφία, και ότι για να τεθεί σε εφαρμογή μία απόφαση εξωτερικής πολιτικής, χρειάζεται η έγκριση του Κογκρέσου, η αμερικανική εξωτερική πολιτική κατά την δεκαετία του 1990, διακυμάνθηκε μεταξύ του ουίλσονισμού του προέδρου Clinton και του τζανσονισμού των ρεπουμπλικανών που πλειοψηφούσαν στο Κογκρέσο, αν και σε τελική ανάλυση επικράτησε ο ουίλσονισμός του Clinton.

Οι Ανθρωπιστικές Επεμβάσεις

Θεωρώντας τα δημοκρατικά καθεστώτα ως φιλειρηνικά και τα μη δημοκρατικά ως τα πλέον επαναστατικά και αντιφρονούντα, ο ουίλσονισμός διαχωρίζει τα κράτη σε «καλά» και «κακά» με βάση ιδεολογικές και ηθικές αρχές.⁶² Η εξωτερική πολιτική της κυβέρνησης Clinton επικεντρώθηκε σε αυτές τις ιδεολογικές και ηθικές αρχές του ουίλσονισμού και ακολουθώντας μία ιδεολογική εξωτερική πολιτική, προέβη σε τέσσερις ανθρωπιστικές επεμβάσεις, στις οποίες εναντιώθηκαν τόσο οι Jacksonians, όσο και οι ρεαλιστές.⁶³ Ωστόσο δεν ήταν δυνατό οι αμερικανικές δυνάμεις να επέμβουν οπουδήποτε παρατηρούνταν παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με αποτέλεσμα οι ανθρωπιστικές αυτές επεμβάσεις να είναι επιλεκτικές, κάτι το οποίο αναιρούσε από μόνο του την ίδια τη φύση της ουίλσονιανής ιδεολογίας και αμφισβητούσε το παγκόσμιο όραμά της.⁶⁴

⁶¹ Βλέπε Cameron Fraser, *US Foreign Policy After The Cold War: Global Hegemon or Reluctant Sheriff?*, Routledge, Oxon 2005 σελ. 187-189

⁶² Βλέπε Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2003, σελ.393

⁶³ Οι Jacksonians υποστήριζαν ότι δεν διακυβευόνταν σημαντικά εθνικά συμφέροντα των ΗΠΑ, έτσι ώστε να προβούν στις ανθρωπιστικές αυτές επεμβάσεις, ενώ οι ρεαλιστές θεωρούσαν ότι αυτές οι επεμβάσεις ουσιαστικά αποτελούσαν αμφισβήτηση του βεσφαλιανού συστήματος κρατών και παραβίαση της αρχής της μη επέμβασης στα εσωτερικά άλλων κρατών.

⁶⁴ Η αμερικανική κυβέρνηση δεν ήταν διατεθειμένη παραδείγματος χάρη να εμπλακεί στα γεγονότα της γενοκτονίας που πραγματοποιήθηκε στην Ρουάντα το 1994, καθώς δεν ήθελε να βάλει σε κίνδυνο τις ζωές των Αμερικανών στρατιωτών χωρίς να διακυβευονται ζωτικά αμερικανικά συμφέροντα, όπως

Η πρώτη ουίλσονιανή επέμβαση πραγματοποιήθηκε στην Σομαλία το 1993, ως αποστολή των Ηνωμένων Εθνών, με σκοπό την επιβολή της ειρήνης, την εγκατάσταση μίας νέας κυβέρνησης και την δημιουργία από την αρχή ενός νέου κρατικού μηχανισμού. Η ένοπλη αντιπαράθεση όμως των αμερικανικών δυνάμεων με ορισμένες ένοπλες τοπικές δυνάμεις, και ιδιαίτερα με τον ισχυρό τοπικό οπλαρχηγό (warlord) Mohammed Farah Aidid, κόστισε τη ζωή σε 18 Αμερικανούς, κάτι το οποίο ανέδειξε την αδυναμία της κυβέρνησης Clinton σε ανθρώπινες απώλειες και την ανάγκασε σε εσπευσμένη υποχώρηση και απόσυρση των δυνάμεών της.⁶⁵ Όπως χαρακτηριστικά είπε ο ίδιος ο Αμερικανός Πρόεδρος η κατάσταση στην Σομαλία «δεν ήταν δική μας υπόθεση».⁶⁶ Τα γεγονότα στην Σομαλία έδειξαν ότι η αμερικανική κοινωνία και το Κογκρέσο δεν ήταν διατεθειμένοι να ανεχθούν αμερικανικές απώλειες για την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ο μοναδικός λόγος για τον οποίο θα μπορούσαν να υπάρξουν ανθρώπινες απώλειες, από τότε και στο εξής, θα ήταν η διακύβευση του εθνικού συμφέροντος των Ηνωμένων Πολιτειών, όπως και έγινε για τις επόμενες τρεις ανθρωπιστικές επεμβάσεις. Μετά την αποτυχία στην Σομαλία, η αμερικανική ηγεσία σταμάτησε να επεμβαίνει στα ζητήματα της αφρικανικής ηπείρου για τουλάχιστον μία δεκαετία.

Το κύριο χαρακτηριστικό της δεύτερης ανθρωπιστικής επέμβασης, η οποία πραγματοποιήθηκε στην Αϊτή το 1994 υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών, ήταν ότι η αμερικανική κυβέρνηση επικεντρώθηκε στην αναστύλωση του παλαιότερου δημοκρατικού καθεστώτος, υποστηρίζοντας όμως την παλαιά αριστερή δημοκρατική κυβέρνηση της χώρας, γεγονός για το οποίο δέχθηκε σφοδρή κριτική από τους δεξιούς ρεπουμπλικανούς στο Κογκρέσο. Ο Αμερικανός Πρόεδρος προσπάθησε να νομιμοποιήσει την επέμβασή του αυτή, υποστηρίζοντας ότι μία τέτοια κτηνωδία τόσο κοντά στις αμερικανικές ακτές, θα μπορούσε να αποτελέσει απειλή για το αμερικανικό εθνικό συμφέρον.

είχε συμβεί στην Σομαλία μόλις πριν από ένα χρόνο. Κάτι τέτοιο ενδεχομένως να είχε αβάσταχτο πολιτικό κόστος για τον Πρόεδρο Clinton, κάτι για το οποίο δεν ήθελε να ρισκάρει.

⁶⁵ Βλέπε Warren I. Cohen, *America's Failing Empire: U.S. Foreign Relations Since the Cold War*, Blackwell Publishing, Oxford 2005, σελ. 60-61

⁶⁶ Βλέπε Warren I. Cohen, *America's Failing Empire: U.S. Foreign Relations Since the Cold War*, Blackwell Publishing, Oxford 2005, σελ. 62

Η Τρίτη ουίλσονιανή επέμβαση του Clinton πραγματοποιήθηκε στη Βοσνία το 1995, μετά από την συνεχιζόμενη και ολόένα αυξανόμενη πίεση της αμερικανικής κοινής γνώμης, ιδιαίτερα των κεντροαριστερών φιλελευθέρων, εξαιτίας των γεγονότων που είχαν προηγηθεί στην περιοχή και τα οποία έρχονταν σε αντίθεση με τις μεταψυχροπολεμικές προσδοκίες των ουίλσονιανών.⁶⁷ Η ενισχυμένες στρατιωτικά δυνάμεις των Κροατών και των Μουσουλμάνων της Βοσνίας εξαπέλυσαν χερσαίες επιθέσεις ενάντια στις σερβοβοσνιακές δυνάμεις, ενώ δυνάμεις του NATO συνέβαλλαν στο επιθυμητό αποτέλεσμα με αεροπορικές επιδρομές κατά των σερβικών δυνάμεων, μέχρις ότου αυτές φτάσουν να καταλαμβάνουν το 49% του βοσνιακού εδάφους, όπως προβλεπόταν από τα διεθνή σχέδια για την ειρήνευση στην Βοσνία. Η συμφωνία Ντέιτον/Παρισίου που ακολούθησε οδήγησε σε μία εξαιρετικά εύθραυστη ειρήνη, η οποία εξασφαλίζεται μονάχα εξαιτίας της διεθνούς στρατιωτικής παρουσίας για την επιτήρησή της.

Η τέταρτη και τελευταία ανθρωπιστική επέμβαση του Clinton πραγματοποιήθηκε στο Κόσοβο το 1999 και αποτέλεσε την δεύτερη μεγαλύτερη αμερικανική στρατιωτική επιχείρηση από την εποχή του Βιετνάμ.⁶⁸ Αν και αρχικά δεν υπήρχε πρόθεση για επέμβαση, το κλίμα άλλαξε μετά την επιτυχημένη σερβική αντεπίθεση ενάντια στον Αλβανικό Απελευθερωτικό Στρατό του Κοσόβου (ΑΣΚ), θεωρώντας ότι ο Μιλόσεβιτς σχεδίαζε εθνοκάθαρση, έτσι ώστε να αλλάξει την δημογραφία της περιοχής. Μετά από μία αποτυχημένη προσπάθεια να βρεθεί διπλωματική λύση, ώστε να μην προχωρήσουν σε στρατιωτική διένεξη, οι νατοϊκές δυνάμεις ξεκίνησαν μία ολιγοήμερη, αρχικά τουλάχιστον σχεδιασμένη, αεροπορική επίθεση, η οποία όμως δεν είχε τα επιθυμητά αποτελέσματα που προσδοκούσαν οι Αμερικανοί. Ο Σέρβος ηγέτης είχε ήδη προετοιμάσει ένα σχέδιο εκδίωξης του αλβανικού πληθυσμού, το οποίο και εφάρμοσε διώχνοντας περίπου 800.000 πρόσφυγες προς την Αλβανία και την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας. Η ανθρωπιστική καταστροφή την οποία ήλπιζε να αποφύγει με τις ενέργειές της η κυβέρνηση Clinton, μόλις είχε ξεκινήσει. Παράλληλα οι σερβικές δυνάμεις είχαν διασπαρθεί τόσο αποτελεσματικά, που ήταν σχεδόν αδύνατο για τα

⁶⁷ Για τα γεγονότα που είχαν προηγηθεί βλέπε Warren I. Cohen, *America's Failing Empire: U.S. Foreign Relations Since the Cold War*, Blackwell Publishing, Oxford 2005, σελ. 64 - 71

⁶⁸ Η πρώτη μεγαλύτερη αμερικανική στρατιωτική επιχείρηση μετά το Βιετνάμ, υπήρξε αυτή που πραγματοποιήθηκε στον Περσικό Κόλπο το 1991.

αμερικανικά αεροσκάφη να τις πλήξουν σοβαρά. Προκειμένου να μην αποτύχει ολόκληρη η αποστολή, ο Clinton διεύρυνε το φάσμα των στόχων, συμπεριλαμβάνοντας και μη στρατιωτικούς στόχους, όπως και έπραξε εναντίον της σερβικής πρωτεύουσας, διακινδυνεύοντας ωστόσο τόσο την εξωτερική, όσο και την εσωτερική νομιμοποίηση που είχε εξασφαλίσει. Τελικά μετά από 11 βδομάδες βομβαρδισμών, και δεδομένου του γεγονότος ότι η Ρωσία δεν θα έστελνε βοήθεια, ο Μιλόσεβιτς αναγκάστηκε να υποχωρήσει, ενώ το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ εξέδωσε την απόφαση 1244, με την οποία τερματιζόταν ο πόλεμος, αλλά προέβλεπε ότι το Κόσσοβο θα παρέμενε υπό σερβική κυριαρχία. Η αποστολή αυτή έληξε χωρίς καμία αμερικανική απώλεια και έκανε για μία ακόμη φορά εμφανή την απόλυτη αμερικανική τεχνολογική και στρατιωτική υπεροχή, τουλάχιστον στα συμβατικά μέσα.⁶⁹

Η Περιοχή της Μέσης Ανατολής

Η εξωτερική πολιτική της κυβέρνησης Clinton δεν περιορίστηκε μονάχα στις ανθρωπιστικές αυτές επεμβάσεις. Όσον αφορά την περιοχή της Μέσης Ανατολής, η κυβέρνηση Clinton επιδόθηκε σε αυτό που αποκαλούσαν «Διπλή Ανάσχεση»,⁷⁰ μία προσπάθεια δηλαδή ανάσχεσης των πολιτικών τόσο του Ιράκ, όσο και του Ιράν. Ένα πρόβλημα το οποίο κληρονόμησε από την προηγούμενη αμερικανική κυβέρνηση ήταν το Ιράκ. Τόσο οι υποψίες ύπαρξης ενός σχεδίου δολοφονίας του Αμερικανού Προέδρου κατά την προγραμματισμένη του επίσκεψη στο Κουβέιτ το 1993, όσο και η αποστολή ιρακινών στρατευμάτων στην βόρεια επικράτεια του κράτους του Κουβέιτ το 1996 μετά από πρόσκληση μίας κουρδικής φυλής που μαχόταν εναντίον μίας άλλης κουρδικής φυλής, καθώς επίσης και η άρνηση εισόδου σε συγκεκριμένες περιοχές, του Saddam, στους επιθεωρητές των Ηνωμένων Εθνών και η ομηρία ορισμένων αμερικανών επιθεωρητών, με την δικαιολογία ότι αποτελούσαν πράκτορες της αμερικανικής κυβέρνησης, το 1997 ξυναν τις αμερικανικές υποψίες για κατοχή

⁶⁹ Για μία ανάλυση των ανθρωπιστικών επεμβάσεων της κυβέρνησης Clinton βλέπε μεταξύ άλλων Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2003, σελ.394 – 401, Warren I. Cohen, *America's Failing Empire, U.S. Foreign Relations since the Cold War*, Blackwell Publishing, Oxford 2005 σελ. 56 - 71

⁷⁰ Dual Containment

όπλων μαζικής καταστροφής από το καθεστώς του Saddam και οδήγησαν την κυβέρνηση Clinton να προβεί σε μία αεροπορική επιδρομή στον Περσικό Κόλπο και στην ενίσχυση των δυνάμεων ξηράς στην περιοχή. Η προσπάθεια των Ηνωμένων Πολιτειών να επιβάλλουν οικονομικές κυρώσεις στο Ιράκ μέσω του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, εμποδίστηκε κυρίως από την Γαλλία και τη Ρωσία, και σε μικρότερο βαθμό από την Κίνα.

Ωστόσο η συνεχιζόμενη άρνηση του Saddam να συνεργαστεί με τους επιθεωρητές του ΟΗΕ και η αποτυχία της δημοκρατικής αμερικανικής κυβέρνησης να αποκτήσει, τόσο εσωτερική, όσο και εξωτερική νομιμοποίηση, το σχέδιο της για μία γενικευμένη επίθεση ενάντια στο Ιράκ, έδωσε το έναυσμα στο Ρεπουμπλικανικό Κογκρέσο, με πρωτεργάτη τον Paul Wolfowitz, να περάσει την Iraq Liberation Act,⁷¹ η οποία είχε σκοπό να κάμψει την ιρακινή αντίσταση και να καθαιρέσει τον Saddam από την εξουσία. Τελικώς τον Δεκέμβριο του 1998 η κυβέρνηση Clinton εξαπέλυσε μία νέα αεροπορική επιδρομή με πυραύλους, γνωστή με την ονομασία «Επιχείρηση Αλεπού της Ερήμου».⁷² Οι επικριτές αυτής της επίθεσης ισχυρίστηκαν ότι δεν ήταν τίποτε άλλο, παρά μόνο μια καλά οργανωμένη προσπάθεια μετατόπισης του ενδιαφέροντος της κοινής γνώμης για να ξεχαστούν τα σεξουαλικά σκάνδαλα του Προέδρου Clinton. Ωστόσο θα ήταν άδικο να ισχυριστεί κάποιος ότι ο Saddam δεν υπήρξε προκλητικός, αλλά τελικώς η Επιχείρηση Αλεπού της Ερήμου είχε μικρή επίδραση τόσο στις κατηγορίες εναντίον του Προέδρου στο εσωτερικό, όσο και στον ίδιο τον Saddam. Η εναλλακτική επιλογή που έμεινε στην αμερικανική κυβέρνηση ήταν να συνεχίσει την πολιτική της ανάσχεσης του Ιράκ, ελπίζοντας ότι κάποια στιγμή η συμπεριφορά του Saddam θα γίνει τόσο προκλητική, ώστε να μπορέσουν οι ΗΠΑ να εξασφαλίσουν την απαραίτητη συναίνεση της Ρωσίας και της Γαλλίας, ή ότι τουλάχιστον θα επαναστατήσει ο ίδιος ο ιρακινός λαός.

Το Ιράν από την μεριά του, το οποίο συνέχιζε να υποστηρίζει τους ισλαμικούς φοταμενταλιστές συμπεριλαμβανομένων ορισμένων τρομοκρατικών οργανισμών, δεν έδειχνε στοιχεία αλλαγής της εικόνας που είχε για τις ΗΠΑ ως τον Μεγάλο Σατανά ή ότι έκανε προσπάθειες να μειώσει τις απειλές του προς τα αμερικανικά

⁷¹ Για την Iraq Deliberation Act 1998 βλέπε Παράρτημα 2

⁷² Operation Desert Fox

συμφέροντα στον Περσικό Κόλπο,⁷³ ενώ υπήρχαν βάσιμες υποψίες ότι είχε ξεκινήσει την ανάπτυξη όπλων μαζικής καταστροφής με την βοήθεια τόσο της Ρωσίας, όσο και της Κίνας. Κατηγορώντας το για όλα τα παραπάνω, οι Ηνωμένες Πολιτείες προσπάθησαν να απομονώσουν την Ισλαμική Δημοκρατία, ζητώντας από τους συμμάχους τους να σταματήσουν τα δάνεια, τις επενδύσεις και την πώληση όπλων προς το Ιράν, χωρίς ωστόσο να βρουν ανταπόκριση οι απαιτήσεις τους.⁷⁴ Μετά την κυριαρχία των Ρεπουμπλικάνων στο Κογκρέσο, από το 1994 και έπειτα, και την πίεση της Επιτροπής για τα αμερικανό-ισραηλινά δημόσια θέματα⁷⁵ η πίεση προς το Ιράν αυξήθηκε, φτάνοντας στο σημείο να του επιβάλλουν οι Ηνωμένες Πολιτείες ένα οικονομικό μπούκοτάζ, το οποίο όμως ουσιαστικά αντί να κάνει τους συμμάχους να ενισχύσουν τις αμερικανικές κυρώσεις, αντιθέτως τους έκανε να συνάψουν ακόμα μεγαλύτερες εμπορικές σχέσεις με το Ιράν.

Τα πράγματα όμως άλλαξαν τον Μάιο του 1997 όταν ο Mohammad Katami, ένας διαπρεπής αναθεωρητής(reformist) κληρικός, εκλέχτηκε Πρόεδρος της Ισλαμικής Δημοκρατίας. Ο νέος πρόεδρος προσπαθώντας να αποστασιοποιηθεί από τους προκατόχους του και να βελτιώσει την εικόνα της χώρας του, κατάφερε να μειώσει σημαντικά την υποστήριξη προς τις τρομοκρατικές οργανώσεις, επικύρωσε την διεθνή συνθήκη για τα χημικά όπλα, ενώ σε μία συνέντευξή του δήλωσε μετάνοια για την ομηρία της αμερικανικής πρεσβείας και κάλεσε τις Ηνωμένες Πολιτείες να συνάψουν πολιτιστικές και εκπαιδευτικές σχέσεις. Όλες αυτές οι ενέργειες έδωσαν το έναυσμα στον Πρόεδρο Clinton να παρακάμψει τις αντιθέσεις του Κογκρέσου και να ξεκινήσει μία διαδικασία επαναπροσέγγισης προς το Ιράν, βοηθώντας το στο αναπτυξιακό του πρόγραμμα, ενώ ανακάλεσε την πολιτική της διπλής ανάσχεσης, υποστηρίζοντας ότι το Ιράκ αποτελεί πολύ μεγαλύτερη και πιο επικίνδυνη απειλή για τα αμερικανικά συμφέροντα απ' ότ το Ιράν. Παρόλα αυτά οι σχέσεις των δύο χωρών

⁷³ Οι σχέσεις των δύο χωρών είχαν οξυνθεί σχεδόν ανεπανόρθωτα μετά την ομηρία του προσωπικού της αμερικανικής πρεσβείας στην Τεχεράνη στα τέλη της δεκαετία του 1970, ενώ οι διπλωματικές σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών είχαν διακοπεί.

⁷⁴ Η Παγκόσμια Τράπεζα έγκρινε ένα δάνειο προς το Ιράν, αν και εξαιτίας της αμερικανικής επιρροής αυτό καθυστέρησε προσωρινά, ενώ όλοι οι σύμμαχοι των ΗΠΑ, πλην της Μεγάλης Βρετανίας, αντιτάχθηκαν στην διακοπή των εμπορικών, διπλωματικών κτλ σχέσεων που είχαν με την Ισλαμική Δημοκρατία.

⁷⁵ Η American Israel Public Affairs Committee ουσιαστικά αποτελούσε ένα πολύ ισχυρό ισραηλινό λόμπυ μέσα στο αμερικανικό Κογκρέσο.

δεν κατορθώθηκε να εξελιχθούν περαιτέρω, κυρίως εξαιτίας την άρνησης του Ayotollah Ali Khameni, θρησκευτικού ηγέτη του Ιράν, ο οποίος είχε πολύ μεγάλη εξουσία στην χώρα του.

Η αμερικανική υποστήριξη προς το κράτος του Ισραήλ καθώς επίσης και η υποστήριξη και ανέχεια που έδειχναν οι αμερικανικές κυβερνήσεις προς συντηρητικούς Άραβες ηγέτες, όπως ήταν η βασιλική οικογένεια της Σαουδικής Αραβίας, ήταν δύο πηγές έχθρας προς τις Ηνωμένες Πολιτείες. Γενικότερα υπήρχε και συνεχίζει να υπάρχει η τάση στον Μουσουλμανικό κόσμο, να εκλαμβάνονται οι αμερικανικές παρεμβατικές ενέργειες στην Μέση Ανατολή, ως μία δυτική επίθεση εναντίον των Ισλαμικών αξιών. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να αναπτυχθεί η διεθνής τρομοκρατία μη κρατικών δρώντων, οι ρίζες των οποίων εντοπίζονταν στην Μέση Ανατολή,⁷⁶ και οι οποίοι στόχευαν και ενεργούσαν τόσο εκτός, όσο και εντός των αμερικανικών συνόρων. Μία σειρά τρομοκρατικών ενεργειών με στόχο τις αμερικανικές πρεσβείες, τα στρατόπεδα στα οποία διέμεναν οι αμερικανικές ένοπλες δυνάμεις στο εξωτερικό, όπως επίσης και η τρομοκρατική επίθεση στο Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου της Νέας Υόρκης το 1993, αποτελούσαν συνέπεια της ανάπτυξης αυτού του είδους της τρομοκρατίας. Ειδικότερα για το τρομοκρατικό χτύπημα της Νέας Υόρκης το 1993 υπήρχαν ενδείξεις ότι χρηματοδοτήθηκε από τον Osama Bin Laden, έναν πολυεκατομμυριούχο της Σαουδικής Αραβίας.

Ένα άλλο εξαιρετικά κρίσιμο ζήτημα, με το οποίο καταπιάστηκε η εξωτερική πολιτική της κυβέρνησης Clinton και με το οποίο ο τότε Πρόεδρος των ΗΠΑ ευελπιστούσε να ολοκληρώσει την δεύτερη και τελευταία του θητεία,⁷⁷ ήταν η διαμάχη του Ισραήλ με τους Παλαιστίνιους, όπου το κράτος του Ισραήλ ανησυχούσε ιδιαίτερος για την Intifada⁷⁸ που είχε ξεκινήσει το 1987. Τον Αύγουστο του 1993 οι δύο μεριές ανακοίνωσαν μία συμφωνία επίλυσης των μεταξύ τους διαφορών, στην

⁷⁶ Αυτοί οι μη κρατικοί δρώντες είχαν εκλ βει τον Πόλεμο του Κόλπου το 1991, ως ένα καλά οργανωμένο σχέδιο των ΗΠΑ με σκοπό να εξυπηρετήσει τα αμερικανικά πετρελαϊκά συμφέροντα στην περιοχή και να ενισχύσει την ασφάλεια του κράτους του Ισραήλ, παρά να ελευθερώσει το Κουβέιτ.

⁷⁷ Το Σύνταγμα των Ηνωμένων Πολιτειών, μετά τον θάνατο του Franklin Roosevelt και την συνταγματική μεταρρύθμιση που ακολούθησε, περιορίζει την δυνατότητα ενός Προέδρου να εκλεγεί για διάστημα μεγαλύτερο των δύο θητειών.

⁷⁸ Στην αγγλική ορολογία Palestinian intifada αποδίδουμε την ένοπλη επανάσταση των Παλαιστινίων στις κατεχόμενες από το Ισραήλ περιοχές της Λωρίδας της Γάζας και της Δυτικής Όχθης.

οποία κατέληξαν στο Όσλο. Προκειμένου να επέλθει ειρήνη στην περιοχή, το Ισραήλ συμφώνησε να παραδώσει τον έλεγχο της Λωρίδας της Γάζας και της Δυτικής Όχθης σε μία Παλαιστινιακή Αρχή, ενώ οι Παλαιστίνιοι σε αντάλλαγμα θα σταματούσαν την επανάσταση. Η συμφωνία υπεγράφει στις Ηνωμένες Πολιτείες από τον πρωθυπουργό του Ισραήλ Yitzhak Rabin και τον ηγέτη των Παλαιστινίων Yasir Arafat, ενώ το γεγονός αυτό αποτέλεσε την απαρχή μίας σειράς συμφωνιών μεταξύ του κράτους του Ισραήλ και πολλών γειτόνων του, όπως η Τунησία, το Μαρόκο και η Ιορδανία, γεννώντας αισιοδοξία για μία εμπεδωμένη αραβοϊσραηλινή ειρήνη.

Η αισιοδοξία όμως αυτή τερματίστηκε απότομα το 1995 μετά τη δολοφονία του Rabin από έναν ακροδεξιό Ισραηλίτη, ενώ γεννήθηκαν ιδιαίτερες ανησυχίες τόσο στον αραβικό, όσο και στον δυτικό κόσμο, όταν την εξουσία ανέλαβε ο Benjamin Netanyahu, φανατικός πολέμιος της Συνθήκης του Όσλο. Παρ' όλες τις πιέσεις της αμερικανικής κυβέρνησης ο Netanyahu δεν ήταν πρόθυμος να δώσει στον Arafat τον έλεγχο της περιοχής της Γάζας και της Δυτικής Όχθης, πόσο μάλλον να ικανοποιήσει τις νέες απαιτήσεις του Παλαιστίνιου ηγέτη, γνωρίζοντας ότι μπορούσε να βασιστεί στο Ισραηλινό Λόμπυ και τους υποστηρικτές του στο Αμερικανικό Κογκρέσο, ώστε να μην κατορθώσει ο Clinton να τον τιμωρήσει. Αποτέλεσμα ήταν η ειρηνευτική διαδικασία να ναυαγήσει, ενώ οι Ηνωμένες Πολιτείες, στα μάτια του αραβικού κόσμο αποτελώντας τον κύριο υποστηρικτή των ενεργειών του Ισραήλ, χρεώθηκαν την αδιαλλαξία του Netanyahu. Παλαιστινιακές τρομοκρατικές οργανώσεις όπως η Hamas και η Jihad, θεωρώντας τις ενέργειες του Arafat αρκετά συμβιβαστικές, ανέλαβαν δράση και συνέχισαν τις επιθέσεις αυτοκτονίας εναντίον Ισραηλινών πολιτών.

Κάποιες ελπίδες αναγεννήθηκαν τον Μάιο του 1999 όταν Ehud Barak έγινε πρωθυπουργός του Ισραήλ. Αν και φαινόταν αρκετά συμβιβαστικός με τις αμερικανικές πιέσεις για να λήξει η διαμάχη Ισραήλ - Παλαιστίνης, ωστόσο η συάντησή του με τον Arafat τον Ιούλιο του 2000 δεν κατέληξε σε κάποια συμφωνία, κυρίως εξαιτίας της διαφωνίας τους στο ζήτημα της Ιερουσαλήμ, αλλά και εξαιτίας των νέων απαιτήσεων του Παλαιστίνιου ηγέτη. Μία νέα επανάσταση ξεκίνησε τον Σεπτέμβριο, αλλά η λύση του προβλήματος φαινόταν εξαιρετικά δύσκολο να βρεθεί όταν στις αρχές του 2001 την εξουσία ανέλαβε ο εθνικιστής και βασικός πολέμιος της Συνθήκης του Όσλο, Ariel Sharon.

Η ανάληψη της εξουσίας από τους Νεοσυντηρητικούς

Οι Νεοσυντηρητικοί ανυπομονούσαν να υλοποιήσουν μία καινούργια εξωτερική πολιτική με την άνοδο στην εξουσία του George W. Bush, αλλά και αυτή τη φορά δεν κατάφεραν να υλοποιήσουν τα σχέδιά τους, τουλάχιστον αρχικά, καθώς στο ξεκίνημα η πρώτη κυβέρνηση Bush δεν αποδέχθηκε τόσο ένθερμα τις αρχές τους. Την ίδια περίοδο μια αμερικανοκινεζική αντιπαράθεση αντιμετωπίστηκε αποτελεσματικά, χωρίς να χρησιμοποιηθούν ορισμένα προκλητικά μέτρα που είχαν προτείνει οι Νεοσυντηρητικοί. Την 1^η Απριλίου 2001 ένα κινεζικό αεροσκάφος τύπου J-8 συνεπλάκη σε αερομαχία με ένα κατασκοπευτικό αμερικανικό αεροσκάφος τύπου EP-3E πάνω από τη Νότια Κινεζική Θάλασσα, με αποτέλεσμα να σκοτωθεί ο κινέζος πιλότος και το αμερικανικό αεροσκάφος να πραγματοποιήσει καταναγκαστική προσγείωση στο νησί Hainan. Εκεί τα 24 μέλη του πληρώματος κρατήθηκαν και ανακρίθηκαν από τους κινέζους για 11 ημέρες. Η κυβέρνηση Bush χρησιμοποίησε διπλωματία και διατύπωσε μία ανακοίνωση μετάνοιας προς το Κινεζικό Υπουργείο Εξωτερικών⁷⁹.

Επί Προεδρίας George W. Bush οι Νεοσυντηρητικοί με αφορμή το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου καταφέρνουν να θέσουν σε εφαρμογή τα σχέδιά τους.

Οι Νεοσυντηρητικοί:

- Επικεντρώνονται κυρίως στην εξωτερική πολιτική και πιο συγκεκριμένα εφαρμόζουν μία επιθετική εξωτερική πολιτική, ενώ πιστεύουν ότι η στρατιωτική δύναμη των ΗΠΑ πρέπει να είναι τόσο μεγάλη ώστε να μπορεί να ελέγχει τον υπόλοιπο κόσμο.

- Είναι σύμμαχοι με το Ισραήλ, αλλά είναι εχθρικοί προς τα κράτη που πιστεύουν ότι υποθάλπουν την τρομοκρατία (π.χ. Ιράκ, Ιράν, Λίβανος) και συνεπώς αποτελούν απειλή για την εθνική ασφάλεια των ΗΠΑ.

- Πιστεύουν στην ιδέα της αμερικανικής μοναδικότητας, καθώς επίσης και στο ρόλο που πρέπει να αναλάβουν οι ΗΠΑ ώστε να διαδώσουν την δημοκρατία, τις φιλελεύθερες αρχές τους και τον πολιτισμό τους στα μη ολιτισμένα κράτη και

⁷⁹ Αυτό το περιστατικό αναφέρεται για να φανεί η διαφορά αντιμετώπισης των θεμάτων εξωτερικής πολιτικής πριν και μετά την 11^η Σεπτεμβρίου.

κυρίως στα Αραβικά Κράτη της Μέσης Ανατολής , στην Κομμουνιστική Κίνα, την Βόρειο Κορέα και το Ιράν , όπου η δημοκρατία είναι κάτι «ανήκουστο»⁸⁰. Με πρόφαση αυτά τα πιστεύω τους, υποβαθμίζουν και περιθωριοποιούν μεγάλους διεθνείς οργανισμούς (όπως ο ΟΗΕ) ακόμα και διεθνείς συμβάσεις, οι οποίες ενώ τις έχουν επικυρώσει στο παρελθόν, δεν εξυπηρετούν πλέον τους σκοπούς τους.

- Επίσης διακατέχονται από την ψευδαίσθηση ότι οι ΗΠΑ έχουν την ικανότητα να εγκαθιστούν την Δημοκρατία σε οποιοδήποτε κράτος μετά από ένα πόλεμο , όπως είχαν πράξει στο παρελθόν με τη Γερμανία και την Ιαπωνία μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Αυτό προσπάθησαν να πράξουν και στο Ιράκ μετά την απομάκρυνση του Saddam Hussein, χωρίς όμως τα επιθυμητά αποτελέσματα.

Στις 2 Μαρτίου 2001, επί προεδρίας George W. Bush, ορκίζεται ως ο 28^{ος} Deputy Secretary of Defense⁸¹, με υπουργό τον Donald Rumsfeld. Αρχικά ο Wolfowitz ακολούθησε την στρατηγική των προκατόχων του, αλλά όλα άλλαξαν μετά την 11^η Σεπτεμβρίου. Στο πρώτο έκτατο συμβούλιο του National Security Council⁸² των ΗΠΑ ο Rumsfeld πρότεινε, εκτός από την Al-Qaeda, να επιτεθούν και εναντίον του Ιράκ, ενώ ο Wolfowitz πρόσθεσε ότι το Ιράκ έχει ένα ασταθές, τυραννικό σύστημα, το οποίο θα μπορούσε εύκολα να καταρρεύσει. Η ιδέα απορρίφθηκε, κυρίως εξαιτίας της αντίθεσης του Υπουργού Εξωτερικών Colin Powell, αλλά ο Rumsfeld με τον Wolfowitz και τον Αντιπρόεδρο Dick Cheney συνέχισαν να έχουν κρυφές συναντήσεις, από τις οποίες όπως φαίνεται προέκυψε το γνωστό «Δόγμα Μπους» (Bush Doctrine), το οποίο επικεντρωνόταν στο μονομερή αφοπλισμό των δυνάμεων-εχθρών των ΗΠΑ, καθώς επίσης και στον Πόλεμο στο Ιράκ.

⁸⁰ Στα κράτη αυτά κυριαρχούν είτε θεοκρατικά είτε κομμουνιστικά καθεστώτα.

⁸¹ Υφυπουργός Άμυνας

⁸² Εθνικό Συμβούλιο Ασφαλείας

Τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 και οι επιπτώσεις αυτών στην Αμερικανική εξωτερική πολιτική

Το πρωινό της 11 Σεπτεμβρίου 2001 έμελλε να μείνει στην ιστορία των ΗΠΑ, ως ένα από τα πιο αιματηρά πρωινά σε περίοδο ειρήνης. Τέσσερα αεροσκάφη κατελήφθησαν από 19 αεροπειρατές, εξτρεμιστές, φανατικούς ισλαμιστές, μέλη της τρομοκρατικής οργάνωσης Al-Qaeda με σκοπό να πλήξουν συγκεκριμένους στόχους στις ΗΠΑ, όπως και έκαναν. Την ίδια κιόλας μέρα ξεκινά η μεγαλύτερη έρευνα στην ιστορία του FBI με κωδική ονομασία PENTTBOM, και συμμετοχή πάνω από 7.000 πρακτόρων. Το πόρισμα γρήγορο και μη ανατρέψιμο «Πίσω από την τρομοκρατική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου βρίσκεται η τρομοκρατική οργάνωση Al-Qaeda με αρχηγό τον Osama bin Laden».

Εμπνευστής της επίθεσης ήταν ο Khalid Sheikh Mohammed μέλος της Al-Qaeda και στενός συνεργάτης του Bin Laden. Ο Bin Laden 5 μόλις μέρες μετά, στις 16 Σεπτεμβρίου, αρνήθηκε οποιαδήποτε ανάμιξη στο τρομοκρατικό αυτό χτύπημα μέσω μιας δήλωσής του στο δορυφορικό κανάλι του Qatar Al Jazeera. Το Νοέμβριο του ίδιου έτους, σε ένα βίντεο που βρέθηκε στο Αφγανιστάν από τις αμερικανικές δυνάμεις, ο Bin Laden εμφανίζεται να μιλάει με τον Khaled al-Harbi⁸³ και να παραδέχεται ότι είχε γνώση της επίθεσης πριν αυτή πραγματοποιηθεί. Τελικά λίγο πριν τις αμερικανικές προεδρικές εκλογές του 2004 σε ένα ακόμη βίντεο ο Osama bin Laden παραδέχεται δημοσίως την ανάμιξή του στο τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου και προσπαθεί να δικαιολογήσει την επίθεση, λέγοντας χαρακτηριστικά: «Είμαστε ελεύθεροι άνθρωποι που δεν δέχονται την αδικία και θέλουμε να ανακτήσουμε την ελευθερία του έθνους μας.».

Τα κίνητρα της επίθεσης διατυπώθηκαν σε ένα fatwa⁸⁴ του 1998 από τον Bin Laden και άλλα μέλη της Al-Qaeda και το οποίο ανέφερε «εγκλήματα και αμαρτήματα»⁸⁵ των αμερικανών:

⁸³ Ήταν ένας φανατικός εθνικιστής της Σαουδικής Αραβίας, επίσης γνωστός με το όνομα Abu Suleiman al-Makki.

⁸⁴ Fatwa είναι η απόφαση ενός μούφτη με βάση το Ισλάμ, η οποία διατυπώνεται σε θέματα που η ισλαμική νομολογία δεν είναι ξεκάθαρη. Μούφτης είναι ένας μουσουλμάνος θεολόγος ή ιεροδικαστής που ερμηνεύει τους κανόνες του θρησκευτικού μουσουλμανικού δικαίου.

⁸⁵ Έτσι ονόμαζαν τις επίβουλες ενέργειες των αμερικανών οι τρομοκράτες.

- Η αμερικανική στρατιωτική κατοχή της αραβικής χερσονήσου.
- Η επιθετικότητα των αμερικανών στρατιωτών έναντι του ιρακινού πληθυσμού.
- Η αμερικανική υποστήριξη του Ισραήλ και η προσπάθειά τους να εκτρέψουν την διεθνή προσοχή από την κατοχή του παλαιστινιακού κράτους.
- Η λεηλασία των κοιτασμάτων της αραβικής χερσονήσου.
- Η υποστήριξη διεφθαρμένων καθεστώτων και μοναρχιών στη Μέση Ανατολή, τα οποία καταπιέζουν τους λαούς τους. Στα καθεστώτα αυτά πολλές φορές οι αμερικανοί υπαγορεύουν την πολιτική που θα ακολουθήσουν.
- Η διατήρηση αμερικανικών πολεμικών βάσεων και εγκαταστάσεων στην αραβική χερσόνησο, κάτι το οποίο παραβιάζει την μουσουλμανική Ιερή Γη, με σκοπό να απειλήσει γειτονικές μουσουλμανικές χώρες.
- Η πρόθεση να διαχωρίσουν τα μουσουλμανικά κράτη μεταξύ τους, καθώς και να τα αποδυναμώσουν σαν πολιτική δύναμη.

Η κυβέρνηση του Bush του νεότερου από τη μεριά της ανακοίνωσε διαφορετικά κίνητρα για την επίθεση. Ο ίδιος ο Πρόεδρος Bush υποστήριξε ότι το μίσος για την ελευθερία, την δημοκρατία και τις κοινωνικές ελευθερίες που απολαμβάνουν οι Αμερικάνοι ήταν αυτό που οδήγησε την Al-Qaeda στο τρομοκρατικό αυτό χτύπημα. Συγκεκριμένα σε ένα λόγο του προς την Ολομέλεια της Αμερικανικής Βουλής και προς τον αμερικανικό λαό το 2001 λέει χαρακτηριστικά: «Μισούν αυτό που εμείς βλέπουμε σωστό σε αυτό το νομοθετικό σώμα... μια δημοκρατικά εκλεγμένη κυβέρνηση, ενώ οι αρχηγοί τους είναι αυτοχειροτόνητοι. Μισούν την ελευθερία μας- την ελευθερία της πίστης, την ελευθερία του λόγου, την ελευθερία της εκλογής του πολιτικού μας αντιπροσώπου, την ελευθερία του να διαφωνούμε μεταξύ μας»⁸⁶. Η απάντηση όμως του Bin Laden ειπώθηκε, αν και λιγάκι καθυστερημένα, το 2004 με μία ερώτηση: «Αφήστε τον να μας πει ο ίδιος, γιατί δεν χτυπήσαμε την Σουηδία;»⁸⁷.

Η πλειοψηφία των μέσων μαζικής ενημέρωσης και των κυβερνήσεων σε όλο τον κόσμο αποδοκίμασαν τις επθέσεις και πολλά κράτη εισήγαγαν νέες αντιτρομοκρατικές πολιτικές στα σχέδιά τους (π.χ. Ηνωμένο Βασίλειο, Γερμανία,

⁸⁶ Βλέπε το λόγο του George W. Bush Address to a Joint Session of Congress and the American People

⁸⁷ Η Σουηδία φημίζεται για τους δημοκρατικούς της θεσμούς.

Ρωσία, Γαλλία, Αυστραλία, Ουγκάντα, Ιορδανία, Ινδία, Αφγανιστάν κ.α.). Και όμως υπήρξαν κάποιοι που ευχαριστήθηκαν με το πλήγμα αυτό των ΗΠΑ. Οι Παλαιστίνιοι πανηγύριζαν θριαμβευτικά, ενώ ο Saddam Hussein δήλωσε: « Οι Αμερικανοί καουμπόη γεύονται τους καρπούς των εγκλημάτων τους κατά της ανθρωπότητας»⁸⁸.

Στο εσωτερικό των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής η κυβέρνηση Bush δημιούργησε καινούργιες νομοθεσίες και όργανα, με απώτερο σκοπό την ετοιμότητα, την αποτροπή και την έγκαιρη αντιμετώπιση πιθανών τρομοκρατικών επιθέσεων εναντίον των ΗΠΑ, αλλά και φυσικών καταστροφών⁸⁹. Τα σημαντικότερα ήταν το Homeland Security Act⁹⁰ το οποίο επιτρέπει στη κυβέρνηση και τα αρμόδια όργανα να παρακολουθούν τους πολίτες μέσω καμερών, το United States Department of Homeland Security που είναι αρμόδιο για την προστασία της επικράτειας των ΗΠΑ από τρομοκρατικές επιθέσεις και να επεμβαίνει έγκαιρα στην περίπτωση φυσικών καταστροφών, το Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism Act of 2001, γνωστό και με την ονομασία, USA PATRIOT Act⁹¹, το οποίο επιτρέπει στη κυβέρνηση Bush και στα αρμόδια όργανα να παρακολουθούν τους πολίτες όχι μόνο μέσω καμερών, αλλά τους δίνει επιπλέον τη δυνατότητα να μπορούν να παρακολουθούν τα τηλέφωνα τους, τα email τους, να έχουν πρόσβαση σε ιατρικά, οικονομικά και άλλα αρχεία, σε τραπεζικούς λογαριασμούς και γενικά σε όλα τα προσωπικά τους στοιχεία, τα οποία νομίζουν οι εκάστοτε αρμόδιοι, ότι μπορούν να τους φανούν χρήσιμα. Διεύρυνε την αρμοδιότητα του Secretary of the Treasury ώστε να μπορεί να ελέγχει τις συναλλαγές που πραγματοποιούνται με αλλοδαπούς και έδωσε το δικαίωμα στις αρμόδιες αρχές για την μετανάστευση, να μην επιτρέπουν την είσοδο και να αποπέμπουν αλλοδαπούς που θεωρούν ύποπτους σαν τρομοκράτες. Οι νέες αυτές νομοθεσίες επιδέχονται πληθώρα επικρίσεων, αφού παραβιάζουν κάθε προσωπική ελευθερία του ανθρώπου.

⁸⁸ Βλέπε http://en.wikipedia.org/wiki/September_11%2C_2001_attacks, σελίδα 17

⁸⁹ Φυσικές καταστροφές μπορεί να είναι οι συνέπειες από έναν ανεμοστρόβιλος, ένα εισμό, από μία καταιγίδα κτλ

⁹⁰ Βλέπε <http://www.whitehouse.gov/deptofhomeland/bill/>

⁹¹ Βλέπε <http://www.epic.org/privacy/terrorism/hr3162.html>

Όπως αναλύει ο William J. Dobson στο άρθρο του «The Day Nothing Much Changed»⁹², η τρομοκρατική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 πέρα από τις ανθρώπινες απώλειες και τις υλικές ζημιές, ουσιαστικά δεν επηρέασε σημαντικά τα παγκόσμια δρώμενα, τουλάχιστον όχι στον βαθμό που πολλοί υποστηρίζουν ότι εγκαινίασε μία νέα εποχή. Ο συγγραφέας του άρθρου ισχυρίζεται ότι καθώς δεν άλλαξαν οι συσχετισμοί ισχύος του διεθνούς συστήματος, ακόμα βρισκόμαστε στην μεταψυχροπολεμική εποχή, όπως αυτή προσδιορίστηκε με την κατάρρευση της ΕΣΣΔ το 1991, και αν όντως κάτι άλλαξε, αυτό ήταν οι αμυντικές και εξοπλιστικές δαπάνες των Ηνωμένων Πολιτειών, οι οποίες αυξήθηκαν κατά περίπου 40%.

⁹² Για το άρθρο βλέπε William J. Dobson, “The Day Nothing Much Changed”, Foreign Policy, no 156 22-5 S/O 2006

Πόλεμος εναντίον της Τρομοκρατίας

Αμέσως μετά το χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, η απάντηση της κυβέρνησης Bush ήταν η ανακοίνωση του Πολέμου κατά της Τρομοκρατίας⁹³, με απώτερο σκοπό την εξάρθρωση της διεθνούς τρομοκρατίας⁹⁴. Με τον όρο αυτό αναφέρονται σε όλες τις στρατιωτικές, πολιτικές και νομικές ενέργειες για τον περιορισμό της εξάπλωσης της τρομοκρατίας. Αναλυτικότερα οι σκοποί του Πολέμου κατά της Τρομοκρατίας είναι:

- Να αναγνωρίσει, να εντοπίσει και να εξαρθρώσει τους τρομοκράτες μαζί με τις οργανώσεις τους.
- Να αρνηθεί την επιχορήγηση, την υποστήριξη και το άσυλο στους τρομοκράτες.
- Να απαγορεύσει και να εμποδίσει την υλική υποστήριξη προς τους τρομοκράτες.
- Η διεθνής κοινότητα να ενισχύσει τα αδύναμα κράτη, έτσι ώστε να αποτρέψει την χρησιμοποίησή τους από τους τρομοκράτες σαν καταφύγια.
- Να υπερασπίζεται τους αμερικανούς πολίτες και τα αμερικανικά συμφέροντα τόσο στο εσωτερικό, όσο και στο εξωτερικό.

Η αμερικανική στρατηγική για τη διεθνή καταπολέμηση της τρομοκρατίας βασίζεται σε δύο επιμέρους στρατηγικές: α) Στην Εθνική Στρατηγική Ασφάλειας (National Security Strategy) και β) στη Στρατηγική για την καταπολέμηση της Τρομοκρατίας (Strategy for Countering Terrorism). Η πρώτη επισημαίνει την

⁹³ Χαρακτηριστικά ο Πρόεδρος Bush είπε: «Our war on terror begins with al Qaeda, but it does not end there. It will not end until every terrorist group of global reach has been found, stopped and defeated...And we will pursue nations that provide aid or safe haven to terrorism. Every nation, in every region, now has a decision to make. Either you are with us, or you are with the terrorists. From this day forward, any nation that continues to harbor or support terrorism will be regarded by the United States as a hostile regime.» «...today's war on terror is like the Cold War. It is an ideological struggle with an enemy that despises freedom and pursues totalitarian aims....I vowed then that I would use all assets of our power of Shock and Awe to win the war on terror. And so I said we were going to stay on the offense two ways: one, hunt down the enemy and bring them to justice, and take threats seriously; and two, spread freedom».

Ουσιαστικά αυτός είναι ο 2^{ος} Πόλεμος κατά της Τρομοκρατίας, καθώς ο 1^{ος} είχε ανακοινωθεί επί Προεδρίας Ronald Reagan.

⁹⁴ Για τον αμερικανικό ορισμό της τρομοκρατίας βλέπε Παράρτημα 1

προειδοποίηση προς τα επονομαζόμενα κράτη-καταφύγια των τρομοκρατών, για τον αν θα επιτρέψουν ή όχι στους τρομοκράτες να χρησιμοποιήσουν το έδαφός τους σαν καταφύγιο, ενώ η δεύτερη επισημαίνει την διάδοση της Δημοκρατίας σαν «αντίδοτο» στη τρομοκρατία.

Ο πόλεμος στο Αφγανιστάν το 2001, ο πόλεμος στο Ιράκ το 2003, καθώς και οι πιέσεις που ασκούν οι ΗΠΑ προς το Ιράν⁹⁵ είναι ενέργειες που απορρέουν από τον Πόλεμο κατά της Τρομοκρατίας. Να αναφερθεί εδώ ότι ο Πρόεδρος Bush και τα στελέχη της κυβέρνησής του, εκμεταλλευόμενοι στην προεκλογική τους εκστρατεία, πριν τις εκλογές του 2004, την απειλή αυτή των ΗΠΑ από τους τρομοκράτες και την ανάγκη για προστασία των Αμερικανών πολιτών από άλλη μία ενδεχόμενη τρομοκρατική επίθεση, κατάφεραν να επανεκλεγούν για δεύτερη συνεχόμενη τετραετία.

Η Al-Qaeda και η επέμβαση στο Αφγανιστάν

Κατά τη διάρκεια της σοβιετικής επέμβασης στο Αφγανιστάν τη δεκαετία του 1980, ο Bin Laden μαζί με τον Πακιστανό Στρατιωτικό Abdullah Yusuf Azzam και άλλους Mujahedeen, δημιούργησαν την οργάνωση Maktab al-Khadamat (MAK) με απώτερο σκοπό να ιδρύσουν ένα ισλαμικό κράτος. Η οργάνωση ονομάστηκε Al-Qaeda το 1988 λίγο πριν την αποχώρηση των Σοβιετικών από το Αφγανιστάν. Το 1990 το Ιράκ εισβάλλει στο Κουβέιτ από όπου οι σημαντικότερες πετρελαιοπηγές της Σαουδικής Αραβίας βρίσκονταν σε απόσταση βολής. Ο Bin Laden προτίθεται να ενισχύσει με τους Mujahedeen του το στρατό των Σαουδαράβων, αλλά ο Σαουδάραβας μονάρχης Fahd αρνείται τη βοήθεια του Bin Laden και αντί αυτού, επιτρέπει στις αμερικανικές δυνάμεις και στους συμμάχους τους να παραταχθούν στο έδαφος της επικράτειάς του. Ο Bin Laden που ήταν αντίθετος με την ανάμιξη ξένων δυνάμεων (μη ισλαμικών για την ακρίβεια) στα θέματα που αφορούν τον ισλαμικό κόσμο⁹⁶, κατέκρινε άμεσα την Σαουδική Κυβέρνηση για αυτήν της τη πράξη και στη συνέχεια αποχώρησε για το Σουδάν. Εκεί παρέμεινε μέχρι το 1996, οπότε και μετά

⁹⁵ Εκτός από τ φόβο των αμερικανών για το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν, πιστεύουν ότι το Ιράν υποθάλπει την τρομοκρατία.

⁹⁶ Ισλαμικός κόσμος θεωρούνται τα κράτη των οποίων η επίσημη θρησκεία είναι το Ισλάμ. Τα κράτη αυτά βρίσκονται κυρίως στη Μέση Ανατολή.

από μεγάλη πίεση των αμερικανών προς το καθεστώς του Σουδάν, αναγκάστηκαν να τον απελάσουν.

Δεν θα μπορούσε να υπάρξει καλύτερο καταφύγιο για τον Bin Laden και τους Mujahedeen του από το Αφγανιστάν. Στην εξουσία βρίσκονταν οι Taliban, οι οποίοι είχαν καλές σχέσεις με την οργάνωση⁹⁷, είχαν παρεμφερή άποψη για τα παγκόσμια θέματα και ήταν απομονωμένοι από την αμερικανική επιρροή. Έτσι η Al-Qaeda μεταφέρεται και οργανώνεται στο Αφγανιστάν, όπου και αποκτά νομιμότητα από τους Taliban, σαν ένα τμήμα του Υπουργείου Άμυνας του Αφγανιστάν.

Η Al-Qaeda είναι υπεύθυνη για πληθώρα τρομοκρατικών χτυπημάτων, αλλά έγινε ιδιαίτερα γνωστή μετά το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 στη Νέα Υόρκη και στην Ουάσιγκτον, το οποίο διετέλεσαν 19 μέλη της. Η εξουδετέρωσή της ήταν ο κύριος λόγος εισβολής των αμερικανικών στρατευμάτων στο Αφγανιστάν, αλλά το όνομά της χρησιμοποιήθηκε και για την εισβολή των ΗΠΑ στο Ιράκ το 2003, παρόλο που ο Saddam Hussein ήταν πολέμιος της οργάνωσης.

Πριν την 11^η Σεπτεμβρίου, παρά το γεγονός ότι είχαν πραγματοποιηθεί και άλλες τρομοκρατικές επιθέσεις εναντίον αμερικανικών συμφερόντων και αμερικανικών δυνάμεων από την ίδια τρομοκρατική οργάνωση, οι Ηνωμένες Πολιτείες συνέχιζαν να ανέχονται de facto το καθεστώς των Taliban⁹⁸ στο Αφγανιστάν, κυρίως διότι οι στόχοι αυτοί αποτελούσαν απλά ένα «Mogadishu» και όχι ένα «Pearl Harbor»⁹⁹. Με το τρομοκρατικό χτύπημα όμως στην Νέα Υόρκη, η Al-Qaeda έκανε εμφανή την πρόθεσή της να προσβάλλει τα περισσότερο ζωτικά συμφέροντα των Ηνωμένων Πολιτειών, ακόμα και μέσα στην καρδιά της χώρας των ΗΠΑ, κάτι το οποίο αποτελούσε ένα ακόμα «Pearl Harbor» στα μάτια των Αμερικανών, και το οποίο δικαιολογούσε από μόνο του την ανάμειξη των στρατιωτικών τους δυνάμεων στην Μέση Ανατολή και ειδικότερα στην επικράτεια του κράτους του Αφγανιστάν, και το όποιο κόστος αυτή η ανάμειξη περιείχε. Τα κυρίαρχα κράτη, αντέδρασαν με συνασπισμό, ενάντια σε έναν μη κρατικό δρώντα, καθώς αισθάθηκαν ότι απειλείται η ασφάλειά τους και η κυριαρχία τους

⁹⁷ Ένας από τους γιους του Bin Laden είχε παντρευτεί την κόρη του Ομάρ, ηγέτη των Taliban.

⁹⁸ Εδώ θα ήταν ορθό να επισημάνω ότι μόνο το Πακιστάν, η Σαουδική Αραβία και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα αναγνώριζαν τους Taliban ως τη νόμιμη κυβέρνηση του Αφγανιστάν.

⁹⁹ Βλέπε Paul Levine – Harry Papasotiriou, “America Since 1945”, Palgrave Macmillan, New York 2005, σελ.246

Μία πρωτοφανής συμμαχία και μία ακόμη μεγαλύτερη συγκατάθεση και συνεργασία αναπτύχθηκε με πρωτεργάτη τις ΗΠΑ και πληθώρα κρατών να υιοθετούν και να υποστηρίζουν τα σχέδιά τους. Ακόμα και η Ρωσία τάχθηκε στο πλευρό των ΗΠΑ και τους παραχώρησε ορισμένες παλιές στρατιωτικές βάσεις στην Κεντρική Ασία και τις έφερε σε επαφή με την North Alliance¹⁰⁰, βοηθώντας με αυτό τον τρόπο στο στρατιωτικό μέρος των επιχειρήσεων. Στο στρατιωτικό κομμάτι αυτής της εισβολής συνέβαλλε και το Πακιστάν, το οποίο προηγουμένως αποτελούσε τον πιο σημαντικό υποστηρικτή του καθεστώτος των Taliban, και την οποία αναγνώριση και υποστήριξη απέσυρε μετά την 11^η Σεπτεμβρίου. Αξιοσημείωτο αναφοράς είναι το γεγονός ότι για πρώτη φορά τίθεται σε εφαρμογή το Άρθρο 5 του ΝΑΤΟ περί κοινής αμυντικής δράσης, με βάση το οποίο κάθε μέλος είναι υποχρεωμένο να βοηθήσει οποιοδήποτε άλλο μέλος της συμμαχίας έχει δεχθεί ένοπλη επίθεση.

Η συμμαχική δράση των Αμερικανικών και άλλων δυνάμεων μελών του ΝΑΤΟ, σε συνδυασμό με τις δυνάμεις της North Alliance και τους αεροπορικούς βομβαρδισμούς επέφεραν την καταστροφή του καθεστώτος των Taliban μέσα σε λίγες μόνο εβδομάδες και την διαφυγή των μελών τους κυρίως προς τα νοτιοανατολικά σύνορα με το Πακιστάν. Η πτώση του καθεστώτος των Taliban ουσιαστικά σήμαινε την καταστροφή των στρατοπέδων εκπαίδευσης της Al-Qaeda και την αποτροπή της παροχής μίας ασφαλούς και οργανωμένης εκπαίδευσης προς τους τρομοκράτες.

Οι Αμερικανοί όμως απέτυχαν να υλοποιήσουν τον πρωταρχικό τους στόχο, ο οποίος ήταν να βρουν και να συλλάβουν τον πρωτομάστορα του τρομοκρατικού χτυπήματος της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, τον Osama Bin Laden. Αυτό σε συνδυασμό με το γεγονός ότι πολλοί από τους ήδη εκπαιδευμένους τρομοκράτες είχαν διαφύγει προς το Πακιστάν και το φόβο που γεννά η απειλή που θα αποτελέσουν αν καταφέρουν να αποκτήσουν πυρηνικά, έχουν θέσει την πάταξη της τρομοκρατίας ως τον πρωταρχικό στόχο για όλα τα κυρίαρχα κράτη.

Μεταξύ 2003-2005 οι Taliban αναδιοργάνωναν τις δυνάμεις τους στο Πακιστάν και το καλοκαίρι του 2005 ξεκίνησαν οι πρώτες επιθέσεις τους εναντίον της νέας κυβέρνησης του Αφγανιστάν και των αμερικανικών δυνάμεων. Οι σύμμαχοι που δεν περίμεναν αυτά τα χτυπήματα, αναδιοργανώθηκαν και αυτοί.

¹⁰⁰ Η North Alliance ήταν η αντικαθεστωτική οργάνωση που υπήρχε στο Αφγανιστάν, όσο κυβερνούσαν οι Taliban.

Το 2006 οι δυνάμεις των ΗΠΑ αντικαθίστώνται από δυνάμεις του ΝΑΤΟ. Ακόμα και σήμερα η κατάσταση δεν έχει αλλάξει στο Αφγανιστάν. Από τη μία οι δυνάμεις του ΝΑΤΟ που υποστηρίζουν την τωρινή κυβέρνηση του Αφγανιστάν, και από την άλλη οι Taliban ενισχυόμενοι από την Al-Qaeda, βρίσκονται σε μία διαρκή συμπλοκή, με αποτέλεσμα να καταρρακώνετε το αφγανικό κράτος και οι πολίτες του, να εμποδίζετε η ανοικοδόμησή του και η ανάπτυξή του και να πεθαίνουν καθημερινά αθώοι άνθρωποι. Και ανάμεσα σε όλους αυτούς, ανήμπορες να εκπληρώσουν τον σκοπό τους, βρίσκονται οι δυνάμεις της ειρηνευτικής αποστολής των Ηνωμένων Εθνών. Ωστόσο ελπίδες δίνει η ανακοίνωση ενός νέου σχεδίου από τον νεοεκλεγέντα Πρόεδρο των ΗΠΑ, Barak Hussein Obama, ο οποίος έχει δεσμευτεί να αποσύρει τις στρατιωτικές δυνάμεις των ΗΠΑ από το Ιράκ και να διπλασιάσει τις απασχολούμενες στρατιωτικές δυνάμεις στο Αφγανιστάν, έτσι ώστε να κατορθωθεί να σταθεροποιηθεί η κατάσταση εκεί.

Η εξαγγελία του Δόγματος Bush και η αρχή εφαρμογής του Προληπτικού Πολέμου στην αμερικανική εισβολή στο Ιράκ το 2003

Το «Δόγμα Bush»¹⁰¹ ήταν το όνομα μιας σειράς από κατευθυντήριες οδηγίες, οι οποίες επισημοποιήθηκαν με την «Εθνική Στρατηγική Ασφάλειας των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής»¹⁰² που ανακοίνωσε ο πρόεδρος Bush στις 20 Σεπτεμβρίου 2002, εγκαινιάζοντας μία καινούργια φάση στην εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ. Η νέα αυτή εξωτερική πολιτική, δημιούργημα κυρίως του Υφυπουργού Αμύνης Paul Wolfowitz σε συνεργασία με τον Υπουργό Άμυνας Donald Rumsfeld και τον Αντιπρόεδρο των ΗΠΑ Dick Cheney, έδινε έμφαση στον Παρεμποδιστικός ή Προληπτικό Πόλεμο¹⁰³, στην στρατιωτική υπεροχή, στην μονομερή δράση, στην

¹⁰¹ "Bush Doctrine"

¹⁰² "National Security Strategy of the United States of America" Βλέπε <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.html>

¹⁰³ Αν και υπάρχει διαφορά μεταξύ των 2 αυτών όρων, πολλές φορές χρησιμοποιούνται με τέτοιο τρόπο ώστε ο ένας όρος να εναλλάσσει τον άλλον. Ο Παρεμποδιστικός Πόλεμος (Preventive War) και ο Προληπτικός Πόλεμος (Pre-emptive War) είναι πόλεμοι που εξαπολύονται κατόπιν εκτίμησης ότι επίκειται εχθρική επίθεση και αποσκοπούν στην ματαίωσή της. Τόσο ο Παρεμποδιστικός, όσο και ο Προληπτικός πόλεμος έχουν να κάνουν με την καταστροφή μίας δυνητικής απειλής, προτού η απειλή αυτή υλοποιηθεί. Η διαφορά τους έγκειται στον αναμενόμενο χρόνο υλοποίησης της απειλής. Ενώ στον Προληπτικό πόλεμο η εχθρική επίθεση είναι θέμα εβδομάδων, ημερών ή ωρών, ο Παρεμποδιστικός πόλεμος έχει αν κάνει με πιο μακροπρόθεσμες εκτιμήσεις, δηλαδή αντιμετωπίζει μία επίθεση η οποία θα διενεργηθεί (αν διενεργηθεί) μετά από αρκετά χρόνια. Ως εκ τούτου ο Προληπτικός πόλεμος γενικά θεωρείται περισσότερο δικαιολογημένος απ' ότι ο Παρεμποδιστικός.

διάδοση των αρχών της Δημοκρατίας, της Ελευθερίας και της Ασφάλειας σε όλα τα έθνη, καθώς επίσης ανέφερε την αναγκαιότητα για επέμβαση των ΗΠΑ στο Ιράκ και ανατροπή του καθεστώτος του Saddam Hussein.

Ένα δόγμα προληπτικού πολέμου είναι ιστορικά πολύ δύσκολο να εφαρμοστεί για 2 κυρίως λόγους:

- Πρώτον δείχνει επιθετικότητα, κάτι το οποίο αποδυναμώνει την εγγύτητα και ιδιαίτερα τη διεθνή υποστήριξή του, καθώς επίσης προκαλεί εχθρότητα προς τους υποστηρικτές του.

- Δεύτερον απαιτεί ιδιαίτερη δεξιότητα για την χρησιμοποίηση αληθοφανών στοιχείων προπαγανδιστικού χαρακτήρα, με σκοπό να δικαιολογηθούν οι πόλεμοι αυτοί. Και αν ακόμα κατορθωθεί να δικαιολογηθούν κάποιοι πόλεμοι, αυτό είναι εξαιρετικά δύσκολο να γίνεται σε μόνιμη βάση με φαλκιδευμένα στοιχεία.

Όσον αφορά τη μονομερή δράση, οι υποστηρικτές του «Δόγματος Bush» αναφέρουν ότι οι μεγάλες απειλές απαιτούν αποφασιστικές ενέργειες, αδιαφορώντας για την παγκόσμια γνώμη. Είναι καθήκον των ΗΠΑ να πράττουν μονόπλευρα, όταν οι αποδεκτές πολυμερείς λύσεις δεν είναι εφικτές.

Στο δόγμα αναφέρεται ότι οι ΗΠΑ είναι αναγκαίο να παραμείνουν η πρώτη στρατιωτική υπερδύναμη στον κόσμο, διότι χωρίς αυτές δεν θα μπορέσει να υπάρξει παγκόσμια ειρήνη¹⁰⁴. Σαν υπερδύναμη που είναι, κάποιοι κανόνες του ΟΗΕ δεν μπορούν να απευθύνονται σε αυτή, όπως για παράδειγμα οι ΗΠΑ μπορούν να αναπτύσσουν και να εκσυγχρονίζουν τα πυρηνικά τους όπλα, ακόμα και αν αυτό δεν επιτρέπεται από την αρχή της μη εξάπλωσης των πυρηνικών (NPT), διότι έχουν καθήκον τη διατήρηση της ειρήνης παγκοσμίως. Επιπροσθέτως χωρίς αυτά τα πλεονεκτήματα, δεν θα είναι ικανές οι ΗΠΑ να διαδώσουν τις αρχές της Δημοκρατίας και της Ελευθερίας σε όλα τα έθνη, καθώς επίσης και να εγγυηθούν την ασφάλειά τους. Βασικό τους επιχείρημα για τη Μέση Ανατολή είναι ότι οι κανόνες πολέμου δεν μπορούν να ισχύουν, καθώς δεν πρόκειται για συγκρούση μεταξύ κρατών, αλλά για

Ουσιαστικά η επίθεση στο Ιράκ αποτελούσε Παρεμποδιστικό τρόπο πολέμου, αλλά προτάθηκε και χρησιμοποιήθηκε ο όρος Προληπτικός πόλεμος εξαιτίας του γεγονότος, ότι αυτός είναι ευρύτερα αποδεκτός. Βλέπε Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, *Η Στρατηγική Σκέψη: από την Αρχαιότητα έως Σήμερα*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2008 σελ. 41-43

¹⁰⁴ Αυτό θυμίζει την πολιτική της Βρετανικής Αυτοκρατορίας πριν τον 1° Παγκόσμιο Πόλεμο, όπου υποστήριζαν ότι το ναυτικό τους έπρεπε να είναι μεγαλύτερο από αυτό των δύο επόμενων μεγαλύτερων παγκόσμιων δυνάμεων μαζί.

την προσπάθεια μιας ομάδας κρατών, με επικεφαλής τις ΗΠΑ, να πατάξει την παγκόσμια τρομοκρατία.

Οι πολέμιοι του δόγματος καταγγέλλουν ότι το δόγμα:

- Δεν απέχει πολύ από το Δόγμα των Ναζί: «Might is Right»¹⁰⁵.
- Βασίζεται στη βία για να νομιμοποιήσει ένα πόλεμο, τον οποίο ο Bush προβληματιζόταν για το αν θα τον ξεκινούσε για εσωτερικούς πολιτικούς λόγους.
- Αδιαφορεί παντελώς για την αντίδραση του υπόλοιπου κόσμου. Πόλωση και αύξηση του милитарισμού είναι δύο πιθανές αντιδράσεις, με τις ΗΠΑ στο ρόλο ενός καταπιεστικού και εχθρικού δικτάτορα.

Οι επικριτές του δόγματος καταγγέλλουν ότι αυτό έρχεται σε σύγκρουση με το Άρθρο 2 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών το οποίο αναφέρει: «Όλα τα Μέλη πρέπει να επιλύουν τις διεθνείς διαφορές τους με ειρηνικά μέσα, και με τέτοιο τρόπο, ώστε η διεθνής ειρήνη και ασφάλεια να μην τίθενται σε κίνδυνο. ... Ο Οργανισμός βασίζεται στην αρχή της Ισότητας των μελών του». Εδώ οι υπέρμαχοι του δόγματος αντιπαραθέτουν το Άρθρο 1, το οποίο αναφέρει ότι είναι αναγκαία η διατήρηση της παγκόσμιας ειρήνης και ασφάλειας, ακόμα και αν χρειαστεί να παρθούν συλλογικά μέτρα για την πρόληψη και την αντιμετώπιση των απειλών της ειρήνης.

Συγκεκριμένα για τον πόλεμο στο Ιράκ οι υποστηρικτές του δόγματος επικαλούνται το Άρθρο 42, σύμφωνα με το οποίο το Συμβούλιο Ασφαλείας μπορεί να εγκρίνει την χρήση στρατιωτικής δύναμης στην περίπτωση που τα ειρηνικά μέσα επίλυσης διαφορών¹⁰⁶ δεν επαρκούν. Φυσικά ποτέ το Συμβούλιο Ασφαλείας δεν εξέδωσε μία τέτοια απόφαση για εισβολή στο Ιράκ. Εξάλλου η μόνη περίπτωση που ένα κράτος μπορεί να εμπλακεί σε πόλεμο χωρίς τη σχετική απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας, είναι αυτή που αναφέρει το Άρθρο 51, δηλαδή όταν ασκεί το δικαίωμα της αυτοάμυνας, αν έχει δεχθεί επίθεση από κάποιο άλλο κράτος. Αλλά ακόμα και σε αυτή την περίπτωση το Κράτος-Μέλος είναι αναγκασμένο να αναφέρει στο Συμβούλιο Ασφαλείας τι μέτρα έχει πάρει. Ούτε αυτό το επιχείρημα ευσταθεί, διότι ουδέποτε οι ΗΠΑ απειλήθηκαν από το Ιράκ. Πάντως οι Νεοσυντηρητικοί ισχυρίζονται ότι δεν ήταν αναγκαίο κάποιο νέο Ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας, αφού ο πόλεμος ήταν νόμιμος βάση των Ψηφισμάτων που είχαν εγκριθεί κατά τη διάρκεια της ιρακινής εισβολής στο Κουβέιτ, οπότε και το καθεστώς του Saddam

¹⁰⁵ Ο ισχυρός είναι ο σωστός.

¹⁰⁶ Για τα ειρηνικά μέσα επίλυσης διαφορών βλέπε Άρθρο 41 Χάρτη Ηνωμένων Εθνών.

Hussein παραβίασε όχι μόνο την κατάπαυση πυρός που είχε τερματίσει την σύγκρουση, αλλά και πληθώρα ψηφισμάτων του Συμβουλίου που είχαν εγκριθεί κατά τη μεταπολεμική περίοδο . Αυτό το γεγονός, σύμφωνα με τους Νεοσυντηρητικούς, δικαιολόγησε αυτόματα τη χρήση στρατιωτικών δυνάμεων, σαν επέκταση του πρώτου ψηφίσματος πριν από την κατάπαυση πυρός.

Από τον Πόλεμο του Κόλπου το 1991 και έπειτα, οι σχέσεις του Ιράκ με τις ΗΠΑ, το Ηνωμένο Βασίλειο και τον ΟΗΕ δεν ήταν οι καλύτερες δυνατές. Η απουσία της ομοφωνίας του Συμβουλίου Ασφαλείας για το αν το Ιράκ τηρούσε τους όρους της κατάπαυσης πυρός του Πολέμου του Περσικού Κόλπου, έδωσε την ευκαιρία αργότερα στις ΗΠΑ και στο ΗΒ να του επιβάλλουν πληθώρα οικονομικών κυρώσεων επί Προεδρίας Clinton. Επίσης περιτολούσαν τον εναέριο χώρο του Ιράκ , ώστε να δημιουργήσουν ιρακινές ζώνες απαγόρευσης πτήσεων, για να προστατεύσουν, τους Κούρδους στο Βόρειο Ιράκ και τους Σίιτες στο Νότο. Το Κογκρέσο ψήφισε την «Iraq Liberation Act»¹⁰⁷ τον Οκτώβριο 1998, με αφορμή την αποχώρηση του Ιράκ από τον ΟΗΕ που είχε προηγηθεί τον Αύγουστο 1998 και η οποία είχε σαν στόχο την δημιουργία ενός προγράμματος για την μετάβαση του Ιράκ στη Δημοκρατία. Αυτή όμως η πράξη, ερχόταν σε ρήξη με το Ψήφισμα των Ηνωμένων Εθνών 687¹⁰⁸ για το Ιράκ, το οποίο αφορούσε μόνο όπλα και προγράμματα σχετικά με όπλα, και δεν ανέφερε πουθενά για αλλαγή καθεστώτος. Τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους, μετά από την μη συνεργασία του Saddam με τα κλιμάκια επιθεώρησης όπλων του ΟΗΕ, λαμβάνει χώρα η «Operation Desert Fox», με βομβαρδισμούς από αμερικανικά και αγγλικά αεροσκάφη διαφόρων στόχων στην επικράτεια του Ιράκ. Τον Νοέμβριο 2002 περνά ομόφωνα το Ψήφισμα 1441¹⁰⁹ του Συμβουλίου Ασφαλείας για την συνέχιση των επιθεωρήσεων για την ανεύρεση Όπλων Μαζικής Καταστροφής (ΟΜΚ) στο Ιράκ, το οποίο όμως δεν εγκρίνει σε καμία περίπτωση την χρήση στρατιωτικής δύναμης.

Παρόλα αυτά η κυβέρνηση Bush προετοιμάζε την εισβολή της στο Ιράκ, ενώ ταυτόχρονα εκατομμύρια άνθρωποι σε όλο τον κόσμο διαδήλωναν κατά του

¹⁰⁷ Βλέπε Παράρτημα 2

¹⁰⁸ Βλέπε UN Resolution 687

¹⁰⁹ Βλέπε Security Council Resolution 1441

«Αμερικανού Χίτλερ»¹¹⁰ και του επικείμενου πολέμου στο Ιράκ . Οι αμερικανοί παρουσιάζοντας τους εαυτούς τους σαν απελευθερωτές και υπέρμαχους της Δημοκρατίας και της Ελευθερίας κατηγορούν το Ιράκ ότι:

- Όχι μόνο κατέχει, αλλά και παράγει Όπλα Μαζικής Καταστροφής, παραβαίνοντας το σχετικό Ψήφισμα των Ηνωμένων Εθνών, το οποίο επέβαλε στο Ιράκ την μη παραγωγή Όπλων Μαζικής Καταστροφής..

- Ο Saddam υποθάλπει την τρομοκρατία, και συγκεκριμένα συνεργάζεται με την Al-Qaeda.¹¹¹

- Ο ιρακινός λαός είναι τόσο πολύ καταπιεσμένος από το καθεστώς του Hussein, που είναι καθήκον των ΗΠΑ να τον απελευθερώσουν από τον τύραννο.

Στις 17 Μαρτίου ο Πρόεδρος Bush, αφού είχε ισχυριστεί ότι «Η διπλωματία απέτυχε», έδωσε διορία 48 ωρών στον Saddam και στους δύο γιούς του Uday και Ousay να παραδοθούν και να εγκαταλείψουν το Ιράκ. Φυσικά αυτό το αίτημα απορρίφθηκε αμέσως, ενώ το Ιράκ συνέχισε να ισχυρίζεται ότι είχε αφοπλιστεί. Οι επιθεωρητές του ΟΗΕ, με επικεφαλής τον Hans Blix, που είχαν σταλεί εκεί σύμφωνα με το Ψήφισμα 1441, ζήτησαν περισσότερο χρόνο για να ολοκληρώσουν τις έρευνές τους. Οι ΗΠΑ και το ΗΒ προσπάθησαν να αποκομίσουν ένα Ψήφισμα από τον ΟΗΕ, για τη χρήση στρατιωτικών δυνάμεων, χωρίς αποτέλεσμα. Στις 20 Μαρτίου 2003 ξεκινά η πρώτη επίθεση των αμερικανικών και αγγλικών δυνάμεων εναντίον του Ιράκ. Περί τις 165,000 στρατεύματα από τις Ηνωμένες Πολιτείες και την Μεγάλη Βρετανία και ένα μικρός αριθμός από άλλες χώρες λαμβάνουν μέρος στην μεγάλης κλίμακας εισβολή. Η δύναμη ονομάστηκε “Coalition of Willing” με ορμητήριο το Kuwait. Σημαίνων ρόλο έπαιξαν οι κούρδοι του Βορείου Ιράκ, με τις επιχειρήσεις φθοράς του ιρακινού στρατού.

Τρεις εβδομάδες μετά την έναρξη της εισβολής η χώρα βρέθηκε υπό κατοχή¹¹². Οι πετρελαιοπηγές φρουρούνταν για το ενδεχόμενο δολιοφθοράς, με σκοπό την ανοικοδόμηση του Ιράκ. Στις 9 Απριλίου καταλήφθηκε η Βαγδάτη, με την εικόνα των ιρακινών πολιτών να πατούν ένα άγαλμα του Hussein που μόλις όχημα

¹¹⁰ Ως «Αμερικανός Χίτλερ» χαρακτηριζόταν ο Πρόεδρος των ΗΠΑ George W. Bush. Βλέπε Doug Thomson, George Walker Bush: An American Hitler, στο http://www.worldproutassembly.org/archives/2006/05/george_w_bush_a_1.html

¹¹¹ Οι υποψίες αυτές ήταν εντελώς αβάσιμες, καθώς ο Saddam ήταν πολέμιος της Al-Qaeda, γι' αυτό αργότερα αποσύρθηκαν από τον ίδιο τον Υπουργό Εξωτερικών των ΗΠΑ Collin Powell.

¹¹² Σύμφωνα με τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών, το Ιράκ βρίσκεται υπό κατοχή

του αμερικανικού στρατού είχε σύρει από το τσιμεντένιο βάθρο του, εκφράζοντας έτσι την χαρά και τον ενθουσιασμό τους για την πτώση του δικτάτορα και την απελευθέρωσή τους από τα δεσμά του καθεστώτος. Ο ίδιος λαός δύο χρόνια αργότερα, θα πει ότι η κατάσταση χειροτέρευσε με την κατοχή των αμερικανικών και βρετανικών στρατευμάτων, μετά την αύξηση των επιθέσεων και την ενδοθηρσκευτική βία που ξέσπασε.

Η σύλληψη του Hussein καθυστέρησε δύο χρόνια. Βρέθηκε σε ένα λαγούμι από αμερικανούς στρατιώτες μετά από πληροφορίες των σωματοφυλάκων του για το καταφύγιό του. Ακολούθησε δίκη που κατέληξε στον απαγχονισμό του πρώην δικτάτορα, αν και το σύνολο της διεθνούς κοινότητας τάχθηκε κατά και προέτρεψε την πολιτική ηγεσία του Ιράκ να μην προβεί σε αυτήν την πράξη. Στη προκειμένη περίπτωση, ο Saddam μάλλον υπήρξε ο «αποδιοπομπαίος τράγος», τόσο για τους ιρακινούς που χαίρονταν για τον θάνατο του δικτάτορα που είχε προξενήσει μεγάλο κακό στη χώρα του και στους πολίτες της, όσο και για τον αμερικανικό λαό που είδε στο πρόσωπό του τη δικαίωση για τον θάνατο αμερικανών πολιτών και στρατιωτών, δίνοντας έτσι την ευκαιρία στην κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών να απολαύσει ένα είδος πρόσκαιρης νομιμοποίησης της απόφασης για πόλεμο και στρέφοντας αλλού τα βλέμματα από τις τεράστιες απώλειες του αμερικανικού στρατού.

Την 1^η Μαΐου 2003 ο πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών George W. Bush ανακοίνωσε «the end of major combat operations». Σε καμία περίπτωση αυτό δεν σήμαινε ότι η ειρήνη είχε επιστρέψει στην περιοχή. Αντιθέτως, από τότε ξεκινά το μεγάλο κύμα δολιοφθοράς του αμερικανικού στρατού από την Al-Qaeda και η ενδοθηρσκευτική βία, με αποτέλεσμα χιλιάδες ιρακινοί πολίτες να πέφτουν νεκροί από επιθέσεις αυτοκτονίας. Δημοσιογράφοι απήχθησαν και θανατώθηκαν, μέλη μη κυβερνητικών οργανώσεων βρήκαν τον θάνατο, νεκροί στρατιώτες από φίλια πυρά, η υποδομή της χώρας καταστράφηκε, με αποκορύφωμα την βομβιστική επίθεση στο ιρακινό κοινοβούλιο, εντός της καλύτερα φυλασσόμενης περιοχής της Βαγδάτης.

Η κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών επεδίωκε να χρηματοδοτήσει την περαιτέρω συνέχιση του πολέμου σε ένα Κογκρέσο που κυριαρχούνταν από τους Δημοκρατικούς, παρατηρώντας τον τελευταίο καιρό την διαρκή σύγκρουση μεταξύ του προέδρου και της προέδρου του Κογκρέσου, N. Pelosi. Ο λαός των Ηνωμένων Πολιτειών επιθυμούσε την αποχώρηση των στρατευμάτων από το Ιράκ το συντομότερο, ρίχνοντας την δημοτικότητα του προέδρου Bush στο ναδίρ.

Το μέλλον του Ιράκ και της εμπλοκής των Ηνωμένων Πολιτειών στη περιοχή παρέμενε αβέβαιο, καθώς δεν είχε ληφθεί συγκεκριμένη απόφαση μεταξύ των χωρών που πήραν μέρος στο Sarm-el-Seikh της Αιγύπτου, με το Ιράν, που θεωρείται σημαντικός εταίρος στις συνομιλίες, αλλά και έχει καταλυτικό ρόλο στην εξομάλυνση των σχέσεων μεταξύ Σουνιτών και Σιιτών του Ιράκ και την αποκατάσταση της ειρήνης στη χώρα, να αποχωρεί. Η συγκεκριμένη δράση αυτού του παίκτη μπορεί να ειπωθεί ως αντίδραση στις Ηνωμένες Πολιτείες που επιθυμούσαν τον τερματισμό του πυρηνικού του προγράμματος.

Από τις δύο χώρες που επωμίστηκαν το βάρος της επίθεσης, Η.Π.Α. και Η.Β. ακούστηκαν φωνές, ότι δεν είναι νόμιμη η επίθεση, παρόλα αυτά είναι δίκαιη και έπρεπε να γίνει, όπως υποστήριξε ο Richard Perle, μέλος της Επιτροπής Άμυνας και ο Λόρδος Goldsmith.

Από τη σκοπιά του Διεθνούς Δικαίου οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Μεγάλη Βρετανία έπρεπε να εξετάσουν δύο βασικά σημεία για την νομιμοποίηση της εισβολής. Πρώτον, δεν υπήρχε άμεση νομιμοποίηση από το Συμβούλιο Ασφαλείας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, όπως στον πρώτο πόλεμο του Κόλπου. Έγινε προσπάθεια να θεωρηθεί η εισβολή στο Ιράκ ως συνέχεια αυτών των ψηφισμάτων για να αποκτήσει νομιμοποίηση, χωρίς τελικά να υπάρξει αποτέλεσμα. Επιδιώχθηκε να περάσει νέο ψήφισμα για να λάβουν μέρος και άλλες χώρες. Η στάση της διεθνούς κοινωνίας στο ζήτημα ήταν αρνητική. Η κυβέρνηση Bush όμως έδρασε βιαστικά και άρχισε τις εχθροπραξίες πριν τελικά να υπάρξει συμφωνία, δημιουργώντας αντιδράσεις σε όλο το κόσμο και την καταδίκη της επίθεσης.

Δεύτερο σημείο αποτελεί η τακτική προληπτικών χτυπημάτων, καθώς οι Ηνωμένες Πολιτείες ένιωθαν ότι απειλούνται από το Ιράκ και ισχυρίζονταν την κατοχή όπλων μαζικής καταστροφής, που ποτέ όμως δεν βρέθηκαν. Δριμεία κριτική ασκήθηκε για τα προληπτικά χτυπήματα, καθώς πολλοί υποστήριζαν ότι αντιβαίνουν στο Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, αφού το κεφάλαιο 7 ορίζει τις προϋποθέσεις για επίθεση. Μάλιστα, μια ομάδα νομικών χαρακτήρισε την εισβολή ως «θεμελιώδη καταπάτηση του διεθνούς δικαίου που θα έθετε σοβαρά σε κίνδυνο την συνοχή της διεθνούς νομικής τάξης, όπως αυτή θεμελιώθηκε με το τέλος του πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου». Ο πρώην Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών χαρακτήρισε ευθέως την εισβολή ως παράνομη, τον Σεπτέμβριο του 2004.

Γενικότερα οι στόχοι του πολέμου στο Ιράκ 2003 ήταν ευρύτεροι από την απλή κατοχή του ιρακινού κράτους και την ανατροπή του καθεστώτος του Saddam. Η Κυβέρνηση Bush όντως πίστευε ότι το Ιράκ κατείχε Όπλα Μαζικής Καταστροφής (ΟΜΚ), και η ιδέα παροχής τέτοιων όπλων στους τρομοκράτες, φόβιζε ακόμα περισσότερο τους Αμερικανούς¹¹³. Επίσης οι ΗΠΑ ήθελαν να αποτρέψουν άλλα αντιαμερικανικά καθεστώτα από το να παράγουν ΟΜΚ, τα οποία στη συνέχεια θα μπορούσαν να διοχετεύσουν στα χέρια των τρομοκρατών. Επιπροσθέτως εισβάλλοντας και κατέχοντας ένα κύριο αραβικό κράτος στην καρδιά της Μέσης Ανατολής, όπως είναι το Ιράκ, η Κυβέρνηση Bush προσδοκούσε την αλλαγή των πολιτικών άλλων κρατών της περιοχής, όπως για παράδειγμα του Ιράν, να τερματίσει το πυρηνικό του πρόγραμμα, η Συρία να σταματήσει να υποστηρίζει παλαιστινιακές οργανώσεις που εκπαίδευαν suicide bombers εναντίον του Ισραήλ και οι Παλαιστίνιοι να σταματήσουν τις επιθέσεις αυτοκτονίας εναντίον του Ισραήλ και να εγκαταλείψουν τον Arafat, έτσι ώστε να συνυπάρξουν ειρηνικά με το Ισραήλ.

Στο ιδεολογικό υπόβαθρο των Νεοσυντηρητικών, αλλά και ορισμένων φιλελευθέρων αποδίδεται ο στόχος της διάδοσης της Δημοκρατίας και των φιλελευθέρων αξιών του αμερικανικού συστήματος στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής, μετά την ανατροπή του δικτατορικού καθεστώτος του Saddam Hussein και την αντικατάστασή του από μία νέα Δημοκρατία. Ο πόλεμος στο Ιράκ 2003 σχεδιάστηκε έτσι ώστε να αποτελέσει το πρώτο βήμα σε μία μακροχρόνια προσπάθεια εκμοντερνισμού της Μέσης Ανατολής. Το πρόβλημα όμως του αραβικού κόσμου ήταν ότι κυριαρχούνταν από θεοκρατούμενα και δικτατορικά καθεστώτα, με συνέπεια να είναι ανύπαρκτα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου, όπως οι κοινωνικές του ελευθερίες, τα πολιτικά του δικαιώματα και η ανεξαρτησία του λόγου, καθώς επίσης να παραμένει χαμηλό το μορφωτικό επίπεδο των περιοχών αυτών. ο μικρό αυτό μορφωτικό επίπεδο σε συνδυασμό με το επίσης μικρό επίπεδο κοινωνικών και πολιτικών ελευθεριών, καθιστούν δυνατή την ενίσχυση και την διάδοση των απόψεων του Ισλαμικού Φονταμενταλισμού, στις εν λόγω περιοχές, βάση του οποίου υπαίτια για ότι κακό συμβαίνει τον αραβικό και ευρύτερο μουσουλμανικό κόσμο είναι η Δύση και ο εκμοντερνισμός που αυτός προσπαθεί να επιφέρει.

¹¹³ Αυτό το γεγονός το αναφέρει ο Richard Pearle, μέλος της νεοσυντηρητικής κυβέρνησης Bush, στην συνέντευξή του με τίτλο "Ambushed on the Potomac".

Η απόφαση για προσφυγή στον Πόλεμο του Ιράκ 2003 αποτελεί, σύμφωνα με την κυβέρνηση των Νεοσυντηρητικών, την απαρχή μίας γενικευμένης αμερικανικής εμπλοκής στη Μέση Ανατολή, έτσι ώστε να καταπολεμήσει και να αφανίσει-ξεριζώσει τα αίτια της Ισλαμικής Τρομοκρατίας, μέσα από ένα μείγμα εκμοντερνισμού, εκδημοκρατισμού και αμοιβαίας συνεργασίας. Σε αυτό τον πόλεμο αποτυπώνεται η αυτοπεποίθηση και η έννοια της αμερικανικής μοναδικότητας και υπεροχής έναντι των άλλων κρατών, καθώς επίσης και η ωμή προβολή της ηγεμονικής ισχύος των Ηνωμένων Πολιτειών, η οποία δημιούργησε ένα τεράστιο κύμα αντιαμερικανισμού. Αποτελεί ένα σχέδιο με πολύ υψηλούς στόχους και εξίσου υψηλό ρίσκο, το οποίο αν τελικά πετύχει θα δημιουργήσει ένα περισσότερο ασφαλές διεθνές περιβάλλον, αν όμως αποτύχει το πιθανότερο είναι να εξάψει τον αντιαμερικανισμό στον αραβικό και ευρύτερο μουσουλμανικό χώρο, κάτι το οποίο θα χειροτέρευε ακόμα περισσότερο το πρόβλημα της Ισλαμικής Τρομοκρατίας.

Οι Στρατηγικές Επιλογές της Μεταψυχροπολεμικής Αμερικανικής Εξωτερικής Πολιτικής

Με το τέλος του Ψυχρού Πολέμου οι Ηνωμένες Πολιτείες βρέθηκαν αντιμέτωπες με μία πρωτοφανή και πρωτόγνωρη για αυτές κατάσταση. Για πρώτη φορά στην ιστορία τους οι ΗΠΑ ήταν η μοναδική υπερδύναμη σε ολόκληρο τον κόσμο, διαθέτοντας τόσο οικονομική, όσο και στρατιωτική υπεροχή έναντι των υπολοίπων εθνών-κρατών, αλλά μη έχοντας ανάλογη εμπειρία στο παρελθόν, δεν γνώριζαν πως ακριβώς να εκμεταλλευτούν την πλεονεκτική τους αυτή θέση, έτσι ώστε να αποκομίσουν τα μέγιστα δυνατά οφέλη. Το σίγουρο ήταν ένα: Όποια στρατηγική ή πολιτική και αν διάλεξε ο εκάστοτε πρόεδρος, επιτυχημένη ή αποτυχημένη, το έκανε με γνώμονα τη μεγιστοποίηση του εθνικού συμφέροντος και την διατήρηση της αμερικανικής αυτής πρωτοκαθεδρίας, και των σύμφυτων με αυτήν πλεονεκτημάτων, στο παγκόσμιο διεθνές σύστημα. Ωστόσο αυτή η πρωτοκαθεδρία των Ηνωμένων Πολιτειών είχε τόσο οπαδούς, όσο και αντιπάλους. Οι οπαδοί ήταν κράτη τα οποία συμπαράταχθηκαν με τις ΗΠΑ είτε για να αποκομίσουν τα οφέλη της συμπαράταξης με τον νικητή,¹¹⁴ είτε διότι φοβούνταν την αντίθεση με την

¹¹⁴ Για τα οφέλη της συμπαράταξης με τον νικητή βλέπε Steven M. Walt, *Στρατηγικές Αντίστασης στην Ηγεμονία των ΗΠΑ*, Μετάφραση Ελένη Αστερίου, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2006, σελ. 235-238

υπερδύναμη, είτε διότι ήθελαν να αντιμετωπίσουν τα διεθνή προβλήματα της προώθησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, του τέλματος της διάδοσης των όπλων μαζικής καταστροφής, της προώθησης της δημοκρατίας κ.α., είτε τέλος ένας συνδυασμός όλων ή ορισμένων από τα ανωτέρω. Τουναντίον οι αντίπαλοι των ΗΠΑ, ήταν κράτη τα οποία έβλεπαν με καχυποψία την συγκέντρωση τόσο μεγάλης οικονομικής, στρατιωτικής και ιδεολογικής ισχύος από ένα κράτος, ενώ αρνούμενα να συνεργαστούν μαζί τους, ορισμένα δημιουργούσαν επιπλέον προβλήματα.¹¹⁵

Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι κυρίαρχος στόχος της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής μετά τον Ψυχρό Πόλεμο θα πρέπει να είναι η διατήρηση για όσο το δυνατό μεγαλύτερο χρονικό διάστημα της πρωτοκαθεδρίας τους. Αυτό συνεπάγεται ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν θα πρέπει να ξοδεύουν άσκοπα τη δύναμή τους, είτε την οικονομική, είτε τη στρατιωτική, ενώ θα πρέπει παράλληλα να επινοούν τρόπους για να ενισχύουν την μακροπρόθεσμη ζωτικότητα της οικονομίας τους. Επιπροσθέτως δεν θα πρέπει να δίνουν κίνητρα στα υπόλοιπα κράτη έτσι ώστε να αναπτύξουν και αυτά την δική τους (στρατιωτική κυρίως) δύναμη, οπότε θα αναγκάζονται να επιδιώκουν την αμερικανική βοήθεια όταν προκύπτουν ζητήματα ασφάλειας στην περιοχή τους. Το ζητούμενο δηλαδή της αμερικανικής μεταψυχροπολεμικής εξωτερικής πολιτικής θα πρέπει να είναι η αποθάρρυνση της εξισορρόπησης εναντίον τους και η ενθάρρυνση της περιφερειακής εξισορρόπησης με την συμμετοχή των δυνάμεων των Ηνωμένων Πολιτειών.

Το σημείο όμως στο οποίο διαφέρουν μεταξύ τους οι μεταψυχροπολεμικοί Αμερικανοί Πρόεδροι, είναι ο τρόπος με τον οποίο επιδιώκουν την διατήρηση της πρωτοκαθεδρίας της χώρας τους και την προώθηση των εθνικών της συμφερόντων. Η στρατηγική της επιλεκτικής δέσμευσης,¹¹⁶ την οποία υιοθέτησε σε μεγάλο βαθμό ο Πρόεδρος Clinton, απαιτούσε την δι τήρηση μεγάλου αριθμού στρατιωτικών δυνάμεων των ΗΠΑ στην Ευρώπη, στην Ασία, στη Μέση Ανατολή και στον Περσικό Κόλπο στα πλαίσια πολυμερών συμμαχιών και κυρίως για αμυντικούς σκοπούς,

¹¹⁵ Ένα χαρακτηριστικό επιπλέον πρόβλημα που δημιουργούσαν αυτά τα κράτη ήταν η παροχή ασφαλούς καταφυγίου σε διάφορους τρομοκράτες, ή η αένια προσπάθειά τους να αποκτήσουν όπλα μαζικής καταστροφής.

¹¹⁶ Για την Επιλεκτική Δέσμευση βλέπε Steven M. Walt, *Στρατηγικές Αντίστασης στην Ηγεμονία των ΗΠΑ*, Μετάφραση Ελένη Αστερίου, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2006, σελ. 280

ούτως ώστε να επεμβαίνουν άμεσα σε περίπτωση διατάραξης της ασφάλειας, ενώ ταυτόχρονα η ύπαρξη τους λειτουργούσε ως ανασταλτικός παράγοντας για την ανάπτυξη αυτόνομων δυνάμεων από τα αντίστοιχα κράτη. Ένα ακόμα χαρακτηριστικό αυτής της στρατηγικής είναι η ανάγκη για την παύση της διάδοσης των όπλων μαζικής καταστροφής, χωρίς ωστόσο να αναφέρεται στη χρήση του προληπτικού πολέμου ή σε μεγάλες και δαπανηρές εκστρατείες για την διάδοση της δημοκρατίας και των υπολοίπων αμερικανικών αξιών. Αξιολογώντας τα αποτελέσματα των πολιτικών της κυβέρνησης Clinton, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι η πρωτοκαθεδρία των Ηνωμένων Πολιτειών, με την χρησιμοποίηση της ανωτέρω στρατηγικής, δεν προκαλεί «εκτεταμένη παγκόσμια αντίσταση».¹¹⁷

Μία άλλη στρατηγική, όπου τις περισσότερες πιθανότητες για την επιτυχή υλοποίηση της τις είχαν οι Ηνωμένες Πολιτείες, ήταν η παγκόσμια ηγεμονία, σύμφωνα με την οποία οι ΗΠΑ προσπαθούν από μόνες τους να διευθύνουν τον υπόλοιπο κόσμο. Οι Ηνωμένες Πολιτείες καθορίζουν σε μονομερή βάση το εθνικό τους συμφέρον, χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τους τα συμφέροντα των άλλων χωρών, και χρησιμοποιούν τη στρατιωτική τους δύναμη για να εξασφαλίσουν και να ελέγξουν αν ακολουθούνται πιστά οι προτιμήσεις τους. Επιδίδονται σε έναν αέναο αγώνα διάδοσης της φιλελεύθερης δημοκρατίας και των φιλελεύθερων αμερικανικών αρχών, ενώ παράλληλα προσπαθούν να εμποδίζουν τους δυνητικούς τους εχθρούς τους να αποκτήσουν όπλα μαζικής καταστροφής. Επιπροσθέτως πραγματοποιούν οποιαδήποτε άλλη ενέργεια πιστεύουν ότι θα βοηθήσει στην εξασφάλιση της ηγεμονίας τους, χωρίς να μπορεί κάποιο άλλο κράτος να την αμφισβητήσει αποτελεσματικά. Η νεοσυντηρητική κυβέρνηση του George W. Bush προσπάθησε σε μεγάλο βαθμό να εφαρμόσει αυτή την στρατηγική με τον πόλεμο στο Ιράκ, αλλά τα αποτελέσματά της έδειξαν το μεγάλο βαθμό Αυσκολίας τον οποίο ενέχει η εφαρμογή της. Περιφρονώντας τους διεθνείς οργανισμούς και μη λαμβάνοντας υπόψη της τις γνώμες άλλων κρατών, ακόμα και αυτές των στενών τους συμμάχων στο NATO, η νεοσυντηρητική κυβέρνηση Bush χρησιμοποιώντας μονομερώς την αμερικανική δύναμη και εξαπολύοντας έναν ουσιαστικά παρεμποδιστικό πόλεμο, διαλαλούσε ότι μαχόταν υπέρ της διάδοσης της δημοκρατίας και της πρόληψης δυνητικών απειλών. Το αποτέλεσμα ήταν η αύξηση του αντιαμερικανικού κινήματος παγκοσμίως, η

¹¹⁷ Βλέπε Steven M. Walt, *Στρατηγικές Αντίστασης στην Ηγεμονία των ΗΠΑ*, Μετάφραση Ελένη Αστερίου, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2006, σελ.280

προσπάθεια ορισμένων κρατών να περιορίσουν την ισχύ των ΗΠΑ, η αύξηση της αντίστασης και της επιθυμίας των λεγόμενων κρατών παριών, να αποκτήσουν όπλα μαζικής καταστροφής, καθώς επίσης η ενθάρρυνση ορισμένων αυταρχικών ηγετών σε διάφορα μέρη του κόσμου.

Μια τρίτη στρατηγική δυνατότητα, η οποία αποτελεί την παραδοσιακή μείζων στρατηγική των ΗΠΑ, είναι η εξωχώρια εξισορρόπηση,¹¹⁸ φανατικοί υποστηρικτές της οποίας είναι οι Jacksonians. Σύμφωνα με αυτή την στρατηγική υπάρχουν συγκεκριμένες περιοχές πάνω στην γη που έχουν στρατηγική σημασία για τις Ηνωμένες Πολιτείες, στις οποίες διακυβεύονται ζωτικά αμερικανικά συμφέροντα, για τα οποία αξίζει να θυσιάσουν αμερικανικές ζωές. Στις περιοχές αυτές παρατηρείται σημαντική συγκέντρωση δύναμης ή πλούτου, όπως συμβαίνει στην περιοχή του Περσικού Κόλπου και στην Ευρώπη. Οι ΗΠΑ δεν είναι αναγκαίο να ελέγχουν άμεσα αυτές τις περιοχές, απλά θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι δεν θα περιέλθουν υπό τον έλεγχο κάποιας εχθρικής Μεγάλης Δύναμης. Για τη διατήρηση της περιφερειακής αυτής ισορροπίας ισχύος πρωταρχικό ρόλο διαδραματίζουν οι τοπικές δυνάμεις, και στην περίπτωση που αυτές δεν κατορθώσουν να επιτύχουν το επιθυμητό αποτέλεσμα,¹¹⁹ μόνο τότε παρεμβαίνουν οι Ηνωμένες Πολιτείες. Ωστόσο η εξωχώρια εξισορρόπηση δεν θα πρέπει συγχέεται με τον απομονωτισμό. Οι ΗΠΑ θα συνεχίσουν να δραστηριοποιούνται, μέσω πολυμερών οργανισμών, σε ολόκληρο τον κόσμο και θα παρεμβαίνουν με στρατιωτικές δυνάμεις μονάχα όταν απειλούνται τα άμεσα ζωτικά τους εθνικά συμφέροντα. Το θετικό επακόλουθο αυτής της στρατηγικής θα ήταν ότι οι ΗΠΑ δεν θα έπρεπε να διατηρούν μεγάλο αριθμό στρατιωτικών δυνάμεων στο εξωτερικό με στόχο τη διατήρηση της σταθερότητας, ούτε θα επιχειρούσαν, τουλάχιστον μονομερώς, να επιβάλλουν το πολίτευμα της δημοκρατίας σε άλλες περιοχές. Επιπροσθέτως η εξ' χώρα εξισορρόπηση δεν αποκλείει τη χρησιμοποίηση των αμερικανικών δυνάμεων για καθαρά ανθρωπιστικούς λόγους,¹²⁰ αλλά πάντοτε θα λαμβάνεται υπόψη το αποτέλεσμα κόστους-οφέλους πριν την επέμβαση. Η μείωση του βαθμού παρεμβατικότητας θα

¹¹⁸ Βλέπε John J. Mearsheimer, *Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*, Μετάφραση Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2007, σελ.10-24

¹¹⁹ Την διατήρηση δηλαδή της περιφερειακής ισορροπίας ισχύος.

¹²⁰ Π.χ. στην περίπτωση μίας γενοκτονίας

είχε θετικά αποτελέσματα όσον αφορά το μίσος ορισμένων ριζοσπαστών προς τις ΗΠΑ¹²¹, κάτι το οποίο θα οδηγούσε αναλογικά σε μικρότερο βαθμό παρεμβατικότητας των Ηνωμένων Πολιτειών σε μακρινές περιοχές, στις οποίες δεν είναι ευπρόσδεκτες. Ένα ακόμα θετικό της εξωχώριας εξισορρόπησης είναι ότι θέτει προτεραιότητες για την αμερικανική εξωτερική πολιτική, κάτι το οποίο συνεπάγεται τον περιορισμό του κινδύνου να εμπλακούν οι ΗΠΑ σε μη αναγκαίες συγκρούσεις, και να επωμιστούν το κόστος αυτών των συγκρούσεων, αλλά και την ευθύνη επίλυσής τους, οι τοπικές περιφερειακές δυνάμεις. Η σοφή και μονάχα όταν είναι απαραίτητη χρήση της αμερικανικής δύναμης ελαχιστοποιεί τους φόβους που δημιουργούνται στα υπόλοιπα κράτη από την αμερικανική πρωτοκαθεδρία. Τέλος η στρατηγική αυτή δεν είναι μια παθητική στρατηγική, αλλά τουναντίον απαιτεί την χρήση της αμερικανικής ισχύος σε πλήρη κλίμακα, όταν διακυβεύονται ζωτικά αμερικανικά συμφέροντα.

¹²¹ Παράδειγμα τέτοιου ριζοσπάστη αποτελεί ο Osama Bin Laden

Συμπεράσματα

Αν θέλαμε να κατηγοριοποιήσουμε την εξωτερική πολιτική του Προέδρου Clinton θα λέγαμε ότι αποτελούσε ένα μείγμα ουίλσονιανής και χαμιλτονιανής ιδεολογίας. Τόσο η αυξημένη βαρύτητα που έδινε στην ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου και στο περαιτέρω άνοιγμα των αγορών, όσο και η αντίληψη που είχε για την καθολική της υποχρέωση να προστατέψει τα ανθρώπινα δικαιώματα παγκοσμίως, όπως επίσης να προάγει την φιλελεύθερη αμερικανική Δημοκρατία σε όσο το δυνατόν περισσότερα μέρη του κόσμου, έκανε φανερό το σταυροφορικό της πνεύμα, κάτι το οποίο δεν ήταν στις αρχικές προθέσεις του Αμερικανού Προέδρου. Ωστόσο η αποτυχία της πρώτης ανθρωπιστικής επέμβασής ανέδειξε την ευαισθησία της πολιτικής αυτής σε ανθρώπινες απώλειες και την ανάγκη εύρεσης ενός διαφορετικού τρόπου δικαιολόγησης της, ο οποίος εντοπίστηκε στην έννοια του εθνικού συμφέροντος. Όπως και έγινε, οι επόμενες τρεις ανθρωπιστικές επεμβάσεις επιχειρήθηκε να δικαιολογηθούν στο όνομα του εθνικού συμφέροντος της χώρας, προσδίδοντας σε αυτό τον τομέα της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, την συγκεκριμένη χρονική περίοδο, και ορισμένα ρεαλιστικά στοιχεία.

Σε όλο αυτό βοήθησε αποφασιστικά και το νέο διεθνές περιβάλλον, το οποίο είχε προκύψει μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, και στο οποίο οι Ηνωμένες Πολιτείες κατείχαν δεσπόζουσα θέση, τόσο οικονομική, όσο και στρατιωτική. Γενικότερα από τις τέσσερις αυτές ανθρωπιστικές επεμβάσεις, σε συνδυασμό με την μη εμπλοκή των ΗΠΑ στην Ρουάντα, έγινε εμφανές ότι αν οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν αποφάσιζαν να δράσουν αποφασιστικά, κανένα άλλο έθνος-κράτος δεν ήταν διατεθειμένο είτε να ηγηθεί, είτε να παρέχει τα απαραίτητα στρατεύματα. Το μόνο σίγουρο δεδομένο ήταν ότι τα Ηνωμένα Έθνη δεν είχαν τα απαραίτητα μέσα, με αποτέλεσμα να βασίζονται στα διαθέσιμα έμψυχα και υλικά μέσα των κρ τών-μελών του οργανισμού. Ακόμα και στην περίπτωση της Βοσνίας, όπου η Ευρωπαϊκή Ένωση προσπάθησε να ελέγξει την κατάσταση και να αποδείξει ότι δεν χρειαζόταν πλέον τις Ηνωμένες Πολιτείες για να διαχειριστεί τα ευρωπαϊκά θέματα, όλα τα ευρωπαϊκά κράτη αρνούσαν να αναλάβουν δράση και να δείξουν υπευθυνότητα, παρά το γεγονός ότι εκδήλωναν την έντονη αντίδρασή τους για το ενδεχόμενο υπερβολικής και μονομερούς χρήσης βίας στην εν λόγω παρέμβαση. Οι Αμερικανοί αντιθέτως, αν

και ουσιαστικά δεν διακυβεύονταν συμφέροντα επιβίωσης τους, παρόλα αυτά έμειναν, έστω και κατ' επιλογή σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, πιστοί στην ιδεολογία της εξωτερικής τους πολιτικής, προσπαθώντας να προστατέψουν τα ανθρώπινα δικαιώματα, δρώντας σε διαφορετικά χρονικά διαστήματα, σε τρεις διαφορετικές ηπείρους.

Όσον αφορά την περιοχή της Μέσης Ανατολής και συγκεκριμένα το Ιράκ, παρ' όλες τις προσπάθειες που έγιναν από την μεριά των Αμερικανών, το κλειδί για την επιτυχία της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, όσον αφορά το καθεστώς του Saddam επί προεδρίας Bill Clinton, ήταν η απόκτηση εσωτερικής και εξωτερικής νομιμοποίησης, η οποία όμως ποτέ δεν εξασφαλίστηκε, αφήνοντας στην κυβέρνηση Clinton την εναλλακτική, αλλά καθόλου αποτελεσματική, επιλογή της συνέχισης της πολιτικής της ανάσχεσης του Ιράκ, ελπίζοντας ότι κάποια στιγμή η συμπεριφορά του Saddam θα γίνει τόσο προκλητική, ώστε να μπορέσουν οι ΗΠΑ να εξασφαλίσουν την απαραίτητη συναίνεση της Ρωσίας και της Γαλλίας, ή ότι τουλάχιστον θα επαναστατήσει ο ίδιος ο ιρακινός λαός.

Το γεγονός ότι μία προσωπικότητα μπορεί να καθορίσει την εξέλιξη των γεγονότων φάνηκε κυρίως σε δύο περιπτώσεις, κατά την Προεδρία του Bill Clinton. Η πρώτη εξ' αυτών ήταν όταν Πρόεδρος του Ιράν ανέλαβε ο Mohammad Khatami, ο οποίος επιδόθηκε σε μία προσπάθεια βελτίωσης της εικόνας του κράτους του προς τη διεθνή κοινότητα, καθώς επίσης και στην βελτίωση των σχέσεων της χώρας του με τις ΗΠΑ. Το αποτέλεσμα ήταν εξαιρετικά ικανοποιητικό τόσο για τα συμφέροντα των Ηνωμένων Πολιτειών και το Ιράν, όσο και για το σύνολο της διεθνούς κοινότητα, καθώς το Ιράν έπαυσε να αποτελεί έναν αποσταθεροποιητικό παράγοντα της περιοχής της Μέσης Ανατολής σε σύγκριση με τις αρχές της δεκαετίας του 1990.

Η δεύτερη περίπτωση ήταν όταν Πρόεδρος του Ισραήλ ανέλαβε ο Benjamin Netanyahu το 1996, ο οποίος υπήρξε και συνεχίζει να είναι φανατικός πολέμιος τη Συνθήκης του Όσλο. Μετά την ανάληψη της εξουσίας από τον Netanyahu, και παρ' όλες τις σημαντικές προσπάθειες της αμερικανικής κυβέρνησης να τερματιστεί η ισραηλινό-παλαιστινιακή διαμάχη και να επιτευχθεί συμφωνία μεταξύ των δύο πλευρών,¹²² οι μέχρι τότε προσπάθειες απέβησαν άκαρπες. Αλλά ακόμη και παρά τις όποιες προσπάθειες κατέβαλε ο επόμενος Ισραηλινός Πρόεδρος Ehud Barak το 1999,

¹²² Κάτι το οποίο είχε ξεκινήσει με την Συνθήκη του Όσλο το 1993.

δεν ήταν αρκετές ώστε να επιτευχθεί μία τελική ειρηνευτική συμφωνία, καθώς μετά την εκλογή του Ariel Sharon το 2001, η όλη διαδικασία ακυρώθηκε μέσω της προκλητικής επίσκεψης του Ισραηλινού πρωθυπουργού στο Τέμενος του Al Aqsa, η οποία είχε ως άμεσο αποτέλεσμα την έναρξη της Intifada II που σηματοδότησε την αποικοδόμηση όλων των κεκτημένων του Παλαιστινιακού λαού.

Γενικότερα η εξωτερική πολιτική της δημοκρατικής κυβέρνησης Clinton είχε δύο κύρια προβλήματα. Το πρώτο ήταν η απουσία ισχυρής προεδρικής ηγεσίας. Οι κοντινοί συνεργάτες του Bill Clinton Christopher, Lake και οι συνεχιστές τους Albright και Berger, αν και ήταν ικανοί και έμπειροι, ωστόσο δεν είχαν την χαρισματική δυναμική προσωπικότητα για να αναπληρώσουν το κενό του Προέδρου. Το δεύτερο πρόβλημα ήταν η συνεχής υπαγωγή των επιδιωκόμενων διεθνών πολιτικών αποτελεσμάτων στην εσωτερική πολιτική. Όλες οι ενέργειες και οι αποφάσεις του Αμερικανού Προέδρου λαμβάνονταν με βάση τα πολιτικά πλεονεκτήματα που μπορούσαν να προσδώσουν στον Πρόεδρο στην εσωτερική πολιτική. Αν ήθελε να υπερασπιστεί κάποιος την άποψη αυτή, θα μπορούσε κάλλιστα να ισχυριστεί, ότι σε μία Δημοκρατία, η επιθυμία του λαού θα πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη κατά τις προεδρικές αποφάσεις. Ωστόσο συγκεκριμένα στα θέματα εξωτερική πολιτικής, το μεγαλύτερο μέρος των πολιτών δεν διαθέτει την απαραίτητη ειδική γνώση ώστε να πάρει τις σωστές αποφάσεις. Οι ικανότεροι πρόεδροι των Ηνωμένων Πολιτειών σε ελάχιστες περιπτώσεις έχουν συμπορευτεί αναντίρρητα με τη θέληση του αμερικανικού λαού, ιδίως έρθει σε πλήρη ρήξη μαζί του σε καίρια ζητήματα που άπτονται της εξωτερικής πολιτικής, διότι πάντοτε δρούσαν με βάση το εθνικό συμφέρον της χώρας τους.

Κατά την πρώτη προεδρία του George Walker Bush, στις 11 Σεπτεμβρίου 2001, οι Ηνωμένες Πολιτείες δέχθηκαν ένα τρομοκρατικό χτύπημα στην καρδιά της Νέας Υόρκης και στην Ουάσιγκτον, με φερόμενη ως υπαίτια την τρομοκρατική οργάνωση Al-Qaeda. Την τρομοκρατική αυτή πράξη διαδέχθηκε μία σειρά νέων πολιτικών που ακολούθησε η κυβέρνηση των ΗΠΑ, βασιζόμενη κυρίως στην ιδεολογία των Νεοσυντηρητικών. Πρώτον, δημιουργήθηκε το Department of Homeland Security, και το Κογκρέσο ενέκρινε την Patriot Act, πράξη η οποία έδινε στις εγχώριες δυνάμεις την εξουσία να δρουν κατά των πιθανών τρομοκρατών, αλλά ταυτόχρονα παραβίαζε τις βασικές ελευθερίες του ανθρώπου, ερχόμενη σε αντίθεση με τα ίδια τα φιλελεύθερα ιδανικά των Ηνωμένων Πολιτειών. Δεύτερον, οι ΗΠΑ

εισέβαλλαν στο Αφγανιστάν και ανέτρεψαν το καθεστώς των Taliban, οι οποίοι είχαν δώσει καταφύγιο στα μέλη της Al-Qaeda. Τρίτον, ανακοίνωσαν ένα νέο στρατηγικό δόγμα προληπτικών πολέμων και τέταρτον επιτέθηκαν στο Ιράκ και ανέτρεψαν το καθεστώς του Saddam Hussein, με την δικαιολογία ότι κατείχε όπλα μαζικής καταστροφής, τα οποία ποτέ όμως δεν βρέθηκαν.

Τα δύο πρώτα ήταν αναπόφευκτα η απάντηση στο τρομοκρατικό χτύπημα των Δίδυμων Πύργων. Γι' αυτό το λόγο υποστηρίχτηκαν από την πλειοψηφία των κρατών παγκοσμίως, καθώς επίσης η εισβολή στο Αφγανιστάν ήταν εγκεκριμένη με ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ. Τα δύο επόμενα όμως- η ανακοίνωση του δόγματος των προληπτικών πολέμων και η επίθεση στο Ιράκ- δεν αποτελούσαν απάντηση στην 11^η Σεπτεμβρίου. Και οι δύο πολιτικές αυτές επιχειρήθηκε να δικαιολογηθούν με ένα πλήθος επιχειρημάτων, όπως η κατοχή όπλων μαζικής καταστροφής από τον Saddam, η ριζική πάταξη της τρομοκρατίας στην πηγή προέλευσής της, η υποστήριξη του Ιράκ προς τις τρομοκρατικές οργανώσεις και συγκεκριμένα την Al-Qaeda κ.α. Το στοιχείο όμως για το οποίο αμφισβητήθηκαν οι πολιτικές αυτές, ήταν η σχεδόν έμμονη έμφαση που έδιναν οι ΗΠΑ στην αλλαγή καθεστώτος στο Ιράκ, καθώς επίσης και ο αναμφίβολου ισχυρισμός ότι είχαν καθήκον να αναλάβουν αυτή την αλλαγή.

Όσον αφορά το Αφγανιστάν, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, ο πόλεμος ήταν εσωτερικά και εξωτερικά νομιμοποιημένος. Οι ΗΠΑ είχαν πληγεί από το τρομοκρατικό χτύπημα στο Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου της Νέα Υόρκης μετρώντας περίπου 3000 ανθρώπινες απώλειες. Η αμερικανική «αδιαπέραστη» ασφάλεια είχε παρακαμφθεί από 19 τρομοκράτες, οι οποίοι χρησιμοποίησαν τέσσερα πολιτικά αεροπλάνα για να πλήξουν τους στόχους τους. Επόμενο ήταν οι Ηνωμένες Πολιτείες να αντιδράσουν. Και δεδομένου του γεγονότος ότι οι Taliban δεν συνεργάζονταν και δεν τους παρέδιδαν τα μέλη της Al-Qaeda με την διπλή οδό, αποφάσισαν, έχοντας και την υποστήριξη του Συμβουλίου Ασφαλείας, να χρησιμοποιήσουν βίαια μέσα. Ο Bin Laden ισχυριζόταν ότι η βία δικαιολογείται ως αυτοάμυνα εναντίον των απίστων που εισβάλλουν και καταλαμβάνουν μουσουλμανικά εδάφη και εναντίον των βάνανυσων και διεφθαρμένων κυβερνήσεων που διατηρούν εκεί, ενώ οι Bush και Blair υποστήριζαν ότι χρησιμοποιούν βία για να εκδιώξουν τον άξονα του κακού από τα εδάφη τους. Παρόλη την επιτυχή εκστρατεία στο Αφγανιστάν και την αρχική καταστολή των Taliban, οι αμερικανικές δυνάμεις

απέτυχαν να εκπληρώσουν έναν από τους πρωτεύοντες σκοπούς τους, να βρουν και να συλλάβουν τον Osama Bin Laden.

Μετά τον πόλεμο στο Αφγανιστάν, ο Πρόεδρος Bush ανακοίνωσε το «Δόγμα Bush», δημιούργημα των Νεοσυντηρητικών Paul Wolfowitz, Donald Rumsfeld και Dick Cheney, στο οποίο με μικρές διαφοροποιήσεις ενσωματώνονται οι αρχές του Defense Planning Guidance του 1992. Σύμφωνα με το δόγμα αυτό εάν οι ΗΠΑ πίστευαν ότι ένα άλλο κράτος έχει την ικανότητα και ενδέχεται να αποτελέσει απειλή, τότε ο προληπτικός πόλεμος ήταν επιτακτικός. Πιο συγκεκριμένα, ένας προληπτικός πόλεμος είναι επιτρεπτός αν το αντίπαλο κράτος κατέχει όπλα μαζικής καταστροφής, αν αποτελεί άμεση απειλή για το έθνος των αμερικανών και αν τα ειρηνικά μέσα επίλυσης των διαφορών έχουν εξαντληθεί. Το δόγμα αυτό εγκαινίασε την εφαρμογή του με τον πόλεμο στο Ιράκ. Βασιζόμενοι σε αυτές τις παραμέτρους, ο πόλεμος στο Ιράκ δεν παραβίαζε μόνο τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, αλλά και το ίδιο το «Δόγμα Bush», αφού οι Νεοσυντηρητικοί βασίστηκαν στο γεγονός ότι το Ιράκ κατέχει όπλα μαζικής καταστροφής και αποτελεί άμεση απειλή για τις ΗΠΑ, κατηγορίες που ποτέ δεν απεδείχθησαν.

Αντίθετα με το Αφγανιστάν, η περίπτωση του Ιράκ δεν υπόκειται στα ίδια χωρία ερμηνείας ενός πολέμου που διεξήχθει στο όνομα της Δημοκρατίας και της εδαφικής ακεραιότητας των Ηνωμένων Πολιτειών. Μάλιστα, ο Saddam Hussein, όταν ανήλθε στην εξουσία συνεργάστηκε κατά καιρούς με την κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών, έχοντας σαν κοινό εχθρό το Ιράν. Όταν λοιπόν ο Saddam άρχισε να αποστασιοποιείται από την επιρροή των ΗΠΑ, η αμερικανική πλευρά έπαυσε να διατηρεί μία ουδέτερη ευμένεια προς το Μπααθικό καθεστώς της Βαγδάτης, προτού φτάσουν στην αμερικανική επέμβαση του 1991, έως την ανατροπή αυτού του καθεστώτος στις αρχές του 2003, έχοντας πλέον η αμερικανική ηγεσία το κατάλληλο άλλοθι. Συγκεκριμένα η ευκαιρία αυτή τους δόθηκε με το χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, καθώς με την επίθεση του φο ήτρου της διεθνούς τρομοκρατίας, οι Ηνωμένες Πολιτείες βρήκαν αφορμή, για να εντάξουν στους πιθανά συνεργαζόμενους υπόπτους με δίκτυα εκκόλαψης τρομοκρατικών οργανώσεων, και το καθεστώς του Saddam Hussein, το οποίο η κυβέρνηση Bush κατηγορούσε προ πολλού για κατοχή όπλων μαζικής καταστροφής. Στην πραγματικότητα, όπως παραδέχθηκε αργότερα και ο ίδιος ο Υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ Colin Powell, ουδεμία σχέση δεν υπήρχε μεταξύ Saddam και τρομοκρατών της Al-Qaeda, πόσο

μάλλον ανάμειξή του στην 11^η Σεπτεμβρίου. Επιπλέον τα όπλα μαζικής καταστροφής δεν βρέθηκαν ποτέ από τους επιθεωρητές της ΙΑΕΑ και συμπεραίνουμε ότι η επίθεση αυτή στο Ιράκ ήταν άκρως παράνομη, αφού συν των άλλων δεν είχε την σχετική έγκριση του Συμβουλίου Ασφαλείας σύμφωνα με το Κεφάλαιο 7 του Χάρτη του ΟΗΕ.

Δύο ακόμη παράγοντες συνέβαλαν στην απόφαση για επέμβαση των ΗΠΑ στο Ιράκ, αν και ποτέ δεν υποστηρίχτηκαν επίσημα. Πρώτον η Ισλαμική Τρομοκρατία είχε αρχίσει να αποτελεί σημαντική απειλή για τον σύμμαχο των ΗΠΑ στη Μέση Ανατολή, το Ισραήλ. Δεύτερον οι ΗΠΑ καταναλώνουν 19.500.000 βαρέλια πετρελαίου την ημέρα, από τα οποία τα 9.800.000 πρέπει να τα εισάγουν. Άρα ελέγχοντας οι ΗΠΑ το Ιράκ θα μπορούσαν να εξασφαλίσουν την απαραίτητη προστασία προς το Ισραήλ και θα κατάφερναν να ανεξαρτητοποιηθούν από την ανάγκη τους για εισαγωγή πετρελαίου, αφού το Ιράκ παράγει το 11% της παγκόσμιας παραγωγής πετρελαίου. Μετά από αυτές τις αποκαλύψεις, αλλά και μετά από έξι χρόνια μη επιτυχημένης προσπάθειας να διαδώσουν το φιλελεύθερο αμερικανικό μοντέλο δημοκρατίας στο Ιράκ, οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν γίνει ο αποδιοπομπαίος τράγος για τους Ιρακινούς. Τελικά η κυβέρνηση Bush δεν κατόρθωσε να συνυπολογίσει τις απαιτήσεις που προϋπέθετε η εμπέδωση της ειρήνης και η ανοικοδόμηση του Ιράκ εξαιτίας της υπεραισιοδοξίας της για την δημιουργία ενός «νέου» φιλοαμερικανικού Ιράκ και γενικότερα μίας «νέας» Μέσης Ανατολής, βασισμένης στο μοντέλο δημοκρατίας και διακυβέρνησης των Ηνωμένων Πολιτειών.

Συγκρίνοντας την εξωτερική πολιτική των δύο μεταψυχροπολεμικών Αμερικανών Προέδρων βλέπουμε ότι παρά τις διαφορετικές διακηρύξεις τους, ουσιαστικά έκαναν και οι δύο χρήση των ίδιων παρεμβατικών πολιτικών, ενώ οι πολιτικές τους αυτές σαν στόχο είχαν την διατήρηση της αμερικανικής πρωτοκαθεδρίας, την προώθηση των αμερικανικών συμφερόντων και την επίδειξη της ανώτερης ισχύς τους, στρατιωτικής και όχι μόνο. Συγκεκριμένα όσον αφορά την περιοχή της Μέσης Ανατολής διακρίνουμε μία συνέχεια. Ο Πόλεμος στο Ιράκ το 1991 αν και είχε τερματιστεί επιτυχώς προς όφελος των Ηνωμένων Πολιτειών, ωστόσο είχε αφήσει ορισμένα κατάλοιπα σχετικά με το καθεστώς του Saddam. Ο βασικότερος λόγος που δεν είχε ανατραπεί από τότε το καθεστώς του Saddam, ήταν ότι θα αποδυναμωνόταν το Ιράκ, και αυτομάτως θα αναδεικνυόταν το Ιράν σε περιφερειακή ηγεμονική δύναμη, κάτι το οποίο ήθελαν να αποτρέψουν οι ΗΠΑ.

Μετά την βελτίωση των σχέσεων των δύο χωρών, Ιράν και ΗΠΑ, η αμερικανική κυβέρνηση του Clinton επιδόθηκε σε μία προσπάθεια εξασφάλισης μίας ευρείας, τόσο εσωτερικής, όσο και εξωτερικής νομιμοποίησης για να μπορέσει να εισβάλλει στο Ιράκ. Το γεγονός ότι δεν κατάφεραν να εξασφαλίσουν αυτή την απαραίτητη συναίνεση των συμμάχων τους, μπορεί να μην τους επέτρεψε να εισβάλλουν στο Ιράκ, ωστόσο δεν τους απέτρεψε να ασκήσουν στρατιωτική βία εναντίον του και να το βομβαρδίσουν, επιδεικνύοντας την εξαιρετικά μεγαλύτερη, τεχνολογική και στρατιωτική τους υπεροχή. Παρόλα αυτά, όταν οι κατάλληλες ιστορικές συγκυρίες, όπως το τρομοκρατικό χτύπημα στους Δίδυμους Πύργους της Νέας Υόρκης, επέτρεψαν την άντληση εσωτερικής και εξωτερικής νομιμοποίησης για την αντιμετώπιση της διεθνούς τρομοκρατίας, οι επικεφαλής της νεοσυντηρητικής αμερικανικής ηγεσίας δεν αμέλησαν να αξιοποιήσουν τα όποια αποκτηθέντα ερείσματα για διεθνή παρεμβατισμό, με άμεσο στόχο την απομάκρυνση του καθεστώτος του Saddam Hussein από την ηγεσία του Ιράκ.

Το γεγονός αυτό αποτελεί απόδειξη ότι οι ΗΠΑ παραμένουν ένα κράτος στρατιωτικά και οικονομικά ισχυρό με συνέχεια και συνέπεια στην εξωτερική του πολιτική, κάτι το οποίο θα συμβάλλει στην διατήρηση της αμερικανικής πρωτοκαθεδρίας και για τον 21^ο αιώνα στο διεθνές σύστημα, λαμβάνοντας υπόψη και τους συγκριτικούς δείκτες ισχύος των υπολοίπων ανερχόμενων Μεγάλων Δυνάμεων σε πλανητικό επίπεδο.

Πάρα ταύτα, το προβληματικό σημείο στην εξωτερική πολιτική της Νεοσυντηρητικής κυβέρνησης Bush ήταν ότι απέτυχε να εκτιμήσει σωστά το βαθμό απειλής των ακραίων ισλαμιστών. Παρόλο που η ιδέα των τρομοκρατών εξοπλισμένων με όπλα μαζικής καταστροφής θα είχε τραγικές συνέπειες, οι ΗΠΑ λανθασμένα συνέδεσαν αυτή την απειλή, με την απειλή του Ιράκ και με το πρόβλημα της εξάπλωσης των πυρηνικών όπλων. Επιπλέον, οι ΗΠΑ πα αμέλησαν πλήρως τον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών και το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο και απέτυχαν να προβλέψουν τον αντιαμερικανισμό που δημιουργήσε αυτή η επιλογή πολιτικών. Οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής πρέπει να συνειδητοποιήσουν ότι κανένα κράτος και καμία τρομοκρατική οργάνωση δεν έχει τα μέσα να καταστήσουν τέτοιο απαγορευτικό πλήγμα στις Ηνωμένες Πολιτείες, με τέτοιο τρόπο ώστε να αλλάξουν άρδην οι ισχύουσες ισορροπίες ισχύος του διεθνούς συστήματος. Η μόνη πιθανή σημαντική απειλή θα προέλθει από την αδιακρίτως επεκτατική τάση των Αμερικανών

ιθυνόντων για μη εκλεκτικό παρεμβατισμό, κάτι το οποίο μπορεί να οδηγήσει σε κατάσταση υπερεπέκτασης της αμερικανικής εθνικής ισχύος, εφόσον αγνοηθεί πως ο μόνος ορθολογικός τρόπος λήψης αποφάσεων είναι αυτό που ταυτίζεται με την ρεαλιστική προσέγγιση προσδιορισμού του αμερικανικού εθνικού συμφερόντος. Σε αντίθετη περίπτωση, τα αποτελέσματα θα συνεπάγονται αυξανόμενο αντιαμερικανισμό σε διεθνές επίπεδο, γεγονός το οποίο θα μπορούσε να δημιουργήσει μία πιθανή αντισυσπείρωση των υπολοίπων Μεγάλων Δυνάμεων εναντίον των ΗΠΑ. Κατ' επέκταση αυτό που χρειάζονται οι ΗΠΑ είναι αλλαγή στρατηγικής, όσον αφορά στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής, για να δοθεί νέα ώθηση στην πολυμερή διπλωματία των Ηνωμένων Πολιτειών και να ανατραπεί το κλίμα αντιαμερικανισμού που έχει δημιουργηθεί σε πολλά μέρη του κόσμου. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Barry R. Posen «Τα τελευταία 16 χρόνια τόσο ο Bill Clinton, όσο και ο George W. Bush δοκίμαζαν την αμερικανική υψηλή στρατηγική. Η θεωρία που τέθηκε υπό δοκιμασία ήταν η εξής: Πολύ καλές προθέσεις, συν πολύ μεγάλη δύναμη, συν δράση μπορούν να μετατρέψουν τόσο τα διεθνή πολιτικά δρώμενα, όσο και τα εσωτερικά πολιτικά δρώμενα άλλων κρατών με τέτοιο τρόπο που να επιδρούν θετικά στις Ηνωμένες Πολιτείες και με κόστος το οποίο μπορεί εύκολα να αντέξει. Τα αποτελέσματα είναι τα εξής: Το πείραμα απέτυχε. Η μετατροπή ήταν ανεπιτυχής και το κόστος ήταν υψηλό.»¹²³

Κατ' επέκταση αυτό που χρειάζονται οι Ηνωμένες Πολιτείες είναι να δοκιμάσουν μία διαφορετική υψηλή στρατηγική, μια στρατηγική εκλεκτικού παρεμβατισμού, βάσει του οποίου οι ΗΠΑ, θα ορίζουν με αυστηρότερα κριτήρια την διασφάλιση της εθνικής τους ασφάλειας και της προώθησης των ζωτικών τους συμφερόντων, κατά τρόπο ώστε να εφαρμόσουν πιο περιορισμένα την δυνατότητα χρήση της στρατιωτικής τους δύναμης, και όταν αυτό θεωρείται αναγκαίο να τίθεται σε εφαρμογή εφόσον έχουν εξαντληθεί όλα τα διπλωματικά μέσα και έχει κινηθεί η αμερικανική εξωτερική πολιτική σε επίπεδο πολυμερούς διπλωματίας. Συγκεκριμένα, η χρησιμοποίηση των στρατιωτικών τους δυνάμεων με σύνεση και ορθολογικό γνώμονα θα διευκολύνει την άμβλυνση παραστάσεων απειλής πιθανών συμφερόντων και των συμμάχων τους, κάτι το οποίο η μονομερής και προληπτική άσκηση βίας επί κυβερνήσεως Bush του Νεότερου δεν έλαβε υπόψη της με τα γνωστά αποτελέσματα

¹²³ Βλέπε Barry R. Posen, "The Case for Restraint", The American Interest στο <http://www.the-american-interest.com/ai2/article.cfm?id=331&MId=16>

ρήξης των ευρωπαϊκών δεσμών στην μεταψυχροπολεμική εποχή. Αν και η πολυμέρεια είναι συνήθως ο καλύτερος τρόπος για να επιτευχθούν οι μακροπρόθεσμες επιδιώξεις ενός κράτους, ωστόσο δεν θα πρέπει να αποκλείεται ολοσχερώς η μονομερής δράση, ιδιαίτερα στην περίπτωση που κινδυνεύουν συμφέροντα επιβίωσης των ΗΠΑ, ακόμα και αν θα μπορούσαν οι ΗΠΑ να ζητήσουν διεθνή υποστήριξη για αυτές τις ενέργειες. Ένα μείγμα σκληρής και ήπιας ισχύος, με σωστή χρήση της καθεμίας από αυτές, θα μπορεί να έχει εξαιρετικά θετικά αποτελέσματα για την αμερικανική εξωτερική πολιτική.¹²⁴

Είναι επίσης αναγκαίο οι Ηνωμένες Πολιτείες να προσπαθούν να αποθαρρύνουν τα άλλα κράτη να συσπειρωθούν εναντίον τους. Αποτελεί ένα από τα βασικά ζωτικά τους συμφέροντα να διατηρηθεί η πρωτοκαθεδρία τους, το οποίο θα παρατείνεται υπό την προϋπόθεση ότι δεν θα δίνουν στα άλλα κράτη ερείσματα για να ενώσουν τις δυνάμεις τους εναντίον των ΗΠΑ, ενώ ταυτόχρονα θα προσπαθούν να οξύνουν και να εκμεταλλεύονται τις μεταξύ τους διαφορές, έτσι ώστε να καθιστούν σχεδόν 'απαγορευτική τη μεταξύ τους συνεργασία. Για την επίτευξη αυτού του σκοπού θα πρέπει επιπλέον να μην αντιμετωπίζουν αυτούς τους εχθρούς ως τμήμα ενός γενικότερου προβλήματος, αλλά να εστιάζουν σε κάθε εχθρό ξεχωριστά, διότι ο καθένας από αυτούς έχει τα δικά του ξεχωριστά συμφέροντα, τους δικούς του στόχους και τα δικά του ευάλωτα σημεία.

Τέλος όσον αφορά την περίπτωση της Μέσης Ανατολής, οι Ηνωμένες Πολιτείες θα πρέπει να απεμπλακούν από τις μακροχρόνιες παθογένειες που επέφερε η επέμβασή τους στο Ιράκ, μέσω σταδιακής μετάβασης του ελέγχου της εδαφικής επικράτειας αυτού σε ένα βιώσιμο σύστημα αυτοδιακυβέρνησης του Ιράκ. Επίσης, επικουρική κίνηση για τη σταθεροποίηση της Μέσης Ανατολής θα αποτελούσε, από πλευράς των Ηνωμένων Πολιτειών, η ριζική επαναπροσέγγιση του εσσανατολικού Ζητήματος και ιδίως του παλαιστινιακού, κατά τρόπο που να τηρείται ίση απόσταση μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών, σε αντίθεση με την μέχρι τώρα μονομερή και άνευ όρων ασυλία που παρέχεται προς τις ισραηλινές κυβερνήσεις λόγω της πανίσχυρης παρουσίας του εβραϊκού λόμπυ στις Ηνωμένες Πολιτείες. Μία τέτοια επαναπροσέγγιση της στάσης τους στα ζητήματα της Μέσης Ανατολής, θα συνέβαλλε στην μείωση των ριζοσπαστικών φωνών και την παράλληλη ενίσχυση των

¹²⁴ Βλέπε Joseph Nye, *Το Παράδοξο της Αμερικανικής Δύναμης*, Μετάφραση Ιωάννα Παπαστάμου, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα 2003, σελ.306-307

προοδευτικών δυνάμεων στον αραβικό και ισλαμικό κόσμο. Αυτό δεν σημαίνει ότι πρέπει να μετατραπούν όλες οι χώρες της Μέσης Ανατολής κατ' εικόνα της Φιλελεύθερης Δημοκρατίας των ΗΠΑ, αλλά ότι μεταβαίνοντας αυτές οι χώρες προς πιο προοδευτικά και λιγότερο αυταρχικά και απολυταρχικά καθεστώτα, σίγουρα αυτό θα είναι μία αρχή προς μία φιλικότερη προς τις ΗΠΑ Μέση Ανατολή. Τα στοιχεία αυτά της αλλαγής φαίνεται να τα συγκεντρώνει στο πρόσωπό του ο νεοεκλεγείς Πρόεδρος των ΗΠΑ Barak Hussein Obama, ο οποίος έχει δηλώσει ότι θα αποσύρει τα στρατεύματα από το Ιράκ, θα ενισχύσει τις αμερικανικές δυνάμεις στο Αφγανιστάν, έτσι ώστε να σταθεροποιηθεί εκεί η κατάσταση και γενικότερα θα προσπαθήσει να λύσει αυτά τα προβλήματα δρώντας σε ένα συλλογικό και πολυμερές επίπεδο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, *Η Αμερικανική Εξωτερική Πολιτική μετά τον Ψυχρό Πόλεμο: Ιδεολογικά Ρεύματα*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2000
2. Θεοδορόπουλος Βύρων, *Προγραμματισμός στην Εξωτερική Πολιτική*, Εκδόσεις Ι.Σιδέρη, Αθήνα 2004
3. Κουλουμπής Θεόδωρος, *Διεθνείς Σχέσεις: Εξουσία και Δικαιοσύνη*, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα 1995
4. Ντόκος Θάνος-Τσάκωνας Παναγιώτης, *Στρατηγική Εθνικής Ασφάλειας: Οικοδομώντας το Ελληνικό Μοντέλο στον Εικοστό Πρώτο Αιώνα*, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα 2005
5. Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2002
6. Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, *Η Στρατηγική Σκέψη: Από την Αρχαιότητα έως Σήμερα*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2008
7. Μακρής Σπύρος, *Η Θεωρία των Διεθνών Σχέσεων στην Εποχή της Παγκοσμιοποίησης: Κονστρουκτιβισμός vs Ρασιοναλισμός*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2002
8. Ηρακλείδης Αλέξης, *Η Διεθνής Κοινωνία και οι Θεωρίες των Διεθνών Σχέσεων: Μια Κριτική Περιδιάβαση*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρη, Αθήνα 2005
9. Kissinger Henry, *Διπλωματία*, Μετάφραση Γιούρι Κοβαλένκο, Εκδόσεις Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα 1995
10. Wallerstein Immanuel, *Ιστορικός Καπιταλισμός*, Μετάφραση Μέττα Τσικρίκα, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 1987
11. Ricks Thomas E., *FIASCO: Ο Αμερικανικός Πόλεμος στο Ιράκ*, Μετάφραση Άδωνις Σάμπων, Εκδόσεις Ιωλκός, Αθήνα 2006
12. Fukuyama Francis, *Το τέλος της Ιστορίας και ο Τελευταίος Άνθρωπος*, Μετάφραση Αχιλλέας Φακατσέλης, Εκδόσεις Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα 1992
13. Huntigton Samuel P., *Η Σύγκρουση των Πολιτισμών: Και ο Ανασχηματισμός της Παγκόσμιας Τάξης*, Τέταρτη Έκδοση, Terzo Books, Αθήνα 2001
14. Martin Wight, *Διεθνής Θεωρία*, Μετάφραση Ηρακλεία Στροϊκού, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2005
15. Nye Joseph, *Το Παράδοξο της Αμερικανικής Δύναμης*, Μετάφραση Ιωάννα Παπαστάμου, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2003
16. Nye Joseph, *Ηπια Ισχύς: Το Μέσο Επιτυχίας στην Παγκόσμια Πολιτική*, Μετάφραση Ερρίκος Μπαρτζινόπουλος, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2005
17. Walt Steven M., *Στρατηγικές Αντίστασης στην Ηγεμονία των ΗΠΑ*, Μετάφραση Ελένη Αστερίου, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2007
18. Mearsheimer John J., *Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*, Μετάφραση Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2006

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Morgenthau Hans J., *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, Alfred A Knopf, New York 1962
2. Waltz Steven,
3. Brands W.H., *What America Owes the World: The struggle for the Soul of Foreign Policy*, Cambridge University Press, Cambridge 1998
4. Brockway Thomas P., *Basic Documents in United States Foreign Policy*, D.Van Nostrand Company, New Jersey 1957
5. Engdahl William, *A Century of War: Anglo-American Oil Politics and the New World Order*, Pluto Press, London 2004
6. Hartz Louis, *Liberal Tradition in America: An Interpretation of American Political Thought since the Revolution*, Harcourt Brace&World, New York 1955
7. Jervis Robert, *Perceptions and Misperceptions in International Politics*, Princeton University Press, Princeton 1976
8. George Alexander L., *Bridging the Gap: Theory and Practice in Foreign Policy*, United States Institute of Peace Press, Washington 1994
9. Krasner Stephen D., *Defending the National Interest: Material Investments an US Foreign Policy*, Princeton University Press, New Jersey 1978
10. Mead Russell Walter, *Special Providence: American Foreign Policy and How It Changed the World*, Routledge, New York 2002
11. Cameron Fraser, *US Foreign Policy After The Cold War: Global Hegemon or Reluctant Sheriff?*, 2nd Edition, Routledge, Oxon 2005
12. Lansford Tom, *A Bitter Harvest-US Foreign Policy and Afganistan*, Ashgate publishing company, Burlington 2003
13. Cohen Warren I., *America's Failing Empire-U.S. Foreign Relations since the Cold War*, Blackwell Publishing Ltd, Oxford 2005
14. Brown Seyom, *The Illusion of Control-Force and Foreign Policy in the 21st Century*, Broolingw Institution Press, Washington D.C. 2003
15. Foot Rosemary, Macfarlane Neil S.& Mastanduno Michael, *US Hegemony and International Organizations*, Oxford University Press, Oxford 2003
16. Harvey David, *The New Imperialism*, Oxford University Press, Oxford 2003
17. Crockatt Richard, *America Embattled-September 11, Anti-Americanism and the Global Order*, Routledge, New York 2003
18. Daalder Ivo H.& Lindsay James M., *America Unbound-The Bush Revolution in Foreign Policy*, Brookings Institution Press, Washington D.C. 2003
19. Kupchan Charles A., *The End of the American Era-U.S. Foreign Policy and the Geopolitics of the Twenty-first Century*, Alfred A. Knopf, New York 2000
20. Levine Paul & Papasotiriou Harry, *America Since 1945 – The American Moment*, Palgrave Macmillan, New York 2005
21. Fukuyama Francis , *America at the Crossroads – Democracy, Power, and the Neoconservative Legacy*, Yale University Press, New Haven 2006

22. Fukuyama Francis, *Nation – Building: Beyond Afghanistan and Iraq*, The John Hopkins University Press, Maryland 2006
23. Dobson Alan P.&Marsh Steve, *US Foreign Policy since 1945*, Routledge, 2nd Edition, Oxon 2006
24. Kolko Gabriel, *The Age of War: The United States Confronts The World*, Lynne Rienner Publishers, Colorado 2006
25. Layne Christopher, *The Peace Illusions: American Grand Strategy from 1940 to the Present*, Cornell University Press, New York 2006
26. Trubowitz Peter, *Defining The National Interest: Conflict and Change in American Foreign Policy*, The University of Chicago Press, Chicago 1998
27. Mitchell Edward J., *Energy: Regional Goals and the National Interest*, American Enterprise Institute for Public Policy Research, Washington D. C. 1976
28. Wendt Alexander, *Social Theory of International Politics*, Cambridge University Press, Cambridge 1999

ΑΡΘΡΑ:

1. Ευρυβιάδης Μάριος, *Οι Νεοσυντηρητικοί στις ΗΠΑ και ο Πόλεμος στο Ιράκ*, Γεωστρατηγική, Τεύχος 4, Αθήνα 2004
2. Ευρυβιάδης Μάριος, *Η Διαχρονική Συνέχεια της Αμερικανικής Μακροστρατηγικής*, στο http://www.greekamericannewsagency.com/gana/index.php?option=com_content&task=view&id=5032&Itemid=83
3. Isacoff Jonathan B.- Widmaier Wesley W., *Systemic Interpretations and the National Interest: Presidential 'Lessons of Vietnam' and Policy Deliberation*,
4. Good Robert C., *The National Interest and Political Realism: Niebuhr's "Debate" with Morgenthau and Kennan*, The Journal of Politics, Vol. 22, No. 4. (Nov., 1960), σελ. 597-619
5. Herrmann Richard K.-Vaughn Shannon P., *Defending International Norms: The Role of Obligation, Material Interest and Perception in Decision Making*, *international Organization* 55, 3, Summer 2001, σελ. 621–654
6. Chandler David, *Culture Wars and International Intervention: An 'Inside/Out' View of the Decline of National Interest*. *International Politics*, 2004, 41, σελ.354–374
7. Moravcsik Andrew - Vachudova Milada Anna, *National Interests, State Power and EU Enlargement*, *East European Politics and Societies*, Vol. 17, No. 1, σελ. 42–57
8. Nye Joseph S., *The American National Interest and Global Public Goods*, *International Affairs*, Vol. 78, No. 2 (Apr., 2002), σελ. 233-244
9. Cox Michael, *American Power before and after 11 September: Dizzy with Success?*, *International Affairs*, Vol. 78, No. 2 (Apr., 2002), σελ. 261-276
10. Fukuyama Francis, *The Neoconservative Moment*, *National Interest*, Summer 2004
11. Krauthammer Charles, *In Defense of Democratic Realism*, *The National Interest*; Fall 2004, σελ. 15-25
12. Posen Barry R., *The Case for Restraint*, *The American Interest* στο <http://www.the-american-interest.com/ai2/article.cfm?Id=331&MId=16>

13. Dobson William J., *The Day Nothing Much Changed*, Foreign Policy, no156 22-5 S/O 2006
14. Wilkerson Lawrence B., *The White House Cabal*, in print edition B-11, October 2005
15. Study Group Leader Perle Richard, *A Clean Break: A New Strategy for Securing the Realm*, Institute for Advanced Strategic and Political Studies, 1996
16. Perle Richard, *Ambushed on the Potomac*, June 2009
17. Draft Defense Planning Guidance 1992
18. Doyle Michael W., *Liberalism and World Politics*, The American Political Science Review, Vol.80, No.4 (Dec., 1986), σελ. 1151-1169
19. Allison Graham, *Conceptual Models and the Cuban Missile Crisis*, American Political Science Review, Vol. LXIII, No 3, September 1969

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Iraq Liberation Act of 1998 (Enrolled as Agreed to or Passed by Both House and Senate)

One Hundred Fifth Congress

of the

United States of America

AT THE SECOND SESSION

Begun and held at the City of Washington on Tuesday,

the twenty-seventh day of January, one thousand nine hundred and ninety-eight

An Act

To establish a program to support a transition to democracy in Iraq.

Be it enacted by the Senate and House of Representatives of the United States of America in Congress assembled,

SECTION 1. SHORT TITLE.

This Act may be cited as the 'Iraq Liberation Act of 1998'.

SEC. 2. FINDINGS.

The Congress makes the following findings:

(1) On September 22, 1980, Iraq invaded Iran, starting an 8 year war in which Iraq employed chemical weapons against Iranian troops and ballistic missiles against Iranian cities.

(2) In February 1988, Iraq forcibly relocated Kurdish civilians from their home villages in the Anfal campaign, killing an estimated 50,000 to 180,000 Kurds.

(3) On March 16, 1988, Iraq used chemical weapons against Iraqi Kurdish civilian opponents in the town of Halabja, killing an estimated 5,000 Kurds and causing numerous birth defects that affect the town today.

(4) On August 2, 1990, Iraq invaded and began a 7 month occupation of Kuwait, killing and committing numerous abuses against Kuwaiti civilians, and setting Kuwait's oil wells ablaze upon retreat.

(5) Hostilities in Operation Desert Storm ended on February 28, 1991, and Iraq subsequently accepted the ceasefire conditions specified in United Nations Security Council Resolution 687 (April 3, 1991) requiring Iraq, among other things, to disclose fully and permit the dismantlement of its weapons of mass destruction programs and submit to long-term monitoring and verification of such dismantlement.

(6) In April 1993, Iraq orchestrated a failed plot to assassinate former President George Bush during his April 14-16, 1993, visit to Kuwait.

(7) In October 1994, Iraq moved 80,000 troops to areas near the border with Kuwait, posing an imminent threat of a renewed invasion of or attack against Kuwait.

(8) On August 31, 1996, Iraq suppressed many of its opponents by helping one Kurdish faction capture Irbil, the seat of the Kurdish regional government.

(9) Since March 1996, Iraq has systematically sought to deny weapons inspectors from the United Nations Special Commission on Iraq (UNSCOM) access to key facilities and documents, has on several occasions endangered the safe operation of UNSCOM helicopters transporting UNSCOM personnel in Iraq, and has persisted in a pattern of deception and concealment regarding the history of its weapons of mass destruction programs.

(10) On August 5, 1998, Iraq ceased all cooperation with UNSCOM, and subsequently threatened to end long-term monitoring activities by the International Atomic Energy Agency and UNSCOM.

(11) On August 14, 1998, President Clinton signed Public Law 105-235, which declared that 'the Government of Iraq is in material and unacceptable breach of its international obligations' and urged the President 'to take appropriate action, in accordance with the Constitution and relevant laws of the United States, to bring Iraq into compliance with its international obligations.'

(12) On May 1, 1998, President Clinton signed Public Law 105-174, which made \$5,000,000 available for assistance to the Iraqi democratic opposition for such activities as organization, training, communication and dissemination of information, developing and implementing agreements among opposition groups, compiling information to support the indictment of Iraqi officials for war crimes, and for related purposes.

SEC. 3. SENSE OF THE CONGRESS REGARDING UNITED STATES POLICY TOWARD IRAQ.

It should be the policy of the United States to support efforts to remove the regime headed by Saddam Hussein from power in Iraq and to promote the emergence of a democratic government to replace that regime.

SEC. 4. ASSISTANCE TO SUPPORT A TRANSITION TO DEMOCRACY IN IRAQ.

(a) **AUTHORITY TO PROVIDE ASSISTANCE-** The President may provide to the Iraqi democratic opposition organizations designated in accordance with section 5 the following assistance:

(1) **BROADCASTING ASSISTANCE-** (A) Grant assistance to such organizations for radio and television broadcasting by such organizations to Iraq.

(B) There is authorized to be appropriated to the United States Information Agency \$2,000,000 for fiscal year 1999 to carry out this paragraph.

(2) **MILITARY ASSISTANCE-** (A) The President is authorized to direct the drawdown of defense articles from the stocks of the Department of Defense, defense services of the Department of Defense, and military education and training for such organizations.

(B) The aggregate value (as defined in section 644(m) of the Foreign Assistance Act of 1961) of assistance provided under this paragraph may not exceed \$97,000,000.

(b) **HUMANITARIAN ASSISTANCE-** The Congress urges the President to use existing authorities under the Foreign Assistance Act of 1961 to provide humanitarian assistance to individuals living in areas of Iraq controlled by organizations designated in accordance with section 5, with emphasis on addressing the needs of individuals who have fled to such areas from areas under the control of the Saddam Hussein regime.

(c) **RESTRICTION ON ASSISTANCE-** No assistance under this section shall be provided to any group within an organization designated in accordance with section 5 which group is, at the time the assistance is to be provided, engaged in military cooperation with the Saddam Hussein regime.

(d) **NOTIFICATION REQUIREMENT-** The President shall notify the congressional committees specified in section 634A of the Foreign Assistance Act of 1961 at least 15 days in advance of each obligation of assistance under this section in accordance with the procedures applicable to reprogramming notifications under section 634A.

(e) **REIMBURSEMENT RELATING TO MILITARY ASSISTANCE-**

(1) **IN GENERAL-** Defense articles, defense services, and military education and training provided under subsection (a)(2) shall be made available without reimbursement to the Department of Defense except to the extent that funds are appropriated pursuant to paragraph (2).

(2) **AUTHORIZATION OF APPROPRIATIONS-** There are authorized to be appropriated to the President for each of the fiscal years 1998 and 1999 such sums as may be necessary to reimburse the applicable appropriation, fund, or

account for the value (as defined in section 644(m) of the Foreign Assistance Act of 1961) of defense articles, defense services, or military education and training provided under subsection (a)(2).

(f) **AVAILABILITY OF FUNDS-** (1) Amounts authorized to be appropriated under this section are authorized to remain available until expended.

(2) Amounts authorized to be appropriated under this section are in addition to amounts otherwise available for the purposes described in this section.

(g) **AUTHORITY TO PROVIDE ASSISTANCE-** Activities under this section (including activities of the nature described in subsection (b)) may be undertaken notwithstanding any other provision of law.

SEC. 5. DESIGNATION OF IRAQI DEMOCRATIC OPPOSITION ORGANIZATION.

(a) **INITIAL DESIGNATION-** Not later than 90 days after the date of the enactment of this Act, the President shall designate one or more Iraqi democratic opposition organizations that the President determines satisfy the criteria set forth in subsection (c) as eligible to receive assistance under section 4.

(b) **DESIGNATION OF ADDITIONAL ORGANIZATIONS-** At any time subsequent to the initial designation pursuant to subsection (a), the President may designate one or more additional Iraqi democratic opposition organizations that the President determines satisfy the criteria set forth in subsection (c) as eligible to receive assistance under section 4.

(c) **CRITERIA FOR DESIGNATION-** In designating an organization pursuant to this section, the President shall consider only organizations that--

(1) include a broad spectrum of Iraqi individuals, groups, or both, opposed to the Saddam Hussein regime; and

(2) are committed to democratic values, to respect for human rights, to peaceful relations with Iraq's neighbors, to maintaining Iraq's territorial integrity, and to fostering cooperation among democratic opponents of the Saddam Hussein regime.

(d) **NOTIFICATION REQUIREMENT-** At least 15 days in advance of designating an Iraqi democratic opposition organization pursuant to this section, the President shall notify the congressional committees specified in section 634A of the Foreign Assistance Act of 1961 of his proposed designation in accordance with the procedures applicable to reprogramming notifications under section 634A.

SEC. 6. WAR CRIMES TRIBUNAL FOR IRAQ.

Consistent with section 301 of the Foreign Relations Authorization Act, Fiscal Years 1992 and 1993 (Public Law 102-138), House Concurrent Resolution 137, 105th Congress (approved by the House of Representatives on November 13, 1997), and Senate Concurrent Resolution 78, 105th Congress (approved by the Senate on March

13, 1998), the Congress urges the President to call upon the United Nations to establish an international criminal tribunal for the purpose of indicting, prosecuting, and imprisoning Saddam Hussein and other Iraqi officials who are responsible for crimes against humanity, genocide, and other criminal violations of international law.

SEC. 7. ASSISTANCE FOR IRAQ UPON REPLACEMENT OF SADDAM HUSSEIN REGIME.

It is the sense of the Congress that once the Saddam Hussein regime is removed from power in Iraq, the United States should support Iraq's transition to democracy by providing immediate and substantial humanitarian assistance to the Iraqi people, by providing democracy transition assistance to Iraqi parties and movements with democratic goals, and by convening Iraq's foreign creditors to develop a multilateral response to Iraq's foreign debt incurred by Saddam Hussein's regime.

SEC. 8. RULE OF CONSTRUCTION.

Nothing in this Act shall be construed to authorize or otherwise speak to the use of United States Armed Forces (except as provided in section 4(a)(2)) in carrying out this Act.

Speaker of the House of Representatives.

Vice President of the United States and

President of the Senate.

ΠΑΝΤΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

002000009438